

Kartläggning av musikrådets
förutsättningar

Tillgången till musik- scener

Förord

Statens kulturråd har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga tillgången till musikscener i hela landet och undersöka musikområdets förutsättningar att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler. I uppdraget ingick även att analysera och föreslå hur gynnsamma förutsättningar för musikscener i hela landet kan skapas genom samverkan mellan det offentligt finansierade kulturlivet och privata aktörer; beskriva hinder för tillgång till musikscener och lämna förslag på åtgärder mot dessa samt att inhämta kunskap om statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener från relevanta myndigheter och institutioner.

Tillgången till musikscener är viktig för det kulturpolitiska målet att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet oavsett bostadsort och bakgrund. Ett levande kulturliv bidrar även till att stärka platsers attraktivitet för boende och besökare. Möjligheten att få tillgång till och nyttja musikscener utgör dessutom en viktig del i musiklivets ekosystem i form av arbetstillfällen och inkomster.

Med den här rapporten bidrar Kulturrådet med ny kunskap om förekomsten av musikscener i landet och vilka förutsättningar och hinder som finns för att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga musikscener. Vi visar att tillgången till musikscener inte bara handlar om förekomsten av lokaler utan också påverkas av både samspelet mellan olika aktörer på olika nivåer och en rad andra faktorer såsom ekonomiska förutsättningar och regelverk. Vi identifierar även olika utvecklingsområden för att stärka tillgången till ett brett musikutbud i hela landet.

I rapporten lägger Kulturrådet förslag på åtgärder som kan främja tillgången till musikscener i hela landet. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att de utmaningar som finns när det gäller musikområdets möjlighet att få tillgång till ändamålsenliga scener delas av andra kulturområden. För att stärka en mångfald av kulturuttryck ser Kulturrådet ett behov av att förslagen genomförs på ett sätt som gynnar hela kulturområdet.

*Kajsa Ravin,
Generaldirektör Kulturrådet*

Sammanfattning

Statens kulturråd har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga tillgången till musikscener i hela landet och undersöka musikområdets förutsättningar för att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler. I uppdraget ingick även att analysera och föreslå hur gynnsamma förutsättningar för musikscener i hela landet kan skapas genom samverkan mellan det offentligt finansierade kulturlivet och privata aktörer; beskriva hinder för tillgången till musikscener och lämna förslag på åtgärder mot dessa; inhämta kunskap om statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener från relevanta myndigheter och institutioner. I rapporten har vi kommit fram till följande övergripande resultat, redovisat på följande kapitel:

Musikscener i landet

I kapitlet görs en kartläggning av befintliga musikscener och spelställen utifrån källorna Stim, Scenrum.se och Kulturrådet.

- Kartläggningen visar att det finns musikscener i alla landets län, men att tillgången varierar. Av det totala antalet spelställen ligger störst andelar i storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne, medan andelarna är lägre och förhållandevis likartade bland de övriga länen. I relation till befolkningens mängd har dock storstadslänen färre spelställen per 10 000 invånare än flera andra län. Störst antal spelställen sett till befolkningen har län som Gotland, Västerbotten och Norrbotten.
- En jämförelse mellan SKR:s nio kommungrupper visar på liknande resultat. Andelen spelställen är högre i kommungrupperna som omfattar storstäder och större städer, medan antalet spelställen per 10 000 invånare är förhållandevis lågt i storstäderna, men högre i landsbygdskommuner och landsbygdskommuner med besöksnäring.
- Resultaten ger inte någon heltäckande bild av alla spelställen i landet, men de tyder på att tillgången till musikscener varierar i landet och att storstäderna, trots att det finns flest scener där, har relativt sett färre spelställen i förhållande till befolkningsstorleken, jämfört med i mindre kommuner.

Förutsättningar och hinder för att få tillgång till musikscener

I kapitlet beskrivs förutsättningar och hinder för att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga musikscener i Sverige. Kulturrådet konstaterar bland annat att:

- Tillgången till musikscener involverar en rad olika aktörer såsom artister, arrangörer, lokalhållare, publik och offentliga förvaltningar. Förutsättningarna att få tillgång till ändamålsenliga lokaler påverkas vidare av en rad faktorer, såsom kostnader, intäkter, tillstånd, regler, samverkan och tillgänglighet.
- De arrangörer, lokalhållare och tjänstepersoner vi intervjuat ger en mångtydig bild av tillgången till musikscener i landet. Vissa menar att det saknas olika sorters scener utifrån publikkapacitet, främst i större städer. Andra påpekar att tillgången på lokaler som kan inhysa scener är god, inte minst på landsbygden. Dessa lokaler och scener kan dock ha brister i ändamålsenlighet.
- Höga kostnader för hyra, artistgager, personal och utrustning beskrivs som det största hindret för att arrangera konserter och nyttja musikscener. De höga kostnaderna kan också påverka utbudet och mångfalden av musikgenrer och publikgrupper, samt återväxten av nya arrangörer och musiker.

- De statliga, regionala och kommunala stöd som finns tillgängliga för arrangörer har inte ökat i takt med kostnaderna. Vissa av stöden upplevs också vara oklara vad gäller vilken typ av aktör som kan söka stöden. I vissa fall riskerar stöden även att skapa snedvriden konkurrens.
- Arrangörer och lokalhållare upplever hinder avseende de olika regler och tillstånd som krävs för att arrangera en konsert i en lokal. Det handlar till exempel om alkohollagstiftning, öppettider, bygglov och buller.
- En fungerande samverkan mellan olika aktörer är viktig för att skapa tillgång till och kunna nyttja musikscener. På flera platser är det dock svårt för externa arrangörer att komma in och använda scener på offentliga kulturhus. Bland utmaningarna finns kulturhusens ökade intäktskrav som ställs mot uppdrag att samverka med lokala aktörer, långa ledtider och begränsad ändamålsenlighet för vissa musikaliska uttryck samt svårigheter för arrangörer att skapa ett " eget " evenemang i kulturhusen.
- Privata fastighetsägare kan spela en viktig roll för att skapa nya lokaler för musikscener. För vissa fastighetsägare är kulturdriven plats- och stadsutveckling ett sätt att stärka ett områdes attraktivitet. Men arrangörerna upplever också utmaningar med att nå fram till privata fastighetsägare när man letar lokal för sin musikverksamhet.

Förutsättningar i olika kommuner

I kapitlet belyser Kulturrådet tillgången till och förutsättningarna för att nyttja musikscener i de fem kommunerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Borås och Ljusdal. Resultatet visar på både likheter och skillnader mellan kommunerna.

- Storstäderna har en stor bredd av musikscener sett till lokalhållare, arrangörer, funktioner och publikkapacitet. Informanternas upplevelser av tillgången till musikscener i de tre städerna varierar, men de nämner främst en brist på mellanstora scener för 250–400 åskådare. Ett antal viktiga scener har lagts ned i städerna, samtidigt som det finns tecken på viss återhämtning.
- I storstäderna råder det en ojämlikhet vad gäller utbud beroende på var man bor. Musikscenerna är främst koncentrerade till städernas centrala delar och skapar där kluster som kan stärka ett områdes attraktivitet. Lokalhyrorna har dock höjts, vilket lett till att det skett en viss förflyttning av scener från städernas centrala delar till närförorter. I de tre storstäderna har kulturdriven platsutveckling fått ett allt större genomslag, där musikscener ses som en viktig del för att öka ett områdes attraktivitet.
- Samverkan mellan offentlig, ideell och privat sektor kan öka möjligheten att få tillgång till lämpliga lokaler och driva musikscener. I storstäderna har kulturlotsarna en viktig roll för att stärka samverkan och dialogen mellan olika aktörer.
- I Borås har flera musikscener lagts ned, och utbudet är för närvarande litet. Det har lett till att kommunen sedan några år arbetar med en strategi för att få fram en ny musikscen för populärmusik. Det är dock fortfarande svårt att hitta en lämplig lokal. Musikscenen i Borås har även konkurrens från den närliggande storstaden Göteborg, vilket kan försvåra etableringar.
- I Ljusdal är tillgången till musikscener förhållandevis god. De goda förutsättningarna bygger på ett stort lokalt engagemang och en nära samverkan mellan olika aktörer. Kommunens geografiska storlek innebär utmaningar för invånare i ytterkanterna att nå och kunna ta del av musikutbudet. Här spelar kollektivtrafiken en viktig roll.

Musikscener i statliga fastigheter

I kapitlet har Kulturrådet inhämtat kunskap om statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener. Följande övergripande resultat presenteras:

- Det är relativt ovanligt att musikarrangörer nyttjar statligt ägda lokaler för musikevenemang. När statliga fastigheter upplåts som musikscener sker det genom längre hyresavtal för institutioner och verksamheter eller genom kortare upplåtelser av mark eller lokaler för enskilda evenemang.
- Nationella kulturinstitutioner ser positivt på att deras lokaler kan nyttjas som musikscener. För att det ska ske behöver musikevenemanget dock passa in i verksamhetens huvudsakliga programläggning och uppdrag, vilket kan begränsa vilken typ av musikevenemang som kan få tillgång till kulturinstitutionernas lokaler. Andra hinder är kulturinstitutionernas ekonomiska förutsättningar och begränsningar i lokalernas ändamålsenlighet för vissa evenemang.
- Höga hyreskostnader, och kostnader för kulturinstitutioner i samband med musikevenemang, utgör hinder för att öka nyttjandet av statligt ägda lokaler för musikevenemang. För att kulturinstitutionerna ska kunna utveckla sin samverkan med musikarrangörer krävs ekonomiska resurser, något som delvis saknas vilket får till följd att insatser utanför kärnuppdraget inte prioriteras i lika hög grad. Fristående arrangörer har ofta ekonomiska utmaningar, vilket innebär att de flesta har svårt att själva ingå långsiktiga hyresavtal med statliga fastighetsägare.
- Det finns förutsättningar för statliga fastighetsägare att kunna hyresgästhanpassa lokaler för musikverksamhet. Möjligheten till sådana anpassningar står dock i relation till om kulturverksamheterna har råd att betala för dem, eftersom anpassningarna finansieras genom hyresintäkter. Anpassningarna kan även ta tid på grund av långa processer för beslut.
- Statens fastighetsverk har inte i uppdrag att i sin prissättning av hyresavgifter ta hänsyn till vilken typ av verksamhet som deras hyresgäster bedriver eller vilka ekonomiska förutsättningar de har, vilket kan försvåra tillgången till musikscener. Bland kulturaktörer finns det invändningar kring SFV:s uppdrag, som idag fokuserar på själva lokalen, men inte är kopplat till att skapa förutsättningar för den kulturverksamhet som finns i den aktuella fastigheten.
- För att statliga fastigheter i högre grad ska kunna nyttjas som musikscener förordar Kulturrådet att uppdraget till Statens fastighetsverk bör ses över samt att förutsättningarna att förenkla möjligheten till tillfälliga upplåtelser av lokaler eller mark utreds.

Kulturrådets förslag

Utifrån de hinder som har identifierats lägger Kulturrådet ett antal förslag till regeringen inom följande områden:

- Inrätta ett treårigt utvecklingsbidrag för att stärka arrangörers tillgång till kultur-/musikscener.
- Förstärk medlen till samlingslokaldellegationen för att skapa ändamålsenliga lokaler för musikscener.
- Utred skatteregler för sponsring.
- Kulturrådet får i uppdrag att genomföra regionala nätverksmöten för att stärka tillgången till musik- och kulturscener.
- Utred möjligheten till en eventuell förändring i SFV:s uppdrag.

Metod

För att genomföra uppdraget har Kulturrådet valt två övergripande metoder; en kvantitativ kartläggning av befintliga musikscener i landet samt en kvalitativ beskrivning av tillgången till och förutsättningarna för att få ändamålsenliga musikscener genom fokusgrupper och intervjuer med en rad olika nyckelaktörer. Myndigheten har även inhämtat kunskap från befintliga rapporter och skrifter i ämnet.

Innehåll

| | |
|---|----|
| 1. Inledning | 9 |
| 2. Musikscener i landet | 13 |
| 3. Förutsättningar och hinder för att få tillgång till musikscener..... | 21 |
| 4. Förutsättningar i olika kommuner | 44 |
| <i>Storstäderna</i> | 45 |
| <i>Borås</i> | 52 |
| <i>Ljusdal</i> | 55 |
| <i>Både likheter och skillnader i kommunernas förutsättningar</i> | 58 |
| 5. Musikscener i statliga fastigheter..... | 59 |
| 6. Kulturrådets förslag..... | 69 |
| 7. Referenser..... | 77 |

1. Inledning

Kulturrådets uppdrag

Statens kulturråd (hädanefter Kulturrådet) har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga tillgången till musikscener i hela landet och undersöka musikområdets förutsättningar att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler. Fokus ska särskilt vara på de stora städerna. I uppdraget ingår också att

- analysera och föreslå hur gynnsamma förutsättningar för musikscener i hela landet kan skapas genom samverkan mellan det offentligt finansierade kulturlivet och privata aktörer,
- beskriva hinder för tillgång till musikscener och lämna förslag på åtgärder mot dessa,
- inhämta kunskap om statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener från relevanta myndigheter och institutioner, samt
- i de fall förslag lämnas även lämna förslag på finansiering inom befintliga ramar.¹

Bakgrund till uppdraget

I uppdragsdirektiven till Kulturrådet hänvisar regeringen till att tillgången till musikscener är viktig för det kulturpolitiska målet att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet oavsett bostadsort och bakgrund. Regeringen pekar också på att möjligheten att ta del av kultur är avgörande för att skapa platser som människor vill bo på och besöka. Tillgången till ett rikt kulturliv och musikscener bidrar till städers och platsers attraktivitet och utveckling. Musikscener är också av betydelse för att musikerna ska nå ut till en publik i hela landet och utgör en viktig del i musiklivets ekosystem i form av arbetstillfällen och inkomster.

Under de senaste åren har det pågått en diskussion om ökade svårigheter att finna lokaler för live-musik och om nedstängningar av redan befintliga musikscener. Regeringen ser därför behov av att identifiera hur befintliga relevanta statliga lokaler i större omfattning kan nyttjas som musikscener. Behovet av att dels kartlägga tillgången till musikscener, dels undersöka hur samverkan mellan det offentligt finansierade kulturlivet och privata aktörer kan främja förutsättningarna för musikscener i landet motiverar regeringen med hänvisning till Kulturrådets rapport om arrangörsledets förutsättningar inom samtliga konstarter.² I rapporten pekar Kulturrådet på att kunskapen om arrangörsledens förutsättningar i hela landet behöver öka samt att kunskapsöverföringen mellan statliga, regionala och lokala aktörer behöver stärkas.

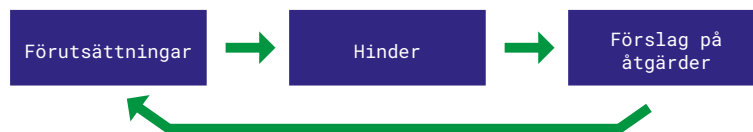
Så har vi tolkat och genomfört uppdraget

Syftet med denna rapport är att kartlägga tillgången till musikscener i hela landet och undersöka musikområdets förutsättningar att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler. Analysen omfattar uppdragets samtliga strecksatser och det övergripande syftet. Utifrån uppdragets art – att kartlägga situationen, beskriva hinder och komma med förslag på åtgärder – har vi utgått från följande schematiska bild som också bildar rapportens övergripande teman.

1. Kulturdepartementet, 2023.

2. Kulturrådet, 2021.

Tillgången till musikscener



Med utgångspunkt i vår kartläggning av musikscener som gjorts utifrån registerdata och den beskrivning av förutsättningarna som vi fått ifrån fokusgrupper beskriver vi hur tillgången på musikscener ser ut i olika delar av landet samt vilka faktorer och hinder som påverkar tillgången. Utifrån beskrivna hinder identifierar vi sedan utvecklingsområden och lägger ett antal konkreta förslag på åtgärder som kan förbättra förutsättningarna för att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga musikscener i hela landet.

I rapporten utgår vi från följande övergripande frågeställningar:

- Hur ser tillgången till musikscener ut i landet och finns det skillnader utifrån län och kommuntyper?
- Vilka förutsättningar och hinder finns det för att arrangörer ska få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler?
- Vilken samverkan sker för att arrangera livemusik och skapa ändamålsenliga musikscener? Vilka aktörer är involverade och hur upplevs samverkan?
- Vilka möjligheter har statliga aktörer att upplåta lokaler och ytor för musikscener?
- Vad bör göras för att öka tillgången till och nyttja fler ändamålsenliga musikscener?

Metod

För att genomföra uppdraget har Kulturrådet valt två övergripande metoder; en kvantitativ kartläggning av befintliga musikscener i landet samt en kvalitativ beskrivning av tillgången till och förutsättningarna för att få ändamålsenliga musikscener genom fokusgrupper och intervjuer med en rad olika nyckelaktörer. Vi har även inhämtat kunskap från befintliga rapporter och skrifter i ämnet.

Kartläggning av musikscener

Den översiktliga kartläggningen har gjorts genom inventeringar av befintliga register från ett antal aktörer samt genom relevanta rapporter. För mer information, se inledningen av kapitel 2.

Fokusgrupper, intervjuer och möten

Kulturrådet har träffat ett stort antal aktörer genom fokusgrupper, intervjuer och möten. Intervjuerna och fokusgrupperna genomfördes via digitala möten och utgick från en semistrukturerad intervjumall som skickades ut i förväg inför mötena. Intervjuguiden togs fram i samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Näringslivets Regelnämnd (NNR) i enlighet med samrådsförordningen (1982:668). De aktörer som ingått i fokusgrupper eller blivit intervjuade är representanter för:

- Stockholm, Göteborg och Malmö: Offentliga tjänstepersoner från kommun och region samt arrangörer och lokalhållare från privat och ideell sektor
- Borås och Ljusdal: Offentliga tjänstepersoner från kommun samt arrangörer från ideell sektor

- Svensk Live, VG Live, Skånsk live, Stockholms arrangörer, Unga arrangörsnätverket
- MAIS (Musikarrangörer i samverkan): representanter för huvudorganisationen samt 9 riksförbund³
- Musikarrangörer: Stormöte med 18 arrangörer i olika delar av landet som får stöd av Kulturrådet
- Ideella lokalhållare: Folkets hus och parker, Bygdegårdarnas riksförbund och Våra gårdar
- Studieförbund: Sensus, Studieförbundet, Bilda, Kulturens
- Musikcentrum: MC Öst, MC Väst, MC Syd
- Musikerförbundet
- Svenska kyrkan
- Statliga fastighetsägare: Statens fastighetsverk, AB Jernhusen, Akademiska hus
- Statliga kulturinstitutioner: Kungliga Dramatiska Teatern (Dramaten), Moderna museet och Scenkonstmuseet i Stockholm, Världskulturmuseet i Göteborg samt Linnéträdgården i Uppsala som drivs av Uppsala universitet
- Statliga lärosäten: Örebro universitet och Lunds universitet
- Fastighetsägarna
- Fastighetsbolag: Atrium Ljungberg, Alecta fastigheter, AMF fastigheter och Fabège
- Regionala och kommunala lokalhållare: Malmö Live, Konserthuset Stockholm, Vara konserthus, Västerås konserthus, Kulturens hus i Luleå
- Svensk scenkonst.

Vi har även träffat andra aktörer, såsom representanter för den nationella utredningen av hyresmodellen för vissa kulturfastigheter, Västra götalandregionens utredning av kulturhyror, Riksteatern, Allmänna arvsfonden och Boverkets samlingslokaldellegation för att diskutera vissa områden och förslag.

Rådgivande grupp

I arbetet med rapporten har Kulturrådet tagit hjälp av en mindre grupp nyckelaktörer. Gruppen fick i början av utredningsarbetet ta del av och komma med synpunkter på studiens genomförande, metod och avgränsningar samt i ett senare skede diskutera slutsatser och våra förslag på åtgärder för att öka tillgången till musikscener. I gruppen ingick representanter för Svensk Live, MAIS (Musikarrangörer i samverkan), Samsam (Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté), RMS (Regional Musik i Sverige) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

3. Kammarmusikförbundet, Sveriges orkesterförbund, Sweden festivals, Svensk jazz, Kontaktnätet, FolkYou, Sveriges spelmäns riksförbund, RANK, RFoD.

Definitioner och avgränsningar

I vår rapport använder vi oss av följande definitioner:

Musikscen: Musikscener kan innefatta en mängd olika sorters scener, platser och lokaler. Scenerna kan vara permanenta eller tillfälliga, de kan vara inomhus i lokaler eller utomhus på markytor. Som utgångspunkt för studien har vi använt oss av definitionen *lokaler/scener som erbjuder professionella evenemang med livemusik som riktar sig till allmänheten*. Rapporten fokuserar främst på inomhusscener i befintliga lokaler. I studien ingår inte musikrelaterad scenkonst, som musikaler och opera, men i kartläggningen kan det förekomma spelställen i en bredare mening än vår utgångsdefinition (se vidare kapitel 2). Studien omfattar inte heller digitala konserter.

Musikarrangör: Med begreppet "musikarrangör" avses de aktörer som med regelbundenhet arrangerar öppna eller slutna evenemang med levande musik. I begreppet ingår både privata arrangörer som bedriver sin verksamhet som företag och arrangörer som arbetar på en mer ideell basis samt arrangörer i inom offentlig sektor.

Stora städer: Enligt Kulturrådets uppdrag ska fokus särskilt vara på "de stora städerna". Kulturrådets tolkning av formuleringen innebär att vi särskilt studerat tillgång och förutsättningar i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. I vår kartläggning redovisar vi dock även tillgången till scener i kommuntyper som innehåller andra större städer, som är mindre än storstäderna. Vi gör även en särskild fördjupning i kommunen Borås, med en befolkning på drygt 100 000 invånare. Eftersom vi enligt uppdraget även ska kartlägga tillgången till musikscener i hela landet redovisar vi i kartläggningen situationen i olika län och kommuntyper samt gör en fördjupning i landsbygds-kommunen Ljusdal. Valet av Borås och Ljusdal beror även på att kommunerna är intressanta exempel på hur det offentliga arbetar och samverkar med musikscener och arrangörer.

Rapportens disposition

Efter rapportens inledning följer kapitel 2, Musikscener i landet, där vi utifrån befintliga källor gör en övergripande kartläggning av musikscener/spelställen i landet och redovisar utbudet av spelställen utifrån geografiska mått. I kapitel 3 beskriver vi förutsättningar och hinder för att få tillgång till och nyttja musikscener utifrån ett antal faktorer. I det följande kapitlet, kapitel 4, gör vi nedslag i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö samt i Borås och Ljusdal för att beskriva likheter och skillnader i förutsättningar och arbetssätt i olika sorters kommuner. I kapitel 5 belyser vi i vilken utsträckning statliga lokaler används som musikscener och vägar framåt för den typen av verksamhet. Rapporten avslutas med att Kulturrådet i kapitel 6 lägger fram ett antal förslag för att stärka tillgången till ändamålsenliga musikscener i landet.

2. Musikscener i landet

Kapitelsammanfattning

- Kulturrådets kartläggning av befintliga musikscener och spelställen utifrån källorna Stim, Scenrum.se och Kulturrådet visar att det finns musikscener i alla landets län, men att tillgången varierar.
- Av det totala antalet spelställen ligger de största andelarna i storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne, medan andelarna är mindre och förhållandevis likartade bland de övriga länen.
- I relation till befolkningens mängd har dock storstadslänen färre spelställen per 10 000 invånare än flera andra län. Störst antal spelställen sett till befolkningen har län som Gotland, Västerbotten och Norrbotten.
- En jämförelse mellan kommunerna efter indelning i SKR:s nio kommungrupper visar på liknande resultat. Andelen spelställen är större i kommungrupper som omfattar storstäder och större städer, medan antalet spelställen per 10 000 invånare är förhållandevis lågt i storstäderna, men högre i landsbygdskommuner och landsbygdskommuner med besöksnäring.
- Resultaten ger inte någon heltäckande bild av alla spelställen i landet, men de indikerar att tillgången till musikscener varierar i landet och att storstäderna, trots att det finns flest scener där, har relativt sett färre spelställen i förhållande till befolkningsstorleken, jämfört med mindre kommuner.
- Underlaget från Stim och Kulturrådet indikerar att de spelställen som finns i storstäder och storstadsnära kommuner används i något större utsträckning än i andra kommungrupper och att antalet spelningar är störst i storstäder och storstadsnära kommuner.

Inledning

Metod

För att få en första, övergripande bild av musikscenerna i landet har Kulturrådet gjort en inventering av musikscener och lokaler som kan användas för det ändamålet. Givet tidsramen för uppdraget valde vi att samla in uppgifter om sådana scener och lokaler utifrån befintliga register och förteckningar. Vi identifierade nyckelaktörer som kunde tänkas ha den typen av information och kontaktade sedan myndigheter och medlemsorganisationer såsom arrangörsföreningar, lokalhållande organisationer, Stim, Musikerförbundet samt Riksteatern gällande deras webbsida Scenrum.se. Vi kontaktade även samtliga regionala förvaltningar och kommunala förvaltningar i Stockholm, Göteborg och Malmö. Genom förfrågningarna fick vi en bild av i vilken utsträckning de olika aktörerna hade uppgifter om musikscener inom deras område. I förfrågningarna definierade vi i regel musikscener som *"lokaler/scener som erbjuder professionella evenemang med livemusik som riktar sig till allmänheten"*. Eftersom kartläggningen bygger på redan befintliga uppgifter i form av register eller liknande avser redovisningen spelställen eller platser utifrån de olika källornas egna definitioner, vilka kan vara vidare än vår definition. Utifrån förfrågningarna kunde vi konstatera att en del aktörer inte hade underlag som var tillräckligt heltäckande för att användas i kartläggningen. I kartläggningen har vi även använt uppgifter från aktörer som sökt eller fått bidrag från Kulturrådets stöd till arrangörer och till fria musikgrupper.

Underlaget ger inte en heltäckande bild, men visar tendenser

Det är viktigt att observera att redovisningen i kapitlet inte ger någon helhetsbild av antalet scener och spelställen i landet. Uppgifterna ger i stället en övergripande bild som kan indikera var i landet det finns förhållandevis många eller få spelställen. Eftersom uppgifterna i första hand är insamlade av externa aktörer, och Kulturrådet utifrån dessa bearbetat och sammanställt materialet, kan vi inte utesluta att viss felrapportering och att andra felkällor kan förekomma. Det sker även ständiga förändringar i vilka scener som finns och används, på grund av nedstängningar och öppningar. Det innebär att vissa uppgifter i underlaget kan vara inaktuella. Utifrån det externa materialet har det inte heller funnits någon möjlighet att endast sortera ut renodlade musikscener, vilket innebär att det kan förekomma spelställen utifrån en bredare definition än vår utgångspunkt (se ovan). I underlaget från Scenrum.se förekommer det till exempel lokaler som teatrar och kulturskolor, där det är oklart i vilken utsträckning de används som just musikscener enligt vår definition. I dialog med Scenrum.se har dock gymnastiksalars renhets bort från materialet, då de var mindre aktuella som musikscener.

Källor

De källor vi främst har använt är följande:

Stim

Stim, Svenska tonsättares internationella musikbyrå, har samlat in och delat information om live-musikevenemang och var dessa har genomförts runt om i Sverige under 2023. Uppgifterna bygger på redovisningar från arrangörer som är licenstagare hos Stim. De spelställen som Stim lämnat uppgifter om avser platser där det anordnats evenemang med livemusik riktade till allmänheten. Det finns en stor variation när det gäller vilken typ av spelställen som finns med i underlaget. Spelställen avser evenemangsplatser såväl inom- som utomhus och det förekommer både tillfälliga evenemang och fasta scener. För en majoritet av spelställena fanns uppgifter om postnummer samt postort alternativt besöksort. Dessutom fanns det uppgifter om i vilken grad spelstället hade använts till olika evenemang, indelat i en femgradig skala från mycket låg till mycket hög aktivitetsgrad. Materialet rensades från spelställen som var förskolor, och sådana som bedömdes vara dubletter. Utifrån materialet har vi delat in ställena efter län och kommuntyper utifrån postnummer eller postort. Eftersom ett postnummer eller en postort kan avse ett område som ligger i flera kommuner eller län är indelningen i vissa fall ungefärlig. Det fanns heller inte möjlighet att dela in alla spelställen efter kommuntyp eller län, vilket resulterat i ett visst bortfall i materialet, något som kan påverka resultaten.

Scenrum.se

Riksteaterns webbsida Scenrum.se (hädanefter Scenrum) innehåller ett register över lokaler som kan användas för olika typer av kulturarrangemang. Lokalerna utgörs av bland annat teater- och konserthus, Folkets hus, bygdegårdar och utställningslokaler. Riksteatern har tillhandahållit ett utdrag med information om samtliga scener/lokaler och spelplatser på webbsidan. Av underlaget framgick lokalernas namn, uppgifter om kommun och län samt, för vissa av dem, en indelning i kategorier som markeras med hjälp av olika färger. Riksteaterns färgkategorisering utgår från en samlad bild av lokalernas beskaffenhet utifrån faktorer som har med bland annat scenstorlek, antal loger samt teknikmöjligheter att göra. Lokalerna kan även få flera kategoriseringar beroende på hur de används.⁴

4. Scenrum.se, 2024.

Efter att vi rensat materialet från gymnastiksalarna var det totala antalet spelställen 7 959. Av dessa har Scenrum tilldelat omkring 1 200 en färgkategori, vilket innebär att de har blivit inventerade av Riksteatern/Scenrum.se. Uppgifter om scener och lokaler som inte fått någon klassificering kan vara mer osäkra och avse ett spelställe/plats som någon gång eventuellt varit aktuellt för ett evenemang.

Kulturrådet

I kartläggningen har vi även använt uppgifter från Kulturrådet. Det är information som lämnats av verksamheter i redovisningar och ansökningar tillhörande Kulturrådets verksamhetsbidrag till fria musikgrupper respektive musikarrangörer. Uppgifter för de fria musikgrupperna baseras på redovisningar från 174 fria musikgrupper som inkom år 2023 där de angett att de genomfört cirka 1 980 offentliga konserter totalt under 2022.⁵ Efter Kulturrådets rensning av dubletter omfattade dessa konserter totalt 1 185 spelställen. För arrangörstödet baseras uppgifterna på uppgifter från ansökningar om verksamhetsbidrag som inkom 2024 och som omfattade 331 aktörer. En del av uppgifterna som kom fram i detta material redovisas i andra delar av rapporten.

Resultat

Våra resultat redovisas dels på länsnivå, dels uppdelat på olika kommuntyper enligt SKR:s kommungrupper.⁶ Beräkningarna för SKR:s kommungrupper är gjorda på antalet spelställen och befolkningen i de olika kommungrupperna som helhet, inte en sammanslagning av resultatet för varje kommun i respektive kommungrupp. I redovisningen använder vi oss av begreppet "spelställen", även om källorna i vissa fall använder andra begrepp.

Fördelning av spelställen per län

Storstadslänen dominerar bland spelställen

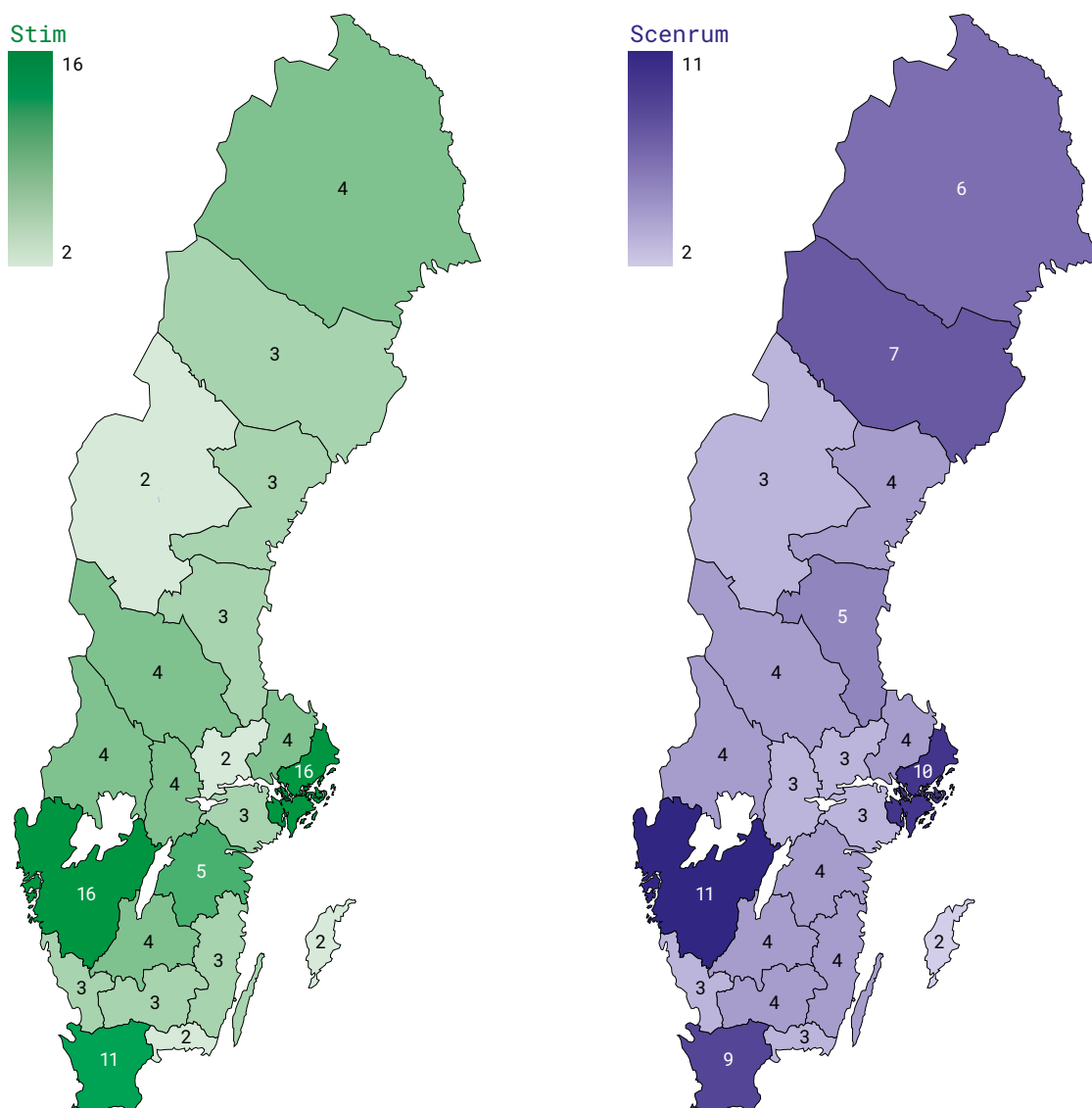
Både underlaget från Stim och Scenrum visar att den högsta koncentrationen av spelställen finns i storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne (figur 1). I Stim's material har Stockholms och Västra Götalands län 16 procent vardera av spelställena, följt av Skåne med 11 procent. Bland övriga län var fördelningen förhållandevis jämn och andelarna varierade mellan 2 och 5 procent. Utifrån Scenrum var andelen spelplatser sett till samtliga spelställen i storstadslänen 11, 10 respektive 9 procent i Västra Götaland, Stockholm och Skåne. Därefter följer Västerbotten och Norrbotten på 7 respektive 6 procent. Övriga län har 2–5 procent av spelställena i landet. Fördelningen mellan länen såg liknande ut oavsett om vi räknade endast sådana lokaler som blivit indelade i en färgkategori (och som alltså inventerats av Scenrum) eller samtliga.

Ett liknande mönster framkommer om vi utgår från Kulturrådets material för redovisningar av verksamhetsbidrag till fria musikgrupper för 2022. Bland de fria musikgrupper som fått medel av Kulturrådet och redovisat verksamhetsbidrag för 2022 låg störst andel av deras spelställen i storstadslänen Stockholm (23 procent) och Västra Götaland (21 procent), följt av Skåne (10 procent), Uppsala (6 procent) och Dalarna (5 procent). För resterande län varierade andelarna mellan 1 och 3 procent. Ett liknande resultat framkommer av ansökningarna för arrangörbidraget 2024.

5. I denna siffra har cirka 800 genomförda skolkonserter räknats bort.

6. För mer information om kommungrupperna, se <https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

Tillgången till musikscener



Figur 1. Andel (%) spelställen per län. Källa: Kulturrådets bearbetning av material från Stim 2023 (rapporterat av arrangörer med licens) och Scenrum.se. n=5 457 (Stim) respektive 7 959 (Scenrum.se).

Spelställen per 10 000 invånare ger en annan bild

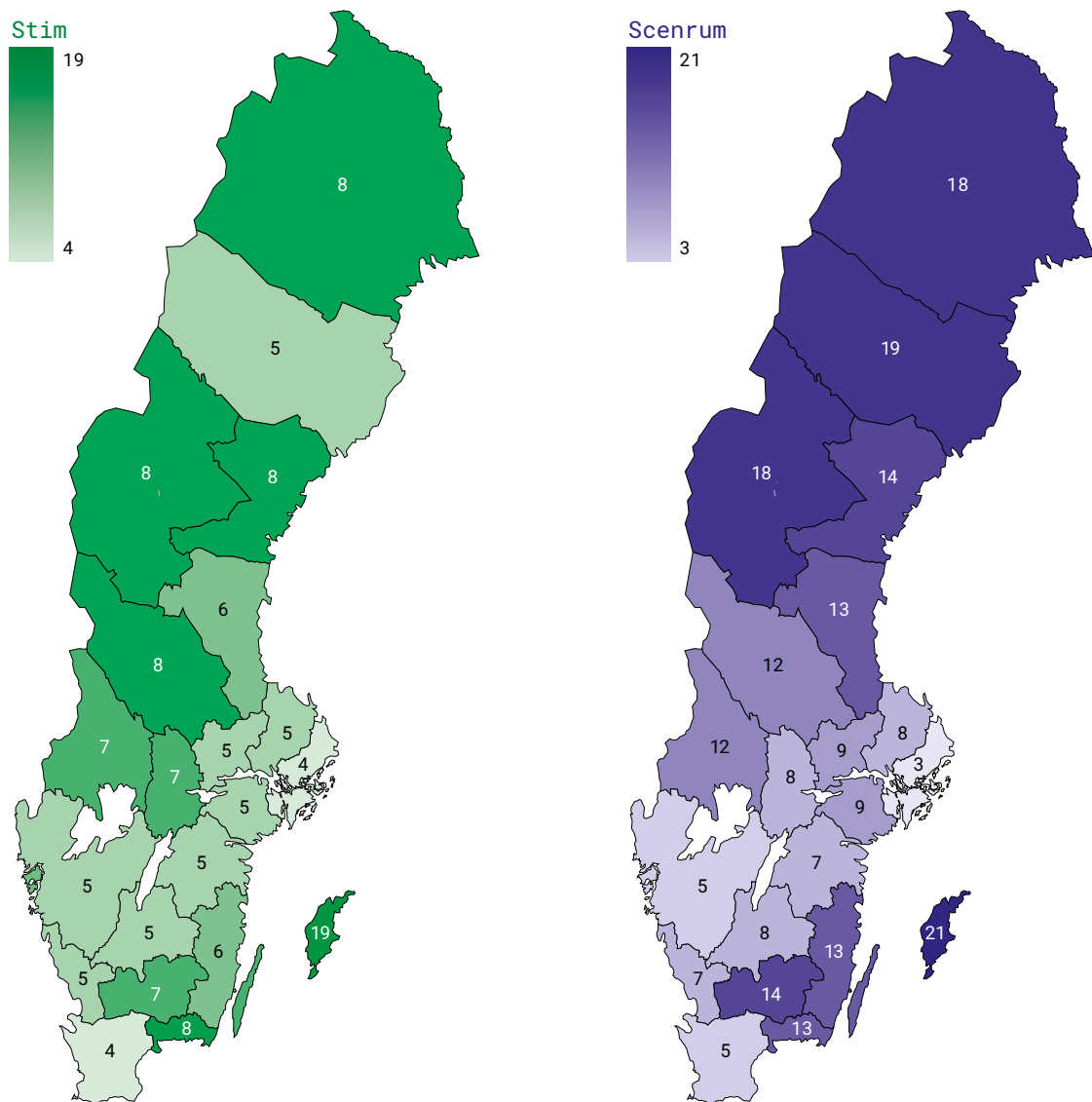
När antalet spelställen ställs i relation till befolkningmängden i respektive län får vi dock ett annat resultat. Sett till antalet ställen per 10 000 invånare⁷ var antalet spelställen i storstadslänen färre än i de flesta andra länen (figur 2).

I Stims material var antalet spelställen i storstadslänen 4–5 per 10 000 invånare, vilket tillhörde de lägsta antalen jämförelsevis. Antalet spelställen per 10 000 invånare i övriga län var mellan 5 och 8

7. Uppgifter om befolkningmängd är hämtade från SCB och avser år 2023 (SCB, 2024).

spelställen, undantaget Gotland med 19 spelställen per 10 000 invånare. En förklaring till det stora antalet spelställen per invånare på Gotland kan vara att länet har en relativt liten befolkningssmängd sett till fastboende, men många tillfälligboende under framför allt sommarhalvåret och en hög besöksnäring där musikscener kan spela en viktig roll. Det gör att antalet spelställen per invånare blir högre än i andra län, även om det faktiska antalet spelställen är färre än i många andra län.

Materialet från Scenrum visar på ett liknande mönster, där storstadslänen har runt 5 spelställen per 10 000 invånare om man ser till samtliga spelställen. Det kan jämföras med antalet spelställen i Gotland, Västerbotten, Norrbotten och Jämtland som har 21, 19, 18 respektive 18 spelställen per 10 000 invånare inräknat samtliga lokaler. Ser vi till spelställen som tilldelats färgkategori blir det färre spelställen, men den geografiska fördelningen av totalen är liknande.



Figur 2. Antal spelställen per 10 000 invånare per län. Källa: Kulturrådets bearbetning av material från Stim 2023 (rapporterat av arrangörer med licens) och Scenrum.se. n=5 457 (Stim) respektive 7 959 (Scenrum.se).

Fördelning av spelställen per kommungrupp

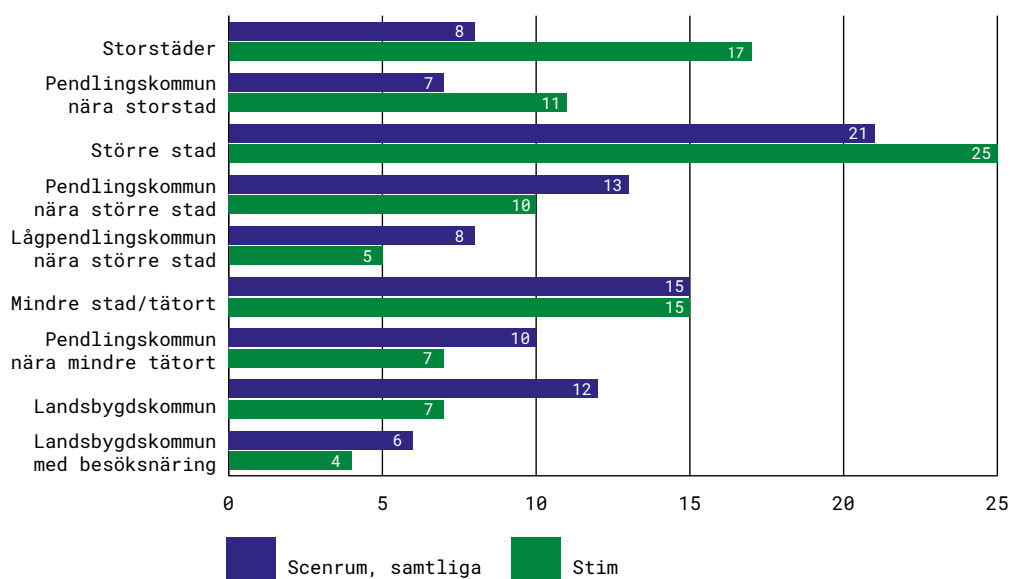
Gör vi en jämförelse av förekomsten av spelställen utifrån de nio kommungrupper som Sveriges Kommuner och regioner (SKR) tagit fram kan vi få en bild av hur spelställena fördelar sig på olika sorters kommuntyper.⁸

Spelställena finns främst i större städer

Ser vi till kommungrupperna framgår att den största andelen spelställen finns i kommungruppen *Större stad*. I materialet från Stim finns 25 procent av alla spelställen i den sortens kommuner. Gruppen *Storstäder* följer därefter med 17 procent och efter det *Mindre stad/tätort* med 15 procent av spelställena (figur 3).

Sett till samtliga lokaler i Scenrum dominerar också kommungruppen *Större stad* med 21 procent av spelställena. Däremot skiljer sig resultaten från Stim för de nästföljande. I Scenrum följer sedan *Mindre stad/tätort* med 15 procent, följt av *Pendlingskommun nära större stad* och *Landsbygdskommun* med 13 respektive 12 procent. I Scenrums material utgör spelställena i *Storstäder* endast 8 procent av spelställena i landet. Resultaten är liknande även för scener som fått en färgkategori.

Minst andel spelställen i landet finns enligt både Stim och Scenrums material främst i kommungrupperna i *Landsbygdskommun med besöksnäring* (4 respektive 6 procent) och i *Lågpendlingskommun nära större stad* (5 respektive 8 procent). I Scenrum har även gruppen *Pendlingskommun nära storstad* en förhållandevis liten andel (7 procent).



Figur 3. Andel (%) spelställen fördelat på SKR:s kommuntyper.

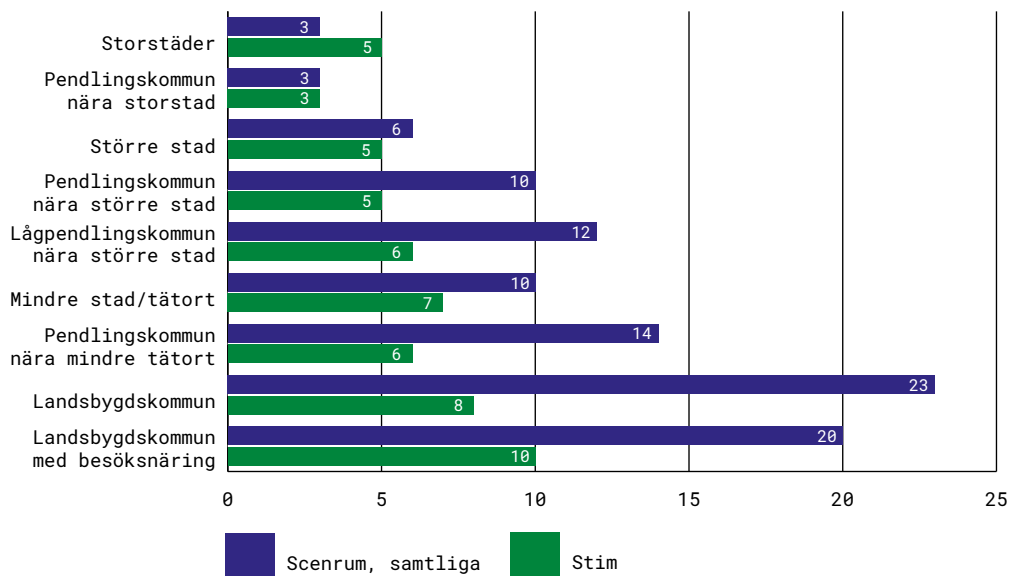
Källa: Kulturrådets bearbetning av material från Stim 2023 (rapporterat av arrangörer med licens) och Scenrum.se. n=5 180 (Stim) respektive 7 959 (Scenrum.se).

8. Observera att beräkningarna är gjorda på antal spelställen och befolkning i de olika kommungrupperna som helhet, inte en sammanslagning av resultatet för varje kommun i respektive kommungrupp.

Landsbygdskommuner har flest spelställen sett till befolkningsmängden

Tar vi hänsyn till befolkningsmängd är det i stället landsbygdskommuner som har flest spelställen per invånare (figur 4). I Stims material var det högst antal spelställen per 10 000 invånare i *Landsbygdskommuner med besöksnäring* följt av *Landsbygdskommuner* med 10 respektive 8 spelställen. Samma mönster framträder i underlaget från Scenrum, där antalet spelställen per 10 000 invånare var 20 respektive 23 i *Landsbygdskommuner med besöksnäring* och *Landsbygdskommuner*. Lägst antal spelställen per befolkningsmängd finns i *Storstäder* och *Pendlingskommun nära storstad*, med 3–5 spelställen per 10 000 invånare enligt materialet från Stim och Scenrum.⁹

Resultaten tyder på att även om det finns förhållandevis många spelställen i storstäder och större städer, jämfört med andra kommuntyper, är tillgången snarare förhållandevis låg, sett till hur många invånare som bor i den typen av kommuner. Att glesbygdskommuner med besöksnäring ligger högt kan tyda på att besöksnäringen även får effekt på tillgången till spelställen. Samtidigt är antalet spelställen i förhållande till befolkningen förhållandevis höga även i "vanliga" landsbygdskommuner.



Figur 4. Antal spelställen per 10 000 invånare fördelat på SKR:s kommuntyper. Källa: Kulturrådets bearbetning av material från Stim 2023 (rapporterat av arrangörer med licens) och Scenrum.se. n=5 180 (Stim) respektive 7 959 (Scenrum.se).

9. Uppgifter om befolkningsmängd i kommungrupperna är hämtade från SKR och avser år 2023 (SKR, 2022).

Aktivitetsgrad hos spelställen

I en kartläggning av musikscener är det även intressant att få en bild av i vilken utsträckning befintliga spelställen används. I underlaget från Stim fanns även uppgifter om graden av evenemang som rapporterats in för spelställen.¹⁰ När vi delar in kategorierna i en tregradig skala från *Låg* (upp till 20 spelningar under året) *Mellan* (21–100 spelningar) och *Hög* (mer än 101 spelningar) och använder SKR:s kommunindelning i tre övergripande kategorier ser vi att det finns vissa skillnader i aktivitetsgrad mellan kommuntyperna. *Storstäder/storstadsnära kommuner* har en något större andel spelställen med hög aktivitetsgrad (18 procent) än *Större städer/kommun nära större stad* och *Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner* (12 respektive och 8 procent). Därav följer att *Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner* har en något större andel spelställen med låg aktivitetsgrad jämfört med de två andra kommungrupperna. Spelställes aktivitetsgrad kan även ge en bild av i vilken utsträckning spelställen är fasta eller tillfälliga, där spelställen med hög aktivitetsgrad alltså mer har karaktären av fasta spelställen, medan de med låg grad är mer tillfälliga spelställen. Resultatet indikerar att de spelställen som finns i storstäder och storstadsnära kommuner används i något större utsträckning, och alltså i högre grad är fasta spelställen, åtminstone enligt de arrangörer som rapporterar in till Stim.

Flest spelningar sker i storstäder

I Kulturrådets material från redovisningar av verksamhetsbidrag till fria musikgrupper för 2022 kan vi också få en bild av hur många spelningar som genomförts i de olika länen och kommuntyperna. En jämförelse mellan länen visar att flest spelningar ägt rum i Stockholm och Västra Götalands län med 26 respektive 22 procent av det totala antalet spelningar, följt av Skåne med 10 procent. Därefter följde Uppsala (6 procent) och Västernorrland och Dalarna (4 procent vardera). För resterande län varierade andelarna mellan 0,4–3 procent. Uppdelat på SKR:s tre kommungrupper hade störst andel genomförts i *Storstäder och storstadsnära kommuner* (45 procent), följt av *Större städer och kommuner nära större stad* (33 procent) och *Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner* (22 procent).

10. Uppgifterna om aktivitetsgrad gäller bara de arrangörer som har licens hos Stim och som rapporterat till dem, inte andra aktörer som kan ha haft evenemang på platsen. Uppgift om aktivitetsgrad förändras vartefter att nya underlag inkommer till Stim.

3. Förutsättningar och hinder för att få tillgång till musikscener

Kapitelsammanfattning

I kapitlet beskrivs förutsättningar och hinder för att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga musikscener i Sverige. Kulturrådet konstaterar bland annat att:

- Tillgången till musikscener involverar en rad olika aktörer såsom artister, arrangörer, lokalhållare, publik och offentliga förvaltningar. Förutsättningarna för att få tillgång till ändamålsenliga lokaler påverkas vidare av en rad faktorer, såsom kostnader, intäkter, tillstånd, regler, samverkan och tillgänglighet.
- De arrangörer, lokalhållare och tjänstepersoner vi intervjuat ger en mångtydig bild av tillgången till musikscener i landet. Vissa menar att det saknas olika sorters scener utifrån publikkapacitet, främst i större städer. Andra påpekar att tillgången på lokaler som kan inhysa scener är god, inte minst på landsbygden. Dessa lokaler och scener kan dock ha brister i ändamålsenlighet.
- Höga kostnader för hyra, artistgager, personal och utrustning beskrivs som det största hindret för att arrangera konserter och nyttja musikscener. De höga kostnaderna kan också påverka utbudet och mångfalden av musikgenrer och publikgrupper, samt återväxten av nya arrangörer och musiker.
- De statliga, regionala och kommunala stöd som finns tillgängliga för arrangörer har inte ökat i takt med kostnaderna. Vissa av stöden upplevs också vara oklara vad gäller vilken typ av aktör som kan söka stöden. I vissa fall riskerar stöden även att skapa snedvriden konkurrens.
- Arrangörer och lokalhållare upplever hinder avseende de olika regler och tillstånd som krävs för att arrangera en konsert i en lokal. Det handlar till exempel om alkohollagstiftning, öppetider, bygglov och buller.
- En fungerande samverkan mellan olika aktörer är viktig för att skapa tillgång till och kunna nyttja musikscener. På flera platser är det dock svårt för externa arrangörer att komma in och använda scener i offentliga kulturhus. Bland utmaningarna finns kulturhusens ökade intäktskrav som ställs mot uppdrag att samverka med lokala aktörer, långa ledtider och begränsad ändamålsenlighet för vissa musikaliska uttryck samt svårigheter för arrangörer att skapa ett " eget " evenemang i kulturhusen.
- Privata fastighetsägare kan spela en viktig roll för att skapa nya lokaler för musikscener. För vissa fastighetsägare är kulturdriven plats- och stadsutveckling ett sätt att stärka ett områdes attraktivitet. Men det finns också arrangörer som upplever utmaningar med att nå fram till privata fastighetsägare när man letar lokal för sin musikverksamhet.

Inledning

Musikområdets förutsättningar att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler involverar en rad aktörer på olika nivåer som interagerar med varandra. I följande stycke beskriver vi några av dessa aktörer:

Artister och musiker

Artister och musiker är en grundförutsättning för att en konsert ska kunna genomföras. Livemusiken i Sverige bygger på såväl nationella som internationella artister, där de nationella artisterna kan vara såväl lokala som turnerande akter. Musikerna som spelar kan vara professionella, semiprofessionella eller på ren amatörnivå, vilket i regel också får inverkan på vilka krav artisterna har på scenens ändamålsenlighet, vilken service som finns att tillgå i lokalen och gagenivåer. I våra intervjuer framkommer det att musiker i många fall även fungerar som arrangörer.

Arrangörer

Med arrangörer menar vi aktörer som med regelbundenhet arrangerar livekonserter. Arrangörer finns i både den privata, ideella och den offentliga sektorn. De olika formerna av organisering innebär också vissa skillnader i förutsättningar för arrangörerna.

Offentliga arrangörer

Offentliga arrangörer utgörs ofta av offentliga kulturinstitutioner eller har uppdrag från stat, region och kommun. De offentliga arrangörerna kan också utgöras av kommunala förvaltningar som arrangerar konserter i form av exempelvis stadsfestivaler, kulturfestivaler och sommarscener.

Privata arrangörer

Arrangörer inom privat sektor kan delas in i två typer: Dels bolag och enskilda firmor som arbetar uteslutande med arrangörsverksamhet (som även kan innefatta boknings- och producerande verksamhet), dels aktörer som i huvudsak har andra inkomstkällor, som bar-, eller restaurangverksamhet. För de senare bidrar konsertverksamheten till inkomster och kan locka publik till deras övriga verksamhet.

Ideella arrangörer

Ideella arrangörer inom civilsamhället utgörs både av aktörer som arbetar helt ideellt, men som betalar gage till musiker och i vissa fall annan personal, och av arrangörer som till största del har anställd personal eller betalar arvoden utifrån arbetsinsatser. Många ideella organisationer är beroende av offentliga stöd i form av exempelvis bidrag.

Lokalhållare

En förutsättning för att det ska gå att arrangera konserter är att det överhuvudtaget finns en lokal eller plats där konserten kan äga rum. Arrangörer kan anordna livespelningar genom att hyra in sig på olika platser eller arrangera spelningar i lokaler som de själva äger eller driver. Därför kan en aktör vara både arrangör och lokalhållare. Bland de arrangörer som ansökte om Kulturrådets verksamhetsbidrag år 2024 svarade 307 verksamheter på en fråga om de under 2023 arrangerat konserter riktade till allmänhet på en egen scen eller konsertlokal som deras organisation själva driver. Av de svarande var det klart vanligast att inte alls ha arrangerat på en egen scen, 66 procent angav det, medan 18 procent enbart hade använt den egna scenen och 14 procent delvis hade använt en egen scen. Resultatet tyder på att många arrangörer saknar egna scener och i stället får hyra in sig hos andra lokalhållare.

Offentliga lokalhållare

Offentliga lokalhållare förekommer både på nationell, regional och kommunal nivå. *Nationella, statliga lokalhållare* utgörs dels av rena musikscener, dels av teater- och operascener där konserter arrangeras. I vissa fall arrangeras även konserter på andra offentliga institutioner som museer och konsthallar samt i andra typer av statliga fastigheter som slott (se vidare kapitel 5). *Regionala lokalhållare* utgörs bland annat av kulturinstitutioner som konserthus, ofta med en fast orkester. I dessa lokaler bedrivs även annan arrangörsverksamhet, antingen i egen regi eller i samverkan med andra arrangörer. Det finns även *kommunala lokalhållare*, som utgörs av exempelvis kulturhus som står som värd för musikevenemang och konserter. Kommuner kan även upplåta lokaler som bibliotek, ishallar och andra idrottsarenor för musikevenemang samt arrangera egna stadsfestivaler. Offentliga kulturinstitutioner har i regel en relativt stark och förutsägbar finansiering. Institutionerna styrs i regel av uppdrag som fastställs av den politiska organiseringen i kommun, region eller stat.

Privata lokalhållare

Det finns en rad olika privata lokalhållare som står som värdar för musikevenemang. Likt arrangörerna finns det både lokaler som enbart används för konserter och som ofta har en nära koppling till arrangörer, men även lokaler som har en annan huvudverksamhet än livemusik, som restauranger, barer och hotell. Andra privatägda lokaler som används för livemusik är idrottsarenor, teatrar, biografier och båtar. En viktig part i sammanhanget är även privata fastighetsbolag, som hyr ut lokaler till musikscener och livemusik.

Ideella lokalhållare

Lokaler inom den ideella sektorn, eller civilsamhället, ägs av föreningar. En stor del av de lokalhållande föreningarna samlas i riksförbunden *Bygdegårdarna*, *Folkets Hus och Parker och Våra Gårdar*. De tre riksförbunden finns representerade i samtliga län och tillsammans samlar förbunden cirka 2 500 medlemmar.

Studieförbunden driver i huvudsak inte egna scener, men spelar en viktig roll som stödjare och möjliggörare för livearrangemang. Vissa studieförbund har egna scener för livemusik, men främst samverkar de med andra musikscener. Studieförbunden verkar i alla Sveriges kommuner.

Svenska kyrkan är en betydande lokalhållare för konserter, inte minst för kammarmusik. Svenska kyrkan består av över 3 000 invigda kyrkor som, enligt de representanter från Svenska kyrkan som vi intervjuade, alla används som musikscener. Under 2023 arrangerade kyrkan enligt våra informanter 11 000 konserter som lockade över en miljon besökare. Det mesta av Svenska kyrkans konsertverksamhet är kostnadsfri eller subventionerad för besökaren. Andra trossamfund, som frikyrkor, anordnar också konserter och hyr ut lokaler till konsertverksamhet.

Ideella lokalhållare spelar en viktig roll

De ideella lokalhållarna spelar en viktig roll för tillgången till livemusik. I redovisningarna av Kulturrådets verksamhetsbidrag till fria musikgrupper för verksamhetsåret 2022 framkommer att det var vanligast att genomförda spelningar gjordes i lokaler som drevs av aktörer som Kulturrådet kategoriserat som ideella lokalhållare inom civilsamhället (38 procent). Därefter följde offentliga aktörer (29 procent) och privata aktörer (15 procent). En förhållandevis stor andel (17 procent) av spelningarna gick inte att klassificera. Bidragsmottagarna för stödet utgörs främst av aktörer inom konstmusik, jazz och folkmusik, vilket möjligen kan förklara att de ideella lokalhållarna används i störst utsträckning. Det var ingen större skillnad i hur spelningarna fördelades när vi jämförde verksamheter utifrån SKR:s tre huvudgrupper av kommutyper.

Publik

Andelen som går på konsert ökar

För att musiker, artister och arrangörer ska kunna sysselsätta sig och i vissa fall även livnära sig av konserter krävs en publik, som kan generera biljettintäkter. Enligt Myndigheten för kulturanalys (hädanefter Kulturanalys) senaste rapport om kulturvanor finns det en positiv trend i andelen svenskar som går på konserter.¹¹ Av de tillfrågade i undersökningen gick 41 procent av de tillfrågade på rock- eller popkonsert under 2023, vilket är en ungefär lika stor andel som 2022. Året före pandemin, 2019, var andelen 36 procent och år 2000 var motsvarande andel 26 procent. Andelen av de tillfrågade som under året gått på en konsert med klassisk musik eller opera var 22 procent år 2023, en ökning jämfört med 2022, då andelen var 18 procent. Innan pandemin, under åren 2007–2019, var andelen som gick på klassisk konsert eller opera mellan 15 och 19 procent.

Det finns dock skillnader i vilka som går på konserter utifrån vissa demografiska, socioekonomiska och geografiska faktorer. Konsertbesök är till exempel mindre vanligt bland personer med lägre utbildning och inkomst jämfört med högutbildade och höginkomsttagare. Det finns också skillnader utifrån var i landet man bor (se vidare avsnittet om tillgänglighet). När de tillfrågade i nordiska kulturvaneundersökningar anger varför de inte deltar i olika kulturaktiviteter anges brist på intresse och brist på tid som de viktigaste skälen. Därutöver identifieras höga kostnader, stora avstånd och att man saknar någon att gå med som anledningar till att inte delta.¹² Det finns alltså tecken på att en större andel av befolkningen går på livekonserter nu än tidigare, samtidigt som det finns skillnader i vilken utsträckning olika grupper tar del av dessa konserter.

Informanternas uppfattning om tillgången till musikscener

I det föregående kapitlet visade vi utifrån befintliga källor att det finns en koncentration av spelställen i storstadslänen, samtidigt som antalet spelställen sett till befolkningsmängd var lägre i storstäderna. De lokalhållare, arrangörer, musiker och offentliga tjänstepersoner vi träffat ger en mångtydig bild av tillgången till musikscener i landet. Vissa menar att det saknas scener i vissa storlekar utifrån publikkapacitet, främst i större städer. Vilken storlek på scener som saknas varierar. Andra påpekar att tillgången på lokaler som kan inhysa scener är god, inte minst på landsbygden. Dessa lokaler och scener kan dock ha brister i ändamålsenlighet, utifrån ett antal aspekter som vi beskriver närmare nedan.

Lokalernas ändamålsenlighet

För att en konsert ska kunna genomföras krävs mer än att ha tillgång till en lokal. Lokalen behöver också vara ändamålsenlig utifrån arrangörens, musikerns och publikens behov. Det handlar dels om att lokalens storlek i form av publikkapacitet överensstämmer med ändamålet. Det handlar också om att scenens utformning behöver vara ändamålsenlig, genom att teknik i form av ljud och ljus finns, och att själva lokalen är lämpad för just det musikaliska uttryck som den aktuella artisten har och för den publik som ska gå på konserten. Ändamålsenlighet kan även omfatta att lokalen är säker, utifrån exempelvis godkända utrymningsvägar, möjlighet till in- och urlastning av instrument och utrustning, tillgång till och utformning av loger samt scenens avstånd till publiken.

11. Myndigheten för kulturanalys, 2024a.

12. Myndigheten för kulturanalys, 2023a.

Lokaler i vissa storlekar saknas

En utmaning är att de scener som finns tillgängliga inte alltid är anpassade eller lämpliga för just det evenemang som arrangören vill anordna. Under våra intervjuer framkom att det råder brist på scener och lokaler av viss storlek, sett till publikkapacitet. Vilken kapacitet som saknas beror på vem man frågar och vilken stad eller del av landet som avses. Flera informanter menar att det främst råder brist på mellanstora scener, för 200–600 besökare. Bristen på den sortens lokaler, till överkomliga priser, försvårar möjligheten att arrangera konserter med lite större artister, vilket kan få till följd att den aktuella staden väljs bort i internationella artisters turnéprogram. I andra kommuner saknas i stället mindre spelställen. Det kan i sin tur leda till en ökad konkurrens om de små ställena, vilket kan tränga undan nya arrangörer och hindra artister inom smalare genrer att få spelningar.

Lokaler som inte möter arrangörers behov

För de arrangörer som inte äger sin lokal utan behöver hyra in sig hos andra lokalhållare finns det risk att de behöver arrangera konserter i lokaler eller på platser som inte alltid överensstämmer med vad man efterfrågar, utifrån ändamålsenlighet. Det kan också finnas begränsningar i vad som är möjligt att förändra utifrån ens egna önskemål i den hyrda lokalen och dess förutsättningar.

Även om det kan finnas en lokal som rent storleksmässigt och kostnadsfylligt är intressant för en arrangör, kan lokalens kontext i form av arkitektur, inredning och placering i staden innebära ett hinder för att arrangera en konsert där. I såväl studier¹³ som i våra intervjuer poängteras hur kulturaktörer önskar verka i en "inspirerande miljö". Utöver lokalens utformning kan det handla om att det finns liknande verksamheter i närheten så att det skapas ett kluster av kulturaktörer, som i sin tur kan dra publik. Informanter beskriver hur allt fler kulturlokaler blir multifunktionella och kan anpassas efter en viss arrangörs önskemål. Det kan vara en väg framåt i vissa fall, medan den typen av lösningar också kan innebära att ställets autenticitet och trovärdighet blir lidande. Det kan avskräcka publik och musiker, inte minst inom lite smalare genrer. Den här utmaningen står vissa offentligt finansierade lokaler, som regionala eller kommunala konserthus, inför. Sådana lokaler är i regel ändamålsenliga i form av att ljud, ljus och sittande publikplatser finns. Däremot kan lokalens stil, inredning och placering i staden minska intresset från vissa arrangörer.

Malmö Live är ett fantastiskt konserthus med oerhört fin arkitektur, både interiört och exteriört. Det är välbyggt, men också med stora entréer och enorma publikytor, så det är en utmaning att skapa den där intima och välkomnande känslan för en besökare som kanske inte är så van vid det stora konserthuset. (Konserthuschef)

De upplevda bristerna kan variera utifrån vilken sorts lokal man vill arrangera i. I en rapport av VG Live beskrivs bland annat att hindren i *folkparker* ofta handlar om att lokalerna är gamla och nedgångna och att lokalerna saknar relevans för yngre konsertbesökare; att lokalhållare i *privatägda lokaler* saknar kompetens om konsertverksamhet och att hyrorna är anpassade för företagsevenar snarare än kulturevenemang; att *kommunala lokaler* begränsas av att man sällan kan sälja alkohol i lokalerna och av att lokalerna är för allmänt utformade för att de ska fungera som konsertlokaler.¹⁴

13. Vibelab, 2024.

14. VG Live, 2024.

Faktorer och hinder som påverkar möjligheten att få tillgång till och nyttja musikscener

Utöver tillgången till själva lokalen och dess ändamålsenlighet finns det en rad faktorer som påverkar förutsättningarna för att arrangörer och musiker ska få tillgång till ändamålsenliga scener och där kunna bedriva konsertverksamheter som lockar en publik. Samtidigt kan det finnas olika hinder som försvårar för arrangörer och publik att få tillgång till ändamålsenliga musikscener och nyttja dem.

I Kulturrådets blankett för verksamhetsbidrag till arrangörer 2024 fick arrangörerna svara på om de upplevde några hinder för att få tillgång till ändamålsenliga musikscener för sin konsertverksamhet och vilka hinder det i så fall var. Bland 331 inkomna ansökningar var det 292 verksamheter som svarade på frågan. Av de svarande angav ungefär en tredjedel att de upplevde hinder. En indelning i SKR:s kommuntyper utifrån var verksamheten ligger visar att det är vanligare bland arrangörer i *Storstäder och storstadsnära kommuner* att uppleva hinder, 47 procent angav det. I kommuntypen *Större städer och kommuner nära större stad* var det 30 procent som angav att de upplevde hinder, medan det i *Mindre städer/tätorter* var 23 procent som angav sådana hinder.

Utifrån de 91 verksamheter som angav specifika hinder framkommer att de vanligaste hindren är kopplade till kostnader och lokalernas ändamålsenlighet. Det kan handla om höga lokalhyror eller höga kostnader för artistgager och utrustning. Gällande ändamålsenlighet handlar det framför allt om brist på lokaler av rätt storlek, då lokalerna kan vara antingen för små eller för stora i relation till arrangemanget. Det handlar också om att lokalerna inte tillgodoser behov som god akustik, tillräcklig teknisk utrustning, att lokalerna inte passar den aktuella genren för arrangemanget, har begränsade öppettider eller att det saknas servering av mat och/eller alkohol i anslutning till lokalerna.

Flera nämner även bristande samverkan med lokalhållare som ett hinder. Det gäller främst svårigheter att få tillgång till offentliga lokaler eller att få kontakt med offentliga aktörer. Andra hinder handlar om bristande intäkter, svårigheter att planera långsiktigt eftersom lokaler är uppbokade långt i förväg och att det uppstår konkurrens om lokalerna samt att lokaler lagts ned. Det finns alltså en rad olika områden där hinder för att få tillgång till och nyttja lokaler kan uppstå. I följande avsnitt beskriver vi utifrån våra intervjuer med lokalhållare, arrangörer, musiker och offentliga tjänstepersoner vilken betydelse de identifierade faktorerna har för tillgången till musikscener samt vilka hinder som informanterna identifierar utifrån de olika faktorerna.

Kostnader

Arrangörers möjlighet att få tillgång till lämpliga lokaler påverkas till stor del av vilka kostnader som lokalen och arrangemanget omfattar. De största utgifterna för musikarrangörer är oftast löner. Utöver artistgager kan det även handla om kostnader för fast eller tillfällig personal som verksamhetsledare, producent, administratör/ekonom, bartenders, vakter, entrépersonal och tekniker. I underlaget som bygger på Kulturrådets stöd till musikarrangörer kan vi se hur fördelningen mellan olika kostnader ser ut. Bland aktörer som ansökt om verksamhetsbidrag till musikarrangörer år 2024 uppgick de uppskattade preliminära kostnaderna för lokaler innevarande år till 9 procent av de totala kostnaderna. Kostnader för löner uppgick till 50 procent (varav 29 procent var löner till musiker och 21 procent till övriga), kostnader för marknadsföring utgjorde 3 procent och övriga kostnader, såsom teknisk produktion, resor och logi för medverkande musiker, administration uppgick till 38 procent. Jämför vi med musikarrangörers redovisningar av verksamhetsbidrag som inkom år 2020 var för-

delningen mellan de olika kostnadsposterna likartade som för 2024.¹⁵ När det gäller lokalkostnader utgjorde de 7 procent av de totala kostnaderna 2020. Sett till de två källorna verkar lokalhyornas andel inte ökat nämnvärt i förhållande till övriga kostnader. Däremot tyder informanternas egna beskrivningar och en jämförelse över ett urval arrangörer som fått Kulturrådets arrangörsstöd 2019 och 2023 på att kostnaderna har ökat överlag, och därigenom även hyrorna.

Höga kostnader största hindret

Att höga kostnader var det mest nämnda hindret i svaren från arrangörerna i vår ansökningsblankett stämmer väl överens med vad som kom fram i våra intervjuer; för många informanter är det just de höga kostnaderna som är det största hindret för att få tillgång till lokaler och bedriva verksamhet. Den stigande inflationen och en förhållandevis svag krona jämfört med andra valutor samt höjda elpriser är faktorer som påverkar såväl arrangörernas som lokalhållarnas möjligheter att få sin ekonomi att gå runt. Även om lokalkostnaderna utgör en förhållandevis liten andel av arrangörernas totala kostnader (se ovan) nämns de höga hyrorna som ett stort hinder för att få tillgång till lokaler. Informanter ger exempel på hur hyresnivåer som är kopplade till Konsumentprisindex (KPI) inneburit mycket höga hyreshöjningar på senare år. Resultatet blir att arrangörer och lokalhållare antingen inte har råd att ha kvar lokalen, eller får göra avkall på själva konsertverksamheten för att kunna betala lokalkostnader. De höga lokalkostnaderna är ofta kopplade till lokalernas storlek. Saknas till exempel mindre lokaler och man behöver genomföra arrangemanget i en större lokal kan arrangörer få betala dyrare hyror än vad de egentligen skulle behöva, sett till hur stor publik evenemanget lockar.

Höga hyror minskar bredd i utbudet och mångfald i publiken

De höga hyrorna, liksom andra höjda driftskostnader, påverkar inte bara möjligheten för arrangörer att få tillgång till lokaler generellt. Det kan även få konsekvenser för vilket sorts utbud som publiken kan få ta del av och vilka invånare som vill och kan ta del av utbudet. Lokalhållare som tar ut höga hyror leder till att det främst blir större, privata bokningsbolag och arrangörer som kan erbjuda större, kommersiella artister som har möjlighet att använda sig av lokalerna. Mindre aktörer som vill arrangera konserter som genererar en mindre publik, såsom evenemang med oetablerade artister, artister inom smalare uttryck eller evenemang i glesbygd, kan inte använda lokalerna på grund av att de ekonomiska riskerna anses för stora. Följden blir att bredden i musikutbudet minskar.

En minskad bredd i utbudet av konserter kan också få till följd att bredden på den publik som går på konsert minskar. Höga kostnader innebär att arrangörer kan behöva höja sina biljettpriser för konserterna, vilket kan försvåra för individer med svårare ekonomisk situation att ta del av konserter i genrer som de gillar. Det är en utveckling som går emot kulturpolitikens deltagandemål om att alla ska få möjlighet att delta i kulturlivet. Höga hyror kan även innebära att återväxten bland arrangörer hämmas då nya förmågor, med mindre ekonomiska resurser, får svårt att nyttja befintliga lokaler och därigenom pröva sina vingar. För vissa lokalhållare som gärna vill stötta nya arrangörsförmågor innebär den ekonomiska verkligheten att det ändå blir svårt att släppa in nya arrangörer i lokalerna. De höga fasta kostnaderna för lokalen kan göra det svårt att ha lägre hyror för mer oerfarna arrangörer.

Meningsskiljaktigheter om minimitariffer

Arrangörernas kostnader utgörs alltså till förhållandevis stor del av gager, det vill säga ersättning till musiker och artister. Musikerförbundet har tagit fram en riksminimitariff för den lägsta acceptabla ersättningsnivån på gager och andra ersättningar för frilansande musiker, artister och övriga verksamma på området när de fakturerar eller deltar i ett engagemang hos arrangörer utan kollektivav-

15. Kulturrådet, 2021.

tal. Tariffen är inte något regelrätt avtal, utan en rekommendation som bygger på andra befintliga kollektivavtal som Musikerförbundet slutit.

Bland informanterna finns det olika syn på tariffen. Flera arrangörer, men även offentliga aktörer, ser den som ett hinder för att arrangera spelningar och erbjuda en bredd i utbudet, då många arrangörer har svårt att kunna betala miniminivån på 5 800 kronor per musiker och konsert, på faktura. I flera fall kan så höga gager innebära att det inte blir någon konsert överhuvudtaget. Arrangörerna menar att det kan behövas en mer flexibel hållning för att konserter ska kunna genomföras. Det gäller inte minst i de fall arrangemangen sker på scener med liten publikkapacitet eller med oetablerade artister.

Musikerförbundet kan å sin sida förstå arrangörernas situation, men menar att det blir musikerna som får ta kostnaderna om inte gagen regleras. Enligt Musikerförbundet går det att göra undantag från tariffen för mindre föreningar med låg omsättning. Musikerförbundet efterfrågar en lösning liknande den livecheck som Stockholm stad hade tidigare. Då kunde arrangörer söka ett ekonomiskt stöd och få bifall på villkor att arrangören betalade gage utifrån en fastställd tariff. Även om gagerna inte har en direkt koppling till lokalen kan alltför höga gager påverka arrangörens möjlighet att betala lokalhyror och på så sätt få tillgång till lokaler, då verksamheten måste gå runt ekonomiskt.

Intäkter

Svårt att få den ekonomiska ekvationen att gå ihop

För att arrangörer och lokalhållare ska kunna betala sina kostnader behövs tillräckligt stora intäkter. Intäkterna utgörs dels av biljettförsäljning och, där det är möjligt, försäljning av mat och dryck, inte minst alkoholhaltiga drycker. För arrangörer som hyr in sig i en lokal kan avtalet med lokalhållaren skilja sig åt, vilket påverkar i vilken utsträckning arrangörerna (och musikerna) får ta del av den typen av inkomster. I ansökningarna till Kulturrådets verksamhetsbidrag för musikarrangörer 2024 uppskattade de sökande sina preliminära intäkter för 2024. Av de totala intäkterna utgjordes 35 procent av biljettintäkter, 22 procent av offentliga bidrag, 3 procent av sponsring och 40 procent av övriga intäkter (till exempel uthyrning, restaurang/krog och medlemsavgifter). En liknande fördelning mellan inkomstposter framkommer i Kulturrådets rapport om arrangörer från 2021.¹⁶

Med tanke på att kostnaderna för arrangörer och lokalhållare har ökat är det viktigt att intäkterna vid konserter och de stöd som finns tillgängliga är tillräckligt stora. Flera informanter beskriver dock att det är svårt att få ekvationen med intäkter och kostnader att gå ihop. En avsaknad av tillräckligt stora, ändamålsenliga scener kan också innebära att arrangörer inte får en tillräckligt stora inkomster för ett evenemang. Sätter arrangören högre biljettpriser för att gå runt ekonomiskt kan det i stället avskräcka publiken från att komma.

Offentliga stöd täcker inte de ökade kostnaderna

För arrangörer som inte anordnar konserter med stora artister eller tillhör stora bolag spelar möjligheten att få offentliga stöd en viktig roll för att kunna bedriva en verksamhet. Flera informanter menar att stöden är helt nödvändiga för att överhuvudtaget kunna bedriva en verksamhet, sett till övriga intäkter och de kostnader man har. På både statlig, regional och kommunal nivå finns det stöd i form av bidrag som arrangörer kan söka.¹⁷ Vissa regioner stöttar själva eller genom sina regionala institutioner arrangörer med subventionerade tjänster, bland annat genom att arrangörer har möjlighet att

16. Kulturrådet, 2021.

17. Renodlade regionala arrangörsbidrag finns dock inte i alla regioner.

köpa en subventionerad produktion från en regions/institutions utbudskatalog. En del kommuner subventionerar kostnader för kulturlokaler och på flera håll finns det även ett främjande arbete från den offentliga sektorn för att stärka tillgången till och användandet av musikscener (se vidare kapitel 4).

De ekonomiska utmaningar i form av stigande inflation och ökade kostnader som stat och inte minst kommuner och regioner ställts inför¹⁸ har gjort att de offentliga stöden i regel inte hållit jämna steg med arrangörernas ökade kostnader i form av hyra och drift. De befintliga stöd som finns att söka upplevs alltså inte täcka de kostnader man som arrangörer ställs inför.

Oklara stöd och bristande kunskap om stöden

Det finns också andra aspekter av de offentliga stöden som anses försvåra verksamheten för arrangörer och i förlängningen tillgången till musikscener. Vissa informanter upplever att de offentliga stöden till arrangörer i sin nuvarande utformning är oklara sett till vilken sorts verksamhet som kan få stöd och vilka regler som gäller. Andra nämner att stöden ofta är avsedda för och prioriterar vissa musikgenrer och att det finns problem med vissa inlåsnings effekter, då många arrangörer får återkommande årliga stöd, vilket försvårar för nya arrangörer att få ta del av stöden. Den här uppfattningen finns såväl bland arrangörer som hos vissa offentliga representanter. I en rapport från VG Live poängteras också att det finns kunskapsluckor bland främst yngre arrangörer om möjligheten att kunna söka offentliga, och inte minst regionala, stöd.¹⁹

Informanterna upplever också en otydlighet kring vilka arrangörer som kan få kommunalt stöd. Särskilt oklar upplevs frågan om huruvida "yrkesverksamma" arrangörer kan få stöd eller ej. Kommuner ger i regel stöd och subventionerad hyra enbart till lokalt förankrade kulturverksamheter som är organiserade som ideella föreningar, och inte till privata aktörer som enskilda firmor eller aktieföretag. Det finns dock undantag, som i storstäderna, där kulturaktörer som har aktieföretag eller enskilda firmor också kan få kommunalt stöd. Gränsen mellan det offentligt finansierade kulturlivet och privata aktörer är inte alltid skarp.²⁰ På statlig nivå finns det möjlighet att stödja aktörer som organiserat sig i företagsform, förutsatt att det finns ett tydligt bidragsbehov och att aktören bedöms bedriva en kulturpolitisk värdefull verksamhet.²¹ Oklarheten kring vem som har rätt att få stöd kan behöva tydliggöras av såväl stat som region och kommuner.

För musiker är den vanligaste organisationsformen för att bedriva sin yrkesverksamhet enskild firma. Det gör även dem till en privat aktör som ibland också uppbär offentlig (oftast statlig) finansiering. I många fall bedrivs också arrangörsverksamheten av musikerna själva. Enligt informanterna blir det också allt vanligare att arrangörer och musiker startar en firma, snarare än en förening. Flera informanter menar att de offentliga stödsystemen inte har hängtt med i den förändring som skett i arrangörers organisering de senaste 10–15 åren, och att stöden därför är otidsenliga.

Utmaningar med "kommunalt kretslopp"

Det är relativt vanligt att en kommun beviljar kulturstöd till en arrangör samtidigt som man både tar

18. Sveriges kommuner och regioner, 2024.

19. VG Live, 2024.

20. Till exempel kan ett aktieföretag vara ett dotterbolag till en ideell förening, där den ideella föreningen kan vara bidragsmottagare för kulturverksamheten medan dotterbolaget hanterar ekonomin kring annan verksamhet, till exempel en krog. Ett kommunalt eller regionalt konserthus kan också vara organiserat som ett aktieföretag.

21. Se till exempel förordning SFS 2012:516 om statsbidrag till det fria kulturlivet.

Tillgången till musikscener

betalt för och ibland subventionerar lokalhyra. Vissa riksförbund inom arrangörsledet beskriver det som en osund struktur med bidrag som går runt i ett slags kommunalt kretslopp, något som även gäller vissa statliga kulturverksamheter. Informanterna menar även att vissa kommuner minskar subventionsgraden för ideella föreningar och kräver mer betalt ju bättre en verksamhet eller en festival går ekonomiskt. Detta skapar en otydlighet och försvarar för arrangörer att planera långsiktigt och genomföra sina arrangemang.

Kommunens egna satsningar kan öka konkurrensen

Kommunernas egna arrangemang och lokalsubventioner kan också innebära att konkurrensen hårdnar för de arrangörer som inte tar del av stöden. Sådana arrangörer har inte möjlighet att erbjuda lika låga biljettpriser, vilket kan skapa en ovilja bland publiken att betala mer för en liknande konsert. Det kan också leda till en mindre efterfrågan hos publiken att gå på konserter då behovet kan vara tillfredsställt (se även kapitel 4). Problemet har blivit större i och med att evenemang som stadsfestivaler kommit att bli allt vanligare. Informanterna upplever att det ofta saknas dialog mellan staden och de fria aktörerna. Representanter för ideella lokalhållare, som Folkets hus och parker, beskriver att de i vissa kommuner har problem med konkurrerande kommunal verksamhet, där kommunen kan gilla deras verksamhet men hellre vill bedriva den i kommunal regi.

Minskat stöd till studieförbunden får negativa konsekvenser för arrangörsverksamheten

Av Kulturrådets dialog med musikområdets aktörer framgår att studieförbunden spelar en mycket viktig roll för arrangörsverksamheten i landet, inte minst utanför storstäderna. Det märks bland annat i ansökningarna till Kulturrådets arrangörsbidrag, där de lokala studieförbunden anges som en viktig samarbetspart för många arrangörer. Även om studieförbunden själva inte så ofta står som lokalhållare för konserter är deras stöttande funktion, genom coachning kring praktiska frågor och stöd av teknisk utrustning, av stor betydelse för arrangörer i stort och särskilt för återväxten i gruppen. Flera informanter upplever att neddragningarna i statliga stöd för studieförbunden påverkar arrangörsverksamheten och dess återväxt på ett mycket negativt sätt. Informanter ger exempel på hur verksamheter på vissa ställen redan har fått lägga ned eller minskats.

I Folkbildningsutredningen beskrivs hur studieförbund och folkhögskolor har en avgörande betydelse som arrangörer och platser för kultur, framför allt i glesbygden och på platser där institutioner saknas och där resurserna är begränsade. Folkbildningens infrastruktur förbättrar också förutsättningarna för kulturutövning på en icke-professionell nivå.²² Kulturrådet ser ett behov av att noga följa vilka konsekvenser neddragningarna av stöd till studieförbunden får för svenskt kulturliv generellt, och möjligheten att arrangera konserter i alla delar av landet specifikt.

Inkomster via sponsring

Arrangörer och lokalhållare kan även få intäkter från privata företag i form av sponsring. I Sverige förekommer företagssponsring av kulturevenemang i förhållandevis liten utsträckning. Kulturanalys har i en studie om kulturområdets finansiering visat att stiftelsefinansiering och sponsring utgör relativt små intäkter för kulturen. Efter en ökning av kultursponsringen mellan 2005 och 2015 minskade sponsringen åter under pandemin och 2022 hade sponsringen ännu inte nått upp till nivåerna före pandemin.²³

22. SOU 2024:42.

23. Myndigheten för kulturanalys, 2023b.

När det gäller sponsring för musikarrangörer visar ansökningarna om verksamhetsbidrag till Kulturrådet 2024 att drygt hälften av de 331 sökande angav sponsring som en intäkt innevarande år. Vanligast är att få sponsring av mindre, lokala företag i närområdet, men även till exempel restauranger, banker, hotell, ambassader och privatpersoner anges. Oftast utgör dock denna sponsring, som tidigare nämnts, endast en liten del (3 procent) av de totala intäkterna.

I en rapport från VG Live efterfrågas mer sponsring för att stärka arrangörskapet och livemusiken. Samtidigt beskrivs reglerna för sponsring vara krångliga.²⁴ Kulturrådet ser en ökad sponsring av kultur som en väg framåt för att stärka musikarrangörer och livemusiken i Sverige. Ett sätt att möjliggöra detta är att utreda hur skattereglerna kan förenklas för att underlätta kultursponsring. Kulturrådet är medveten om de hinder som finns att ändra skattelagstiftningen, men i ljuset av de diskussioner som förs inom kulturområdet om behovet av breddad finansiering bedömer vi att det ändå kan vara värt att överväga en sådan utredning. Vi återkommer till det förslaget i kapitel 6.

Tillstånd, licenser och lagstiftning

En arrangör som vill genomföra ett evenemang med livemusik i en lokal behöver ta hänsyn till en rad olika regler som utgår från svensk lagstiftning eller från kommunala bestämmelser. Arrangörerna beskriver att dessa regler innebär hinder på flera olika sätt, i form av höga kostnader och svårigheter att överhuvudtaget bedriva en verksamhet. Informanterna upplever att handläggningstiderna bland offentliga aktörer är långa och att reglerna är krångliga, vilket både fördröjer arbetet för befintliga arrangörer och kan avskräcka nya arrangörer och lokalhållare att starta upp en verksamhet. De licenser, tillstånd, lagar och regler som särskilt anses försvåra möjligheterna finns inom följande områden:

Alkohollagstiftning och matkrav försvårar

Försäljning av alkoholhaltiga drycker i samband med konserter spelar en viktig roll för många arrangörers och lokalhållares inkomster. För att få servera alkohol på en offentlig tillställning behöver lokalhållaren eller arrangören ha ett alkoholtillstånd, och för att det ska beviljas krävs enligt svensk alkohollagstiftning att det i regel även ska finnas ett eget kök och matservering. Dessa regler anses dock påverka möjligheterna att arrangera konserter avsevärt, både avseende vilka lokaler som kan användas för evenemang och de kostnader som investeringar i lokalen och anställningar av kökspersonal kan innebära. Frågan om matkrav för att få servera alkohol har varit föremål för debatt, och i den statliga utredningen *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas* föreslås bland annat att det nuvarande matkravet för att få servera alkohol förändras något.²⁵ Även om regellättnader kring alkoholtillstånd och krav på kök kan förenkla för arrangörer och möjliggöra att antalet spelställen och konserter kan öka har Kulturrådet inom detta uppdrag ingen möjlighet att göra en djupare analys av vad en sådan förändring skulle få för konsekvenser utifrån exempelvis ett folkhälsoperspektiv.

Begränsade öppettider minskar inkomsterna

Det finns även regler kring hur sent olika spelställen får ha öppet och när en konsert ska vara slut. De begränsade öppettiderna upplevs försvåra möjligheten att genomföra arrangemang på flera sätt. Genom begränsningarna finns det risk att vissa grupper av publik inte kommer till evenemangen, och begränsningarna innebär även att tiden för att sälja alkohol minskar, vilket får effekt på arrangemangets inkomster. Begränsningar kring alkoholservice och öppettider blir ofta särskilt tydliga när arrangörer hyr in sig i offentliga lokaler, som oftare saknar alkoholtillstånd och har mer begränsade

24. VG Live, 2024.

25. SOU 2024:23.

Tillgången till musikscener

öppettider, jämfört med exempelvis barer och nattklubbar. För nya arrangörer är det enligt informanterna särskilt svårt att få alkoholtillstånd och kunna ha längre öppettider. Bestämmelserna kan också skilja sig mellan olika kommuner.

Vissa informanter upplever även att de regler som finns om vakter vid arrangemang innebär hinder. Reglerna beskrivs av vissa som stränga och rigida, på så sätt att mindre tillställningar som drar en förhållandevis liten publik ändå måste ha ett visst antal vakter. Det innebär kostnader som försvårar för verksamheten att gå runt ekonomiskt.

Oklar information om tillstånd och regler

De upplevda svårigheterna rörande tillstånden handlar inte bara om att det är så många olika tillstånd som krävs, Flera arrangörer och lokalhållare beskriver också att den information som ges kring regler och tillstånd från offentliga aktörer ofta är krånglig och oklar. Oklarheterna handlar både om vem som har ansvaret för olika delar och vad som krävs för att få tillstånd. Svårigheterna gäller även möjligheten att få bygglov för att anpassa lokalerna.

Det finns exempel på hur offentliga aktörer, som exempelvis Stockholms stad, har tagit fram guider och checklistor för att underlätta arbetet med att söka och få olika tillstånd. I de tre storstäderna arbetar även kulturlotsar för att underlätta arbetet med bland annat tillstånd (se kapitel 4). Trots det menar vissa informanter att det arbetet kan utvecklas, inte minst när det gäller att tydliggöra och förenkla tillståndshandlingen och förbättra informationen för musikarrangörer som inte alltid är vana vid myndigheters språkbruk. Fastighetsägarna anser att kommunerna behöver göra en "kundperspektivresa" när det gäller informationen om tillstånd för att underlätta för kulturaktörerna att förstå och göra rätt.

Klagomål på buller är kostsamt att hantera

Hantering av buller vid musikevenemang styrs av miljöbalken. Folkhälsomyndigheten och Naturvårdsverket är tillsynsvägledande myndigheter och fungerar som ett stöd för kommunerna, som ansvarar för den operativa tillsynen. Enligt miljöbalken ska den som vill arrangera ett evenemang välja en plats som är lämplig utifrån minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. Det är "verksamhetsutövaren" som ansvarar för att de boende inte störs av buller och denne kan bli tvungen att utreda den egna påverkan på omgivningen. Visar sådana utredningar att verksamheten överskrider riktvärdena kan utövaren tvingas vidta åtgärder för att sänka bullernivåerna, på egen bekostnad.²⁶

Bullernivån har spelat en framträdande roll i diskussionen om den "scendöd" som skett i större städer under senare år. Boende som upplevt för höga ljudnivåer av konsertevenemang har framfört klagomål på spelställena, vilket i vissa fall lett till att verksamheter fått stänga. Informanterna ser bullerfrågan som ett av de svåraste hindren för att få tillgång till ändamålsenliga scener och kunna bedriva en bra verksamhet. Svårigheterna handlar bland annat om att det räcker med att en enda granne klagar på högt ljud för att lokalhållaren ska behöva betala för att göra en utredning. Detta innebär stora kostnader, oavsett utgången av utredningen. Blir det en fällande dom kan sedan lösningar för att åtgärda bullerproblematiken bli mycket kostsamma investeringar för lokalhållaren.

Vi hade en granne som gjorde tre anmälningar efter varandra, fast vi hade fått rätt på den första, och vi fick fortsätta betala. Det hade kunnat fortsätta, till hen flyttade ut, då slutade det caset. Då hade vi betalat 150 000. (Arrangör, Stockholm)

26. SFS 1998:808.

Informanterna pekar på att en levande stad måste få kunna låta och menar att det idag krävs väldigt lite för att vissa grannar ska känna sig störda. Att klagomål från endast en granne kan leda till utredningar med eventuella stora kostnader som följd, samtidigt som hundratals andra grannar inte störs, gör förutsättningarna osäkra. Det innebär också att utbudet av lokaler som kan bli aktuella som musikscener begränsas.

Kommuner arbetar med bullerfrågan på olika sätt. I Malmö pågår arbetet med Sveriges första kultur-ljudzon i Sofielund, där kultur och industrier ska kunna få låta upp till 85 decibel, och i Stockholm har staden tagit fram vägledningen *Buller från musikverksamheter*²⁷ som ska fungera som ett stöd i planeringen och driften av konsertverksamheter och därigenom minska risken för att grannar blir störda (se vidare kapitel 4). När det gäller grannar som blir störda av musikevenemang så finns det ingen detaljerad tillsynsvägledning på nationell nivå, men det är inte ovanligt att kommuner tar fram mer detaljerad vägledning för sin tillsyn. För att minska lokalhållarnas betalningsbörda, till exempel vid återkommande klagomål, ser Kulturrådet ett behov av att kommuner ser över hur klagomål kring buller vid musikevenemang hanteras.

Lokalers ljudnivå är inte bara en viktig fråga för grannar till lokaler med musikscener, det är även en arbetsmiljöfråga för musiker, tekniker och annan personal involverad i musikevenemang. Musikerförbundet poängterar vikten av att musikers representanter i arbetsmiljöfrågor involveras i ett tidigt skede vid upprättandet av nya lokaler eller i planeringen av förändringar i lokaler för musikverksamhet.

Relationer och samverkan

För att en arrangör ska få tillgång till och driva en musikscen krävs ofta insatser från flera olika aktörer. Verksamheten kan underlättas om det finns en fungerande samverkan mellan aktörerna. Det finns flera definitioner av samverkan, men en vanlig definition är att det handlar om ett övergripande gemensamt handlande på organisatoriskt plan för ett visst syfte. I vår studie handlar samverkan främst om hur olika aktörer samarbetar för att skapa tillgång till lokaler och musikscener. Med tanke på att endast 18 procent av de svarande bland sökande för Kulturrådets arrangörsbidrag 2024 angav att de enbart använt en egen scen under 2023, är det tydligt att relationen och samverkan med andra lokalhållare är av stor vikt för att musikevenemang ska kunna genomföras. Av svaren framkom också att arrangörerna till största delen genomförde konserter i lokaler som drevs av offentliga aktörer (34 procent). Därefter följde ideella aktörer (29 procent) och privata aktörer (25 procent).

Jämfört med resultaten från redovisningarna från fria musikgrupper 2022 nyttjar aktörerna som sökt arrangörsbidraget jämförelsevis offentliga lokaler i större utsträckning än de fria musikgrupperna. I ansökningarna bland de fria musikgrupperna var spelningar hos ideella lokalhållare vanligast (se avsnittet om lokalhållare). En förklaring till det kan vara att de fria musikgrupperna främst utgörs av aktörer inom konstmusik, jazz och folkmusik, medan sökande till arrangörsbidraget utgörs av aktörer från en större bredd av musikaliska uttryck. Gemensamt för de båda sammanställningarna är dock att de privata lokalhållarna används i minst utsträckning av arrangörer och fria musikgrupper.

Samverkan mellan offentligt finansierat kulturliv och privata aktörer

Enligt uppdraget ska Kulturrådet analysera och föreslå hur gynnsamma förutsättningar för musikscener i hela landet kan skapas genom samverkan mellan det offentligt finansierade kulturlivet och privata aktörer. I vår tolkning av denna del av uppdraget har vi främst fokuserat på två aspekter:

27. Stockholms stad, 2020.

Tillgången till musikscener

- Samverkan mellan offentligt finansierade kulturhus och externa aktörer (privata och ideella) i form av arrangörer/bokningsbolag.
- Samverkan mellan privata fastighetsägare och arrangörer (privata och ideella).

Arrangörerna kan i detta fall ses som offentligt finansierade aktörer, även om inte alla arrangörer finansieras med offentliga medel. I vårt fokus ingår alltså även ideella arrangörer som samverkanspartners, då det i flera fall kan vara svårt att särskilja förutsättningarna för ideella och vissa privata arrangörer. Det handlar till exempel om att vissa privata arrangörer också får offentliga stöd. I avsnittet beskriver vi även relationer mellan regionala/kommunala förvaltningar och privata/ideella arrangörer samt hur den interna samverkan mellan arrangörer fungerar.

Samverkan mellan offentligt finansierade kulturhus och arrangörer

Offentligt finansierade kulturhus, det vill säga scener med en kommunal, regional eller statlig huvudman, kan vara rena konserthus eller mer allmänna kulturhus där konsertverksamhet ingår som en av flera aktiviteter.²⁸ Konserthusen arrangerar i regel egna konserter, antingen med egna orkestrar, vilket finns i flera regionala och kommunala hus, eller genom att ta in externa artister. Husen har dessutom ofta ett uppdrag att samverka med det fria musiklivets aktörer. Samverkan kan handla om att upplåta sina scener till lokala musikarrangörer, inte sällan till ett subventionerat pris.

Svårigheter för arrangörer att komma in på de offentligt finansierade kulturhusen

I intervjuerna beskrivs hur samverkan mellan offentliga kulturhus och externa arrangörer i vissa fall fungerar bra, men att det i flera kommuner är svårt för externa arrangörer att komma in och använda scener på de större kulturhusen. Såväl representanter för kulturhusen som de externa arrangörerna identifierar flera hinder. Dessa utvecklas vidare under rubrikerna nedan.

Krav på ökade intäkter ställs mot uppdrag att samverka med lokala aktörer

De offentliga konserthusen är till största delen offentligfinansierade, men de är också beroende av intäkter från biljettförsäljning och uthyrning. Konserthusen har ofta inom sitt uppdrag ett mål om att till viss del vara självfinansierande. Det ställer inte bara krav på att få in tillräckligt stora biljettintäkter – lokalerna hyrs även ofta ut till kapitalstarka privata aktörer, som produktionsbolag och arrangörer i bolagsform. Detta kan öka konserthusens grad av självfinansiering. I flera av de konserthus vi intervjuade genomfördes en stor del, i vissa fall uppåt 70 procent, av evenemangen av externa arrangörer. Enligt konserthusen finns det en stor efterfrågan från externa arrangörer att hyra in sig i lokalerna. Stockholms konserthus säger till exempel nej till cirka 70 procent av de förfrågningar som de får.

Parallellt med kraven på självfinansiering har konserthusen ofta i uppdrag att samverka med och släppa in det lokala musiklivet. Konserthusen upplever, som många andra lokalhållare, ökade kostnader för exempelvis hyra, personal och el. I vissa hus finns det även ett eftersatt renoverings- eller upprustningsbehov.²⁹ Samtidigt beskrivs hur intäktskraven från kommun och region ökar, utan att det offentliga stödet gjort det. Att de offentliga stöden inte kompenserar för de ökade kostnaderna

28. Den här delen av uppdraget bygger utöver intervjuer med arrangörer och offentliga tjänstepersoner även på intervjuer med representanter för fem offentliga kulturhus, belägna i Stockholm, Malmö, Västerås, Luleå och Vara.

29. Sveriges Museer och Svensk Scenkonst, 2024.

innebär negativa konsekvenser för både den egna programverksamheten och samverkan med det lokala musiklivet. Representanter för konserthusen beskriver att de gärna vill samarbeta mer med det lokala musiklivet, men att det uppdraget inte går ihop med en affärsmodell som kännetecknas av intäktskrav och krav på självfinansiering.

Risk för snedvriden konkurrens

Ett sätt att få in fler lokala arrangörer är att ge dem lägre hyror så att de har möjlighet att genomföra evenemang i kultur- och konserthusen. Eftersom de flesta offentliga verksamheter ska prioritera barn och unga kan externa aktörer som vänder sig till den målgruppen få en mycket hög subventionsgrad för att använda scenen. Att offentliga kulturhus subventionerar hyrorna för vissa aktörer innebär dock vissa utmaningar då man som offentlig lokalhållare erbjuder lägre hyror till externa arrangörer än vad andra, privata eller ideella lokalhållare kan göra.

Samtidigt lyfter både flera konserthus och arrangörer vikten av att trösklarna för de ideella föreningarna behöver sänkas ytterligare. En informant från Vara konserthus menar att det fortfarande skulle vara svårt för vissa ideella föreningar att hyra in sig även om de sänkte hyran till en tiondel jämfört med idag. För vissa konserthus, som Kulturens hus i Luleå, innebär dock det geografiska läget och avsaknaden av större utbud i staden att risken för en snedvriden konkurrens är liten.

Långa ledtider och planering minskar möjligheterna till samverkan

Ett annat hinder för att kunna komma in och använda konserthus för externa arrangörer är att de offentligt drivna konserthusen har egna orkestrar eller storband som prioriteras framför externa aktörer. Dessa orkestrar prioriteras inte bara tidsmässigt när det gäller konserter utan de använder även lokalerna för sina repetitioner, som i regel sker i själva konsertsalen. Det är också långa ledtider för husens egna produktioner, ofta finns det ett mer eller mindre uppbokat program ett år framåt i planeringen. Det innebär små möjligheter att vara flexibel inför förfrågningar med kort framförhållning från externa aktörer från det fria musiklivet. Om den egna orkestern repeterar under dagtid blir det även kostsamt för externa aktörer att soundchecka och bygga upp, eller bygga om, scenen inför en potentiell kvällskonsert. Tillsammans med de höga kostnaderna blir det alltså svårt för externa arrangörer att komma in på konserthusen, vilket följande beskrivning av Sara kulturhus i Skellefteå av en arrangör kan illustrera:

Sara Kulturhus har fem scener. En scen tar 1200 besökare, tre scener tar 100 besökare och teaterscenen tar 300 besökare. Dessa scener är mycket svåra att hyra även om man försöker boka sex till nio månader i förväg. Den stora scenen som vi skulle vilja använda när vi får besök av orkester är på tok för dyr för vår verksamhet (cirka 40 000 kronor). Även de mindre scenerna är trots rabatterat pris för föreningar alldeles för dyra för oss med de bidrag och biljettintäkter vi får. (Arrangörsförening)

Begränsad ändamålsenlighet i offentliga konserthus

Offentligt finansierade konserthus är ofta byggda främst för en orkesterverksamhet. Det innebär att konserthusen, främst de äldre, inte är ändamålsenligt byggda för alla sorters musik-evenemang. I regel innehåller konserthusen en scen och en publik del. Husen kan dock sakna möjligheter att erbjuda mat och dryck i en restaurang eller klubb. Det kan också vara svårt att skapa en intim och välkomnande känsla i stora, påkostade lokaler. För vissa lokaler innebär publikutrymmena, med fastmonterade stolar som gör att man endast kan ta emot en sittande publik, att man måste begränsa sig till en viss typ av arrangemang. Äldre hus kan dessutom vara K-märkta, vilket begränsar möjligheten till renoveringar för att öka tillgängligheten för fler aktörer inom olika genrer.

Svårigheter för arrangörer att skapa "eget" evenemang

Flera arrangörer upplever att det är svårt att komma in på konserthusen och menar att de på många ställen i så fall blir inbjudna "med armbågen". I de fall de får tillgång till lokaler kan de dessutom uppleva att det är svårt att få skapa ett eget evenemang. Flera nämner att de snarare får köpa ett "helt koncept" från kulturhuset, som har sitt eget varumärke att tänka på. Det gör det till exempel svårt att använda egna logotyper och egna tekniska lösningar.

Vägar framåt för att öka tillgängligheten

Aktörer inom det fria kulturlivet lyfter behovet av att konserthusen blir mer aktiva i sin samverkan med det fria kulturlivet. Arrangörsledets riksförbund betonar till exempel vikten av att det finns en aktiv dialog mellan konserthus/institutioner och det fria musikalivet för att inte riskera att skapa konflikt. Konserthusen å sin sida lyfter behovet av att stärka det offentliga arrangörsbidrag till det fria musikalivet, vilket i sin tur skulle skapa bättre möjligheter för arrangörer att få tillgång till deras scener.

Vissa informanter efterfrågar en tydligare statlig styrning via kultursamverkansmodellen för att på så sätt göra de regionala konserthusen mer tillgängliga för externa musikarrangörer. Kulturrådet har i olika sammanhang bedömt att den förordning som är kopplad till kultursamverkansmodellen är ändamålsenlig och inte bör ändras.³⁰ Det finns utrymme att utveckla modellen med befintlig reglering och det är principiellt viktigt för kultursamverkansmodellen att utvecklingen formas i samverkan och dialog mellan staten (Kulturrådet) och regionerna. Utgångspunkten bör vara att behov av utvecklingsinsatser identifieras i dialog mellan staten och regionerna. Kulturrådet ser dock ett behov av att lyfta frågan om tillgången till musikscener med regionerna, vilket vi tydliggör i ett förslag i kapitel 6.

Samverkan mellan offentliga förvaltningar och privata/ideella arrangörer

Kommuner och regioner stöttar arrangörer och lokalhållare med bidrag, men också genom olika former av samverkan. Regionerna kan till exempel erbjuda arrangörerna subventionerade tjänster, såsom att arrangörerna kan köpa in en subventionerad produktion från en regions/institutions utbudskatalog. Vissa regioner producerar turnéer i tät samverkan med arrangörer och kommuner i regionen. Det finns även mer främjande funktioner, som i Region Örebro där en utvecklingsledare anställts med fokus på att främja det professionella musikalivet i hela länet i samverkan med relevanta aktörer. De subventionerade produktionerna avser främst kammarmusik, jazz, folkmusik och barnmusik. Men det finns även regionala verksamheter med inriktning på populärmusikaliska uttryck, såsom Talentcoach i Kalmar, BD pop i Norrbotten och Dalapop i Dalarna. Dessa samfinansieras med kommuner i respektive region. Utvecklingsprojekt som syftar till att stärka arrangörsutveckling och återväxt av arrangörer bedrivs också av eller med stöd av regioner och ibland stat. Två aktuella exempel är Musiknod i Östergötland och AC live i Västerbotten.

Ur ett nationellt perspektiv är det tydligt vilken påverkan regionerna har över arrangörsledet. Hur regionerna agerar och vilka musikaliska uttryck som stöds har en stor påverkan på arrangörsledets verksamhet i regionen. Det innebär också att förutsättningarna är olika för arrangörer att verka i olika delar av landet.

30. Se till exempel Kulturrådet, 2023a.

Utmaningar kring samverkan med offentliga förvaltningar

Arrangörerna upplever samverkan med kommun och region på olika sätt. I en rapport från VG Live beskrivs hur det i vissa kommuner finns ett nära samarbete mellan arrangörer och det offentliga, medan det i andra kommuner finns brister, bland annat på grund av parternas svårigheter att förstå varandras förutsättningar. Graden av samverkan och stöd upplevs i vissa kommuner till stor del bestämmas av hur insatt och engagerad den enskilda tjänstepersonen på kommunen är. Därför efterfrågas tydligare riktlinjer för hur kommuner ska arbeta med stöd och andra typer av samverkan med arrangörer.³¹

I en rapport från Sveriges Museer och Svensk Scenkonst beskrivs hur arrangörerna som hyr av privata hyresvärdar värderar dialogen med hyresvärderna högre än hyresgäster som har offentliga hyresvärdar.³² En liknande åsikt framförs av Musikerförbundet, som menar att de generellt har bättre relationer med privata arrangörer och lokalhållare än med offentliga motsvarigheter. De upplever i regel större svårigheter att upprätthålla musikernas rättigheter och ersättningar i samband med spelningar för kommuner, såsom på stadsfestivaler, än för privata aktörer. Flera arrangörer påpekar också att förutsättningarna för att verkligen samverka med regionala eller kommunala offentliga aktörer i grunden är svåra, eftersom de offentliga aktörerna sitter på resurser i form av finansiella stöd och lokaler och att det därför finns ett ojämnt maktförhållande från början.

Intern samverkan bland arrangörer och lokalhållare

Under de senaste åren har det startats flera nätverk inom arrangörsledet, ibland med regionalt stöd.³³ Samtidigt menar en del informanter att arrangörer och lokalhållare sinsemellan har svaga nätverk och samarbeten. Även om det finns organisationer som MAIS och Svensk Live kan det behövas mer konkreta samarbeten på lokal nivå för att hitta gemensamma lösningar på lokal- och scenfrågan. Det kan dock vara svårt då varje enskild arrangör ofta vill sätta sin prägel på ett ställe.

På grund av ekonomiska förutsättningar känns det mer än tidigare att det behövs ett kreativt samspel mellan olika aktörer. Det saknas! Vi har det här mötet (Kulturrådets träff), vi pratar med varandra, men sen går vi hem och gör våra egna saker. Det är ännu värre när vi pratar om arrangörer och lokalansvariga. (Arrangör)

Svaga turnéstrukturer

Arrangörernas förutsättningar kan skilja sig åt beroende på var i landet man bedriver sin verksamhet. För arrangörer i mer glesbefolkade områden i norra delarna av Sverige kan exempelvis större geografiska avstånd, mindre intäkter och svårigheter att attrahera musiker för konserter innebära större utmaningar än för arrangörer i mer tätbefolkade områden. För att musiker, artister och arrangörer ska kunna få tillräckliga inkomster av en produktion krävs det ofta flera spelningar i någon form av turné. Enligt ansökningarna till Kulturrådets arrangörsbidrag 2024 är det klart vanligast att arrangörernas verksamhet sker lokalt, men drygt 20 procent av de sökande arrangörerna genomför verksamhet på regional nivå och 14 procent nationellt.

För att turnéer ska fungera krävs det, utöver ändamålsenliga spelställen i olika delar av Sverige, en bra samverkan mellan olika parter på flera platser i landet. Informanterna beskriver att det ofta saknas den typen av strukturer idag, inte minst mellan mellanstora städer. Brister samverkan kring

31. VG Live, 2024.

32. Sveriges Museer och Svensk Scenkonst, 2024.

33. Se till exempel VG live, Skånsk live, Knutpunkt och MOTILI.

Tillgången till musikscener

turnéer kan det också minska möjligheterna för att alla, oavsett bostadsort, ska få möjligheter att arrangera och ta del av livemusik.

Flera informanter efterfrågar en samordnande turnéfunktion nationellt, liknande den funktion som Rikskonserter tidigare hade. Staten har, genom Kulturrådet, under det senaste decenniet stöttat större samverkansprojekt som både ägts av det fria musikkivet och regionerna för att få till stånd bättre turnéstrukturer och samverkan, dels mellan regionerna, dels mellan regionerna och arrangörer. Projektet har dock inte lett till något varaktigt resultat. För regionernas del handlar de interregionala samarbetssvårigheterna framför allt om att institutionernas driftsformer, verksamheter och uppdrag skiljer sig åt mellan regionerna. Skillnaderna kan till exempel röra huruvida den regionala verksamheten bedrivs inom förvaltningen eller som en fristående organisation med regionalt uppdrag, om verksamheten har ett eget hus och anställda musiker med egen programverksamhet eller inte, hur institutionernas uppdrag är formulerade samt vilken organisationsform de har.

När det gäller samverkan mellan regionala förvaltningar, institutioner och arrangörer för att samproducera nationella turnéer har samarbetssvårigheterna bland annat handlat om olika förutsättningar i kapacitet (såväl ekonomiska resurser som kompetens), lokaler och produktionstider. Informanter efterfrågar här att ansvaret tydliggörs mellan olika aktörer och att arbetet med turnéer får en tydligare politisk riktning.

En annan faktor som påverkar möjligheten att turnera är bristen på mellanledsaktörer (bokningsbolag och agenturer) som producerar konserter och turnéer med mindre kommersiell musik. För att stärka denna del ser Kulturrådet att det ibland kan vara motiverat att kunna bevilja kulturstöd även till den här typen av aktör, förutsatt att de bedriver en värdefull verksamhet ur ett nationellt kulturpolitiskt perspektiv som leder till ett varierat utbud av hög kvalitet i hela landet.

Samverkan med lokalsamhället kan ge fler scener

Det finns även andra samverkanspartners som kan vara viktiga för att arrangörerna ska få tillgång till scener. Arrangörer nämner offentligfinansierade verksamheter som kulturskola, högre musikutbildningar, folkhögskolor, studieförbund, Folkets hus och parker, konstmuseum, bibliotek, teatrar och ideella kulturföreningar som viktiga samverkanspartners för att få tillgång till scener, men också för att skapa lokal förankring och relevans. Det finns flera exempel på hur den här typen av lokaler redan används, men ofta behöver arrangemangen då anpassas utifrån samverkanspartners öppettider och övriga förutsättningar. Polisen spelar också en viktig roll som samverkanspart till både fastighetsbolag och arrangörer, då det är polisen som beviljar tillstånd för allmänna sammankomster och säkerställer att övriga lagar och regler efterföljs inom verksamheten.

En annan viktig samverkanspart och lokalhållare är Svenska kyrkan, inte minst för kammarmusiken. Kyrkorna har i regel egen personal tillgänglig och tar ut förhållandevis låga kostnader för externa arrangemang. Det finns dock vissa begränsningar för arrangemangen. Kyrkolokalen kan vara uppbokad för kyrklig verksamhet vid attraktiva tider och vissa kyrkor tillåter inte heller entré, vilket minskar möjligheten att bedriva arrangörsverksamhet. Detta är något som varje församling bestämmer över själv. Svenska kyrkan, liksom frikyrkorna, har flera fördelar som scen, inte minst akustiskt, men lämpar sig inte för all typ av musik. Kyrkolokalen som religiöst rum kan också innebära att en del arrangörer, artister och publikgrupper inte vill eller kan nyttja kyrkan som musikscen. När det gäller möjligheten att använda kyrkor som spelställen ser vissa aktörer utvecklingspotential vad gäller dialogen mellan arrangörerna och Svenska kyrkan. En utmaning för den här samverkan är att Svenska kyrkan på nationell nivå inte har någon övergripande bild. I stället är det de enskilda församlingarna som bestämmer över sitt utbud.

Samverkan mellan arrangörer och privata fastighetsägare

Privata fastighetsägare kan spela en viktig roll för att skapa nya lokaler för musikscener. För vissa fastighetsägare är kulturdriven plats- och stadsutveckling ett sätt att stärka ett områdes attraktivitet, i och med att det ger exempelvis ett större folkliv och utbud fler tider på dygnet, vilket kan ge ökade intäkter och stärka tryggheten.

Kultur som värde i stadsutveckling

De fastighetsbolag som vi intervjuat arbetar alla på olika sätt med en kulturdriven platsutveckling. För fastighetsbolag som har en koncentration av fastigheter i ett område kan det finnas möjligheter att investera i exempelvis ett musikhus, som inte nödvändigtvis behöver vara ekonomiskt lönsamt, men som bidrar till intäkter och ökar attraktiviteten i närområdet för affärsinnehavare och boende. Fastighetsbolagen menar dock att offentliga aktörer bör stötta arrangörer om det inte finns förutsättningar att bedriva en arrangörsverksamhet på marknadens villkor. Utifrån fastighetsbolagens perspektiv krävs en soliditet och stabilitet i verksamheten; de vill ha långsiktighet i de satsningar de gör. Temporära scener i områden som ska utvecklas kan dock fylla en viktig funktion, som injektion och kulturell markör i ett område. I områden som utvecklas och i längden gentrificeras³⁴ kan det dock vara svårt för kulturella verksamheter att behålla sin plats. När hyror höjs och områdena fylls med invånare som betalat stora summor för sina bostäder och som vill ha lugn och ro i närområdet, kan det få till följd att kulturverksamheterna, som varit med och skapat områdets attraktivitet, försvinner. Kulturrådet ser det som viktigt att kommuner och fastighetsägare fortsatt är medvetna om dessa undanträngningseffekter. Med kunskap om den typen av mekanismer skapas bättre förutsättningar för att en mångfald av kulturuttryck fortsatt kan ha en plats även i gentrifierade områden.

I arbetet med kulturella fastigheter betonar fastighetsbolagen vikten av att det finns en variation av storlekar på lokaler/scener och en bredd av verksamheter och konstuttryck. Samtidigt är bolagen vinstdrivande verksamheter och de påpekar att det ofta finns särskilda utmaningar i att ta fram lokaler för musikscener. Utöver de ekonomiska riskerna för verksamheten behöver fastighetsägarna ta hänsyn till och anpassa lokalerna efter exempelvis krav på kök vid alkoholservice, buller, akustik, brandskydd och tillgänglighetsfrågor.

Svårigheter för arrangörer att nå fram till fastighetsägare

Det finns flera exempel på hur samverkan mellan fastighetsägare, kommun och arrangörer inneburit att musikscener kunnat etableras och stärka ett områdes utveckling, som i Slakthusområdet i Stockholm och Sofielund i Malmö. Enligt en rapport från Sveriges Museer och Svensk Scenkonst upplever scenkonstarrangörer även att samverkan fungerar bättre med privata fastighetsägare än offentliga.³⁵ Men det finns också arrangörer som menar att det är svårt att nå fram till privata fastighetsägare när man letar lokal för sin musikverksamhet, särskilt om de musikaliska uttryck som arrangören fokuserar på inte är så intäktbringande eller kan upplevas som störande. Svårigheterna upplevs även gälla bostadsrättsföreningar, som inte alltid är så lockade av att ha en musikverksamhet som granne.

En del informanter upplever också ett ointresse bland vissa planerare och fastighetsägare för att göra plats för kultur i vissa nybyggda stadsdelar, och menar att det finns betydligt färre platser för

34. Med gentrificering avses en social förändringsprocess som kännetecknas av en inflyttning av boende med högre social status i ett område samtidigt som det sker en bortträngning av boende på en lägre social nivå. Det sker även en förändring i områdets utbud, service och hyres- och boendekostnader.

35. Sveriges Museer och Svensk Scenkonst, 2024.

Tillgången till musikscener

kultur i vissa nybyggda områden i storstäderna än i äldre närförorter. Andra nämner hur fastighetsägare kan avstå att hyra ut en lokal för en mindre summa, trots att den står outnyttjad, för att den då kan tappa i marknadsvärde. Det kan finnas flera anledningar till att fastighetsägare inte satsar på lokaler som kan fungera som musikscener:

Vi har ju ett slags moment 22 nu, kopplat till ljud och framför allt till ekonomi. [...] Det saknas en modell som gör det attraktivt för fastighetsägarna att ha kulturverksamhet i just sin lokal, för alla är överens att det är viktigt med kultur i en stad, men ingen fastighetsägare vill ha det i just deras lokaler, och de hoppas att grannen ska investera i en scen eller liknande. [...] Det är en av de viktigaste strukturella frågorna, hur ska man lösa den pucken? (Kulturlots, Malmö)

Negativa attityder till musikscener i stadsrummet

För att en fungerande samverkan ska uppnås och för att lokaler, såväl äldre som nybyggda, ska kunna användas för musikarrangemang spelar själva attityden till att musik ska finnas och tillåtas att låta i stadsrummet en viktig roll. I rapporten visar vi på hur kommuner arbetar med strategier för scener och nattliv, informationsstöd och kulturlotsar och hur fastighetsbolag arbetar med kulturdriven platsutveckling (se kapitel 4). Samtidigt upplever vissa arrangörer en negativ trend, där det blivit allt svårare att bedriva konsertarrangemang på ändamålsenliga scener. Det anses bero på att det fortfarande finns en negativ attityd till musikscener i stadsrum bland såväl vissa fastighetsägare som beslutsfattare, och att det skett ett skifte i attityden huruvida man som fastighetsägare och boende ser på musikevenemang som ett "störningsmoment eller något positivt", som Fastighetsägarna uttrycker det. För att fler fastighetsägare, planerare och beslutsfattare ska bli mer positivt inställda till att musikscener ska finnas i stadsrummet kan dialogen mellan arrangörer och de aktörer som kan tillgängliggöra scener behöva utvecklas, vilket beskrivs i avsnittet som följer.

Kommunikationen mellan fastighetsbolag och arrangörer kan utvecklas

Fastighetsbolagen ser positivt på de kulturlotsfunktioner som inrättats i storstäderna (se kapitel 4), men menar att det finns behov av en förstärkt lotsfunktion gentemot fastighetsbolagen som kan stödja dem i frågor om förutsättningar och behov hos musikarrangörer, och även tala ett språk som fastighetsbolagen förstår. Det anses finnas en "matchningsproblematik" i relationen mellan privata fastighetsbolag och musikaktörer, då budgetmodeller och affärsplanering skiljer sig åt mellan kulturverksamheter och fastighetsbolag. Det gör det svårt att räkna på ekonomin och att lägga fram prognoser för investeringar. För att samverkan ska fungera bättre krävs en ökad kompetens och förståelse hos båda parter, enligt Fastighetsägarna. Det krävs både engagemang, en gemensam målbild och ett synsätt på livemusik som något positivt för samhället, för att fler lokaler med musikscener ska etableras.

Fler fastighetsägare skulle kunna gå in i ett affärssamarbete (med arrangörer) om man förstod verksamhetens fysiska lokalplaneringsbehov. [...] Om man vill att fler fastighetsägare ska vara med behöver man förklara det på deras språk, och inte kulturens språk. (Fastighetsägarna)

Ett sätt att stärka kulturens roll i stadsplaneringen är att skapa en mer organiserad och formaliserad samverkan eller partnerskap mellan fastighetsägare, offentliga aktörer, kulturliv och näringsliv. Svensk Scenkonst lyfter till exempel behovet av att få med kulturperspektivet och kulturaktörer i samverkansmodeller som Business Improvement Districts (BID).

Tillgänglighet

Tillgången till ändamålsenliga lokaler styrs också av hur tillgängliga lokalerna är. Tillgänglighet i det här fallet handlar om att musiker och publik, oavsett boendeort, funktionsförmåga, kön och ålder, ska kunna ta del av den fysiska miljön i konsertlokalen och kunna ta sig till spelstället. Den nationella

kulturpolitiken ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.³⁶ Att alla ska ha tillgång till musikscener runt om i landet är därför en viktig del för att nå de nationella kulturpolitiska målen.

Utmaningar att ta sig till lokaler på landsbygden

För boende i större städer med utvecklad kollektivtrafik är det för de flesta i regel ganska lätt att ta sig till och från själva lokalen för konserten. Men i mer glesbefolkade områden i landet är de stora avstånden tillsammans med de bristande kommunikationerna i form av få bussar mellan orterna ett hinder (se vidare kapitel 4). Den bristande kollektivtrafiken handlar inte bara om antalet avgångar utan även om vilken tid på dygnet bussarna går. Eftersom de flesta konserter sker på kvällstid och bussarna på kvällarna går mer sällan eller inte alls, begränsar det både publikens, arrangörernas och musikernas möjlighet att gå på, arrangera och spela livemusik. I detta sammanhang spelar kommunala och regionala beslut kring kollektivtrafiken en viktig roll för möjligheten att delta. Frågan gäller inte bara möjligheten att arrangera och ta del av konserter utan all form av kultur- och fritidsdeltagande bland befolkningen.

I större städer med mer utbyggd kollektivtrafik kan placeringen av spelställen ändå ha inverkan på möjligheten att ta del av konserter, då det kan finnas sociala och mentala barriärer mot att ta sig till olika delar av staden. De analyser av spelställen i storstäderna som gjorts visar att spelställena ofta är lokaliserade till en viss typ av centrala områden i staden, medan andra områden saknar den typen av evenemang.³⁷ Från ett kulturpolitiskt delaktighetsperspektiv är det positivt om det finns ett levande kulturliv, såväl dagtid som kvällstid, på fler platser i städerna. Det kan också påverka invånarnas känsla av trivsel, trygghet och säkerhet.

Varierande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Utöver det kulturpolitiska målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet finns det även funktionshinderspolitiska mål som handlar om att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund.³⁸ Övergripande krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga finns i plan- och bygglagen (PBL) och i plan- och byggförordningen (PBF).³⁹ De tillgänglighetskrav som regleras i PBL är miniminivåer av tillgänglighet. Där framgår bland annat att så kallade enkelt avhjälpna hinder ska åtgärdas i lokaler dit allmänheten har tillträde.

Enligt informanterna är tillgängligheten god i de flesta större konserthus och i kyrkor, för såväl musiker som publik. Däremot kan det vara svårare att få tillräckligt god tillgänglighet på mindre spelställen. Det innebär hinder för personer med funktionsnedsättning att få tillgång till alla scener och ta del av särskilda genrer som framförs på mindre spelställen, med sämre tillgänglighet.

I en enkätstudie som Kulturrådet genomförde 2023 och som besvarades av cirka 750 kulturorganisationer inom olika konstområden framkom bland annat att graden av tillgänglighet varierar utifrån lokaltyper och funktion. Bland publika lokaler tenderar aktörer som äger eller långtidshyr sina lokaler att ha större brister i tillgänglighet än aktörer som använder sig av tillfälliga lokaler. De svarande upplevde också att begränsade transportmöjligheter till och från verksamheterna är en

36. Prop. 2009/10:3.

37. Vibelab, 2022, 2024.

38. Prop. 2016/17:88.

39. SFS 2010:900, SFS 2011:338.

Tillgången till musikscener

utmaning för att kunna erbjuda ett tillgängligt kulturutbud.⁴⁰ Tidigare studier visar att kulturaktörer i första hand gör tillgänglighetsanpassningar för publiken, medan det är ovanligare med sådana anpassningar för konstnärer och annan personal.⁴¹ Kulturrådet har lyft fram rapportens resultat i dialogen med regionala företrädare och fortsätter att följa utvecklingen inom området.

Jämställdhet inom livemusiken

Musikscenen, i form av musiker och arrangörer, har traditionellt dominerats av män. Samtidigt visar Kulturanalys kulturvaneundersökning att det inte råder några större skillnader mellan könen när det gäller att gå på konserter.⁴² Informanterna beskriver heller inte några större jämställdhetsproblem vad gäller tillgången till lokaler. Däremot lyfter en informant att musikscenen, inklusive arrangörerna, fortfarande är mansdominerad, vilket kan få konsekvenser för utbudet. En viktig del i tillgängligheten till musikscener är att publiken, oavsett kön, ska kunna känna sig säkra under konserterna. Svensk Live och RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) har startat Dare to Care, ett utbildnings- och kommunikationskoncept som arbetar för trygga miljöer utan sexuella övergrepp i livemusikvärlden och samhället i stort. I praktiken innebär det att jobba med såväl normer och värderingar som praktiskt säkerhetsarbete tillsammans med arrangörerna, men också om att prata med publiken på plats.⁴³

Svårigheter att locka yngre

I Kulturanalys rapport ser vi att betydligt fler unga går på rock-/popkonsert än äldre, medan det inte råder några större skillnader mellan olika åldrar när det gäller att gå på klassisk konsert/opera.⁴⁴ Samtidigt beskriver arrangörerna svårigheter att nå yngre generationer med sina konserter. För barn och unga kan det också finnas hinder för att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga livescener på grund av att de inte har åldern inne för att få komma in på vissa spelställen som har alkoholservering. Vissa arrangörer anordnar flera konserter med samma artist, där en tidigare spelning utan alkoholservering kan vara ett sätt att locka barn och unga. Det kan dock innebära utmaningar ekonomiskt för arrangörer och lokalhållare, eftersom inkomster av alkoholhaltiga drycker för vissa arrangörer är en viktig inkomst vid konserter.

Höga kostnader kan utestänga ekonomiskt svagare grupper

Vi har tidigare beskrivit hur de höga hyrorna för lokaler kan innebära hinder för att arrangera konserter centralt i staden och att ett breddat utbud kan bli lidande. De höga kostnaderna kan också innebära att lokalhållare och arrangörer främst marknadsför sig mot en mer välbärgad publik, vilket kan utestänga ekonomiskt svagare grupper bland publiken.⁴⁵ Kulturanalys rapport om kulturvanor visar att såväl utbildnings- som inkomstnivå påverkar graden av konsertdeltagande. Det är nästan dubbelt så vanligt att personer med hög inkomst respektive utbildning går på konserter än personer med låg inkomst eller utbildning.⁴⁶ Mot den bakgrunden är offentliga satsningar på kultur, som kan leda till subventionerade biljettpriiser, mycket viktiga.

40. Kulturrådet, 2023b.

41. British Council, 2021.

42. Myndigheten för kulturanalys, 2024a.

43. www.daretocare.se

44. Myndigheten för kulturanalys, 2024a.

45. Vibelab, 2022.

46. Myndigheten för kulturanalys, 2024a.

Kommunikation och information

Även om Kulturanalys studier visar på ett ökat deltagande på konserter för såväl pop/rock som klassisk musik upplever en del informanter ett alltmer bristande intresse för livemusik, särskilt inom vissa genrer. För att locka publik så att kostnaderna kan betalas och konserter att gå runt eller med vinst, behöver arrangörer och spelställen nå ut med information om den enskilda konserten och om att spelstället finns. Flera informanter hävdar att ett hinder för att publiken ska komma är att det är svårt att nå ut med information, särskilt till vissa grupper av mer ovana konsertbesökare. Flera lokal-tidningar har under de senaste åren skurit ned på sina kulturredaktioner, vilket också försvårar för arrangörer att nå ut. En del informanter efterfrågar en samlad informationsplats på nätet i form av ett kalendarium som kommunen kan finansiera, likt det i Ljusdal (se kapitel 4). Arrangörer försöker själva nå ut med information genom individuella Instagram-konton och Facebook-event. Det finns inspirerande exempel som Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD) kalendarium folk.nu och den mobilapplikation som ett antal musikscener runt Stigberget i Göteborg skapat tillsammans för att ge information om vad som händer i området.

Utmaningar kring återväxt och kompetenstapp

Flera informanter upplever utmaningar med återväxten bland arrangörer och lokalhållare. Det beskrivs hur många av de arrangörer som är verksamma idag är ungefär desamma som för 10–15 år sedan. En anledning till den bristande återväxten är som tidigare nämnts dyra hyror, som kan avskräcka nya förmågor från att boka lokaler och arrangera spelningar.

För arrangörer som har påbörjat sin verksamhet i liten skala innebär avsaknaden av "mellansteg" mellan små scener och större arenor svårigheter att utvecklas och ta nästa steg. I Malmö beskrivs hur kommersiella aktörer upplever en "brain drain" på yngre arrangörer som tidigare har kunnat prova sitt arrangörskap på mindre undergroundställen. När allt fler sådana ställen lagts ned får det konsekvenser för återväxten bland arrangörer. Kunskapsbristen bland yngre arrangörer handlar både om hur man arrangerar och andra praktiska frågor som hur man kan söka stöd som arrangör och vilka karriärmöjligheter som finns. Det kan finnas flera vägar för att stärka återväxten bland arrangörer. Svensk Lives unga arrangörsnätverk erbjuder stöd i form av bland annat utbildningar, mentorsprogram, finansiering och nätverk⁴⁷ och på flera kulturskolor finns KulturCrew – ung delaktighet genom arrangörskap. Metoden ger bland annat kunskap om värdskap, marknadsföring, scenteknik och planering.⁴⁸

47. www.svensklive.se/om-oss/organisation/

48. www.kulturcrew.se

4. Förutsättningar i olika kommuner

Kapitelsammanfattning

I kapitlet belyser Kulturrådet tillgången till och förutsättningarna för att nyttja musikscener i fem olika kommuner, med olika förutsättningar. Resultatet visar på både likheter och skillnader mellan kommunerna.

- Storstäderna har en stor bredd av musikscener med olika lokalhållare, storlekar, funktioner och arrangörer. Informanternas upplevelser av tillgången till musikscener i de tre städerna varierar, men de nämner främst en brist på mellanstora scener för 250–400 åskådare. Ett antal viktiga scener har lagts ned i städerna, samtidigt som det finns tecken på viss återhämtning.
- I storstäderna råder det en ojämlikhet vad gäller utbud beroende på var man bor. Musikscenerna är främst koncentrerade till städernas centrala delar och skapar där kluster som kan stärka attraktiviteten. Lokalhyrorna har dock höjts, vilket lett till att det skett en viss förflyttning av scener från städernas centrala delar till närförorter.
- I de tre storstäderna har kulturdriven platsutveckling fått ett allt större genomslag, där musikscener ses som en viktig del för att öka ett områdes attraktivitet.
- Samverkan mellan offentlig, ideell och privat sektor kan öka möjligheten att få tillgång till lämpliga lokaler och driva musikscener. I storstäderna har kulturlotsarna har en viktig roll för att stärka samverkan och dialogen mellan olika aktörer.
- I Borås har flera musikscener lagts ned, och utbudet är för närvarande litet. Det har lett till att kommunen sedan några år arbetar med en strategi för att få fram en ny musikscen för populärmusik. Det är dock fortfarande svårt att hitta en lämplig lokal. Musikscenen i Borås har även konkurrens från den närliggande storstaden Göteborg, vilket kan försvåra för etableringar.
- I Ljusdal är tillgången till musikscener förhållandevis god. De goda förutsättningarna bygger på ett stort lokalt engagemang och en nära samverkan mellan olika aktörer. Kommunens geografiska storlek innebär utmaningar för personer i ytterkanterna att nå och kunna ta del av musikutbud. Här spelar kollektivtrafiken en viktig roll.

Inledning

I de föregående kapitlen har vi beskrivit hur tillgången till musikscener varierar mellan olika delar av landet och mellan olika kommungrupper. Vi har också visat på hur en rad olika faktorer påverkar möjligheten för arrangörer, musiker och publik att få tillgång till och nyttja musikscener. För att få en djupare inblick i hur olika lokala förutsättningar kan påverka tillgången till musikscener gör vi i det här kapitlet nedslag i fem kommuner. Eftersom vi enligt uppdraget ska ha ett särskilt fokus på "de stora städerna" beskriver vi situationen i de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Vi belyser även hur situationen ser ut i en kommun med runt 100 000 invånare, nämligen Borås. Till sist ger vi en bild av förutsättningarna i glesbygdskommunen Ljusdal, med knappt 20 000 invånare. Att valet föll på de två sistnämnda kommunerna beror även på att de är intressanta utifrån hur det offentliga arbetar och samverkar med musikscener och arrangörer. I nedslagen beskriver vi de generella förutsättningarna i kommunerna, men ger också exempel på mer konkreta lösningar eller verksamheter som kan belysa hur kommuner och arrangörer arbetar med att stärka tillgången till musikscener och livemusik.

Storstäderna

Förutsättningar

Offentliga scener

Landets tre storstäder, Stockholm, Göteborg och Malmö, har speciella förutsättningar för livemusik utifrån sin storlek. Städernas musikscener visar på en stor bredd vad gäller lokalhållare, storlek, funktion och arrangörer. Vid en jämförelse skiljer sig Stockholm, som huvudstad, från de andra genom att ha flera statliga kulturinstitutioner, som i olika utsträckning används för musikevenemang. I städerna finns även flera regionala scener, som utöver evenemang med sina fasta orkestrar även arrangerar konserter inom en rad genrer och upplåter lokalerna till externa arrangörer. De kommunala scenerna är i regel geografiskt spridda på olika platser i städerna, men centralt belägna större kulturhus, som Malmö live och Stockholms kulturhus, utgör viktiga nav för stadens kulturutbud, inklusive konserter.

Privata och ideellt drivna scener

I storstäderna finns det en variation av scener som drivs av privata och ideella arrangörer. De privata musikscenerna i städerna spänner från små ställen med en publikkapacitet på cirka 50 personer till stora evenemangs- och idrottsarenor, som Tele2 Arena och Avicii Arena i Stockholm, Ullevi och Scandinavium i Göteborg. De största konserterna i städerna får en stor inverkan på städernas inkomster i form av konsumtion och turism. Särskilt Göteborg har lanserat sig som en evenemangstad. Malmö saknar de riktigt stora arenorna, men har inomhusarenan Malmö arena och en närhet till Köpenhamn, där stora internationella artister spelar. Utöver de rena konsertlokalerna finns det i storstäderna en rad scener i lokaler som även fungerar som hotell, restauranger och barer.

Flera stora festivaler

I storstäderna arrangeras även en rad stora, återkommande musikfestivaler, som Way out West, Rosendal garden party, Stockholms jazzfestival och Malmöfestivalen. Festivalerna sker inte sällan på utomhusscener och arrangeras av såväl ideella som offentliga och privata aktörer.

Skilda uppfattningar om tillgången till musikscener

Informanternas upplevelser av tillgången till musikscener i de tre städerna varierar till viss del, men uppvisar också flera likheter.

I Stockholm har den negativa trenden för musikscener vänt

Stockholm har kanske varit den kommun som mest kommit att förknippas med en "scendöd", då ett flertal betydelsefulla scener lagts ned den senaste tioårsperioden. Under de senaste åren har det dock skett ett trendbrott, och flera nya scener har tillkommit med liknande kapacitet som flera av dem som försvunnit. Trots den relativa återväxten av scener under senare år upplever informanter att det råder brist på en viss typ av scener i staden. Det finns delvis olika uppfattningar om vilken sorts scener som saknas, men informanterna nämner främst en brist på mellanstora scener för 250–400 åskådare. Vissa menar att det snarare råder en brist på mindre lokaler, framför allt med en bra teknisk utrustning och en kompetent personal. En informant nämner att de senare årens nytillkomna scener främst utgörs av aktörer som inte själva är arrangörer, utan har som affärsidé att hyra ut lokalerna till andra, med höga priser som följd, vilket i sin tur leder till ett begränsat musikutbud.

Ganska goda förutsättningar i Göteborg

Göteborg beskrivs av flera informanter som den stad som kanske har bäst förutsättningar av de tre storstäderna, i alla fall vad gäller vissa genrer. Samtidigt upplever de att infrastrukturen för musikevenemang fortfarande är bräcklig. I Göteborg efterfrågas också främst mellanstora scener, samt en något större scen med kapaciteten 2 000–3 000 åskådare. De mindre scenerna uppges "komma och gå" och i vissa fall har ställen som lagts ned inte ersatts med motsvarande sorters scener, utifrån stil och utbud.

Malmö's undergroundscen minskar

Den övergripande tillgången till musikscener i Malmö beskrivs av de flesta informanter som relativt god. Det finns ganska många spelställen centralt i staden, men det kan vara svårt för nya arrangörer att komma in på dessa scener, på grund av höga hyror och krav på anpassningar. Malmö's musikscener har i större utsträckning än de två andra storstäderna kännetecknats av små, oberoende aktörer. Många lokaler och arrangörer har varit oberoende av kommunen, och "seglat under radarn" i form av till exempel svartklubbar. De senaste 10 åren har dock skärpta regler och kontroller inneburit att flera lokaler och verksamheter stängts ned. Det finns nu en oro för att de ideella krafterna som fått stänga ned inte kommer att starta upp nya aktiviteter, eftersom det blivit svårare att hitta lokaler och bedriva verksamhet.

Enligt en informant innebär minskningen av antalet små, oberoende arrangörer och den infrastruktur som byggts upp vid sidan av det offentliga även ett problem för kommersiella aktörer i staden. Det finns inte samma möjlighet att testa saker i mindre format längre, som sedan kan tas vidare i större, mer kommersiella format. Det är dock inte bara små undergroundscener som lagts ned i Malmö. Även större, betydelsefulla scener som musik- och dansscenen Palladium och den klassiska rockklubben KB har flyttat eller kommer att flytta från sina lokaler.

Ändamålsenlighet

Funktion och genrer

För att kunna verka som arrangör och anordna konserter behövs det som nämnts mer än bara en lokal i rätt storlek. Lokalens funktion, stil, geografiska placering och inte minst kostnad är andra viktiga parametrar som gör ett spelställe mer eller mindre ändamålsenligt. En viss scen kan fungera utmärkt för en konsert inom en viss genre, men fungera avskräckande för en publik inom en annan genre. I Stockholm menar informanter att det har varit svårt att locka målgrupper inom vissa genrer. En av anledningarna uppges vara att det saknas lämpliga scener utifrån en viss storlek, stil och kontext.

För smalare genrer, med mindre publik, är kostnadsfrågan extra känslig då de ekonomiska marginalerna i regel är mindre. Ett exempel är konstmusikarrangören Fylkingen i Stockholm som fått flytta från sina sedan länge etablerade lokaler centralt på Södermalm för att starta om i en icke ändamålsenlig lokal i söder om innerstaden. En sådan flytt bedöms inte påverka stampubliken i så hög grad, men minskar möjligheten att locka ny publik, som oftast är tveksamma till att åka ut från stadskärnan. Dessutom tappar verksamheten de flesta spontanbesökarna. I en studie av Stockholms musik- och nattliv beskrivs hur stadens musiklokaler i jämförelse med andra undersökta internationella storstäders får låga poäng inom områden som *innovation* och *samhällsfokus*.⁴⁹ Resultatet tyder enligt

49. Vibelab, 2022.

rapporten på att evenemangen generellt snarare riktar sig till en bred publik, än på särskilda grupper och ett mer experimentellt och smalare utbud. För vissa genrer, som folkmusik och kammarmusik, handlar det enligt informanterna inte så mycket om brist på lokaler som om brist på publik. I dessa fall behöver arrangörerna nå ut bättre med information om spelställena och konserterna.

Flerfunktionella lösningar blir vanligare

En musikhandläggare beskriver hur det blir allt vanligare med lokaler och scener som innefattar flera funktioner, så kallade "IKEA-scener", där åskådaren kan tillbringa en längre tid och shoppa, äta, dricka och lyssna på musik. Den här typen av "upplevelsefierade" arrangemang beskrivs vara framgångsrika och lockar en yngre målgrupp som för många arrangörer är svårare att nå. Det har även blivit vanligare att lokalhållare och arrangörer etablerar bredare lösningar i form av "kulturhus", där fler konstnärliga uttryck, däribland musikevenemang, arrangeras. En anledning till det är de allt svårare ekonomiska förutsättningarna för enskilda arrangörer, vilket gör att många söker bredare samarbeten.

Musikscenernas plats i staden

Koncentration av scener till städernas centrala delar

I de tre storstäderna är spelställena för musik främst koncentrerade till delar av stadskärnorna. I Stockholm finns de flesta scenerna i stadsdelarna Norrmalm och Södermalm, medan andra stadsdelar längre från centrum, till exempel västerort, till stora delar saknar musikscener och andra kulturinstitutioner.⁵⁰

I Göteborg är flera spelställen koncentrerade till stadens centrala delar och särskilt området Majorna och Stigberget. Spelställena i området bildar ett kluster som ytterligare förstärks genom den tidigare nämnda mobilapplikationen. I Malmö är de geografiska avstånden generellt mindre och det finns möjlighet att snabbt ta sig till olika centrala delar av staden. De flesta musikscener är också lokaliserade centralt, med en koncentration runt Möllevångstorget.

Koncentrationen av spelställen till städernas centrala delar beror dels på att nöjen traditionellt har etablerats i städernas centrum, där flest människor rör sig och där befolkningstätheten i regel är störst. Dels är det lättast att ta sig till dessa områden med exempelvis kollektivtrafik. Även om kollektivtrafiken är väl utbyggd i storstäderna kan det också finnas en bekvämlighet och mentala barriärer mot att åka "ut" till förorter jämfört med att åka "in" till stadens centrum. I Göteborg menar informanter att musikerna inte heller är så intresserade av att till exempel åka ut till förorter för att spela. Det är dock viktigt att påpeka att det kan förekomma kulturevenemang och konserter även i förorterna, men att det då främst är lokala satsningar, inte sällan genomförda av ideella föreningar i området.

Viss förflyttning av scener till närförorter i Stockholm

I Stockholm har det på senare år skett en viss förflyttning av spelställen till områden strax utanför innerstaden, främst i de södra närförorterna. En särskild satsning har skett i Slakthusområdet strax söder om innerstaden, där flera scener har etablerats och där kulturen spelar en viktig roll i utvecklingen av det gamla industriområdet (se vidare avsnittet om kulturdriven stadsutveckling). Flera informanter i städerna beskriver att det börjar ske en attitydförändring kring att spela på och

50. Vibelab, 2022, Stockholms stad, 2022.

besöka lokaler utanför innerstaden och att klusterbildningar av kulturaktiviteter i mindre centrala områden kan dra till sig publik.

Dyra hyror påverkar lokalisering

En annan orsak till att fler spelställen etablerats i städernas mindre centrala delar är de höga kostnader i form av hyror som lokalhållare och arrangörer får betala i innerstäderna. I de centrala delarna konkurrerar musikscenerna även med andra verksamheter, som kan vara mer ekonomiskt stabila, om ytorna. Problemet gäller särskilt Stockholm, men även Göteborg och Malmö. I Malmö låg hyrorna tidigare på en jämförelsevis lägre nivå, men de senaste årens hyreshöjningar har inneburit att allt fler kulturaktörer har fått flytta längre ut i staden.

Är utvecklingen positiv?

Att spelställen etableras i mindre centrala delar av staden kan både ses som något positivt och negativt. En utflyttning kan innebära att stadens centrala delar blir tystare och utarmas på kreativitet och ett mer varierat utbud. Det finns även en risk att nya arrangörer är tveksamma till att starta upp evenemang i vissa förorter, då det i regel är en lägre befolkningstäthet. I vissa fall kan det nya området även ha en befolkningssammansättning som kanske inte lockas av utbudet. Eftersom många mindre arrangörer befinner sig i ett pressat läge redan från början, kan detta verka avskräckande för att starta upp en verksamhet. Å andra sidan ger utvecklingen en möjlighet för fler områden i staden att utvecklas och att invånare i mer perifera delar av staden får lättare att upptäcka och ta del av stadens musikutbud.

Musikscener i stadsutveckling

Kulturens plats i staden har även blivit en viktig fråga för kommunala förvaltningar och stadsutvecklare. I de tre storstäderna har tanken om en kulturdriven platsutveckling fått ett allt större genomslag. Det finns flera exempel på hur staden och olika fastighetsbolag med hjälp av kultur, i det här fallet musikscener, vill öka ett områdes attraktivitet och därigenom få ökade inkomster. Ofta handlar det om en utveckling och omdaning av tidigare industriområden till nya stadsdelar med bostäder och fullt utbyggd service, där kulturen finns med som en viktig del. I Stockholm sker det i områden som Slakthusområdet och Lövholmen, i Göteborg på bland annat Masthuggskajen och Ringön och i Malmö sker liknande processer i Lokstallarna och i Sofielund. I detta arbete spelar även musikarrangörer och lokalhållare en viktig roll. I Malmö fungerar till exempel Skånsk Live som en partner i kulturdriven platsutveckling och i planering av stadskärnor.

Kulturljudzonen i Sofielund

Kulturljudzonen i Sofielund är ett område i centrala Malmö där tanken är att skapa en kulturell plats där ljudet av musik, likväl som industrier, kan få överstiga riktvärdena på 85 decibel och därigenom underlätta för musikverksamheter. I området finns bland annat musikscenen Plan B och kulturföreningen NGBG, som varje år arrangerar en gatufestival på Norra Grängesbergsgatan.⁵¹ Satsningen har fått mycket uppmärksamhet, men det finns också tecken på att etableringen står inför en del utmaningar och hittills har endast ett fåtal kulturaktiviteter etablerats i området. I en förstudie om Malmös nattliv menar informanterna att de höga kostnaderna för tillstånd, licenser och renovering av privatägda industriella utrymmen i området gör det svårt att utveckla verksamheten där.⁵² Andra utmaningar handlar om att fastighetsägare i området inte har varit villiga att sälja till blivande lokal-

51. www.kulturljudzon.se

52. Vibelab, 2024.

ägare. En informant menar att satsningen hamnat snett, då det snarare handlar om att det är en industrizon där kultur kan vara, än en kulturzon. Han menar att kulturen skulle få svårt att vara kvar i området och "låta" om industrierna skulle flytta från området.

Kommunernas roll

Kommunerna ger flera sorters stöd

Utöver kommunernas roll i kulturdriven platsutveckling stöttar de kommunala förvaltningarna i de tre storstäderna musikscener och arrangörer på flera olika sätt. Det sker dels genom verksamhetsstöd och projektstöd, dels genom lokalsubventioner för kulturlokaler och ett strategiskt främjande arbete. De kommunala kulturhusen fungerar också som musikscener, där kommunerna både genomför egna arrangemang och hyr ut till andra aktörer. Kommunerna genomför även egna arrangemang i samband med festivaler. Utöver de rena kulturhusen äger städerna även lokaler som hyrs av andra aktörer som arrangerar konserter. I Malmö gäller det till exempel Inkonst och Victoriateatern och i Göteborg Musiken hus.

De kommunala stöden behöver uppdateras

I Göteborg råder det enligt informanterna ett mycket högt söktryck på de kommunala stöden till musikområdet. Göteborg lägger enligt informanterna en förhållandevis låg summa på kulturstöd till det fria kulturlivet sett till antalet medborgare i kommunen jämfört med Malmö och Stockholm. En musikhandläggare på kommunen lyfter vikten av att styrdokumenterna i olika kommuner och regioner är uppdaterade och stödjer varandra, så att samverkan blir möjlig, och att stöden i högre grad främjar tanken om mångfald inom kulturpolitiken.

Kommunen som lokalhållare

Kommunerna står alltså som lokalhållare för flera spelställen. De kommunala kulturhusen har ofta mer stabila förutsättningar än andra spelställen. Det ger enligt en informant större stabilitet och möjlighet att arbeta tydligare efter kulturpolitiska riktlinjer. I Göteborg är kommunen restriktiv med att bevilja projektstöd till det fria kulturlivets musikprojekt om de framförs på offentligt drivna musikscener, på grund av att sådana scener har en egen programbudget samt hyran finansierad.

I Göteborg har man också tagit fram en särskild hyresmodell för kulturverksamheter. Hyresmodellen gäller kultur- och föreningsliv som hyr lokaler av kommunala fastighetsägare. För att ha rätt till en subventionerad hyra ska man uppfylla kraven för stadens riktlinjer för bidrag till civilt samhället och kulturverksamheter. För arrangörer som hyr in sig i kommunala fastigheter kan dock hyreshöjningarna ändå bli kännbara för verksamheten. Musikens hus i Göteborg, som hyr av stadens fastighetsbolag Higab, har enligt en informant fått hyreshöjningar på 700 000 kronor de senaste tre åren, vilket medför stora utmaningar för verksamheten generellt och får inverkan på möjligheten att arrangera konserter. Kulturlokalernas hyror har varit föremål för en debatt i Västra götalandregionen och regionen har tillsatt en utredning om kulturhyror som ska presenteras under hösten 2024.

Kommunalt stöd viktigt men kan innebära utmaningar

De kommunala stöden spelar en viktig roll för ideella arrangörer och lokalhållare. Samtidigt kan kommunala arrangemang och lokalsubventioner som tidigare nämnts leda till att konkurrensen hårdnar för andra arrangörer som inte tar del av stöden. Flera informanter påpekar att de offentliga arrangörerna inte borde arrangera liknande artister som de fria arrangörerna eftersom det snedvrider konkurrensen. I Göteborg nämns svårigheterna för mindre arrangörer att konkurrera med utbudet

på Liseberg, som drivs i kommunal regi och som i sin stordrift kan genomföra arrangemang ”i stort sett gratis” för publiken, samtidigt som de kan ge höga gager till artisterna. I Malmö beskriver konsert-huschefen på Malmö live problemen med att som kommunal lokalhållare erbjuda lägre hyror till externa arrangörer än vad andra, privata lokalhållare kan göra:

Man måste ju ibland vara lite försiktig och ödmjuk, för man har ju med ett ekosystem i en stad att göra. Vi vill ju inte heller slå ut privata och kommersiella aktörer genom att erbjuda alldeles för låga hyror gentemot privata aktörer som vill hyra, för det är ju ett ekosystem där vi som ägs av staden måste ha nån slags respekt för de privata aktörerna som befinner sig på den här marknaden också. (Konsertchef)

Kulturlotsar en viktig länk

I alla tre storstäder finns det särskilda kommunala lotsar som fungerar som stöd för aktörer att etablera sig och utveckla sin verksamhet. Kulturlotsarna hjälper bland annat arrangörer och lokalhållare att hitta rätt bland tillstånd och regler och ger information om vilka ekonomiska stöd som finns att söka. De matchar även ihop aktörer som fastighetsägare, förvaltningar i staden, arrangörer och lokalhållare samt arbetar strategiskt med kulturens roll i stadsutvecklingsfrågor.

Lotsarna sitter delvis på olika förvaltningar i städerna. I Stockholm och Malmö är de uppdelade på kulturförvaltningar och stadsbyggnadskontor, medan den ena lotsen i Göteborg har en koppling till Business Region Göteborg och deras näringslivskontor och den andra är anställd av kulturförvaltningen. Utöver kulturlotsarna har kommunerna även tagit fram särskilda vägledning för lokalhållare och arrangörer, bland annat rörande buller vid musikverksamheter.⁵³

Nattlivsstrategier och analyser

Under senare år har samtliga tre kommuner genom olika dokument och analyser arbetat med att stärka stadens musik- och kulturscener.⁵⁴ Under 2021 tog Stockholms stad fram en strategi för nattklubbar och scener med syfte att skapa en ”nattklubs- och livescensvänlig stad”. I strategin identifierades tre fokusområden; Tydliga, samordnade och proaktiva tillstånds- och tillsynsprocesser; att livescensverksamhet möjliggörs i stadens egna lokaler och på stadens egen mark; effektiva kontaktvägar.⁵⁵ Sedan strategins införande har stadens politiska styre ändrats, vilket inneburit att inriktningen förändrats något och frågan ligger numera på stadsledningskontoret i stället för hos kulturförvaltningen. I Göteborg togs det fram ett förslag på en liknande strategi som dock inte beslutades, medan Malmö under våren 2024 har gjort en förstudie över stadens nattliv, liknande den analys Stockholm gjorde några år tidigare.⁵⁶

Regionernas roll

Utöver regionernas roll som lokalhållare och bidragsgivare till arrangörer stöttar de också genom kunskap och nätverksskapande med arrangörer och kommunerna. Regionerna arbetar även med kunskapsproduktion, såsom Region Skånes utveckling av en Skånekarta, där uppgifter om kultur-

53. <https://tillstand.stockholm/tillstand-regler-och-tillsyn/miljoregler/buller-fran-musikverksamheter/>

54. Se till exempel Göteborgs stad, 2020 och Stockholms stad 2019, 2020, 2022, 2023.

55. Stockholms stad, 2021.

56. Vibelab, 2022, 2024.

verksamheter och lokaler ska kunna lokaliseras med hjälp av GIS (geografiska informationssystem) och Region Stockholms kartläggning av arrangörer i länet.⁵⁷ Regionerna spelar som tidigare nämnts även en roll som arrangörer och lokalhållare i de regionala kulturhusen.

Samverkan

Vi har tidigare beskrivit hur en god samverkan mellan offentlig, ideell och privat sektor kan öka möjligheten att få tillgång till lämpliga lokaler och driva musikscener. I de tre storstäderna är bilden av hur samverkan fungerar liknande.

Lotsarna stärker samverkan

För att kulturlotsarnas arbete i de tre städerna ska ge resultat krävs en väl uppbyggd samverkan internt mellan kommunens olika berörda förvaltningar. Genom lotsarnas arbete kan också olika aktörer inom privat, offentlig och ideell sektor få en närmare relation och ett tydligare samarbete. Arrangörer och lokalhållare är än så länge positiva till kulturlotsarnas arbete och menar att dialogen med kommunen och andra aktörer förbättrats.

Samverkan mellan offentliga aktörer och det fria musiklivet

Informanterna har delvis olika bild av hur samverkan mellan å ena sidan offentliga aktörer och å andra sidan ideella/privata arrangörer och lokalhållare fungerar. En offentlig tjänsteperson menar att samverkan i Göteborg överlag fungerar bra, men att graden av samverkan kan skilja sig åt då det fria musiklivets överenskommelser sker med olika typer av offentliga aktörer och på olika premisser. Samtidigt finns det som tidigare beskrivits en del utmaningar för externa arrangörer och musiker att samverka med och få tillgång till offentliga kulturinstitutioner.

Vissa aktörer menar att det i storstäderna är svårare att få till en samverkan med regionala och kommunala kulturhus, jämfört med i andra, mellanstora kommuner. Arrangörer och lokalhållare i storstäderna upplever att kontakten med inte minst regionen mer handlar om att söka bidrag för verksamheten, än att samverka i någon större utsträckning och efterfrågar ett tydligare uppdrag för de offentliga kulturhusen att samverka med externa musikarrangörer.

57. Region Stockholm, 2024.

Borås

Förutsättningar

Borås kommun är landets trettonde största med cirka 114 000 invånare. Förutom centralorten Borås finns det 20 tätorter i kommunen, som ligger i Västra Götalands län.

Antalet musikscener har minskat

För att få en bild av situationen i Borås har vi intervjuat en arrangör och kommunala tjänstepersoner samt tagit del av de utredningar som kommunen genomfört rörande musikscener de senaste åren. Enligt källorna har tillgången till musikscener i Borås minskat sedan en tid tillbaka. Minskningen skedde främst under pandemin, och sedan dess har inte motsvarande scener etablerats i kommunen.

Privata och ideella scener och arrangörer

Borås musikscener drivs av flera olika sorters aktörer. De största aktörerna, som stiftelsen Åhaga och Bruket i Wiared, driver multifunktionella verksamheter, där konserter utgör en av flera typer av evenemang tillsammans med restaurangverksamheter. Den arrangör vi intervjuar bedriver sin konsertverksamhet på restaurangen Grill och gryta där han tillsammans med restaurangägaren erbjuder ett brett utbud av musik.

Grill och grytas lokal har en kapacitet på cirka 150 personer vid konserter, vilket anses vara en ganska lagom storlek för Borås. Under samarbetet har restaurangens fokus gått från att främst servera mat till att få ett allt tydligare musikfokus. Under det dryga halvår som arrangören haft verksamhet på Grill och gryta har spelningarna i stort sett alltid gått runt ekonomiskt. För att locka publik brukar arrangören boka lokala band, åtminstone som förband. De lokala förbanden drar enligt informanten alltid folk.

De restauranger som bokar in musikframträdanden i Borås har främst möjlighet att ta emot sittande publik, vilket kan påverka urvalet av genrer. Även om det främst verkar vara restauranger som står för musikscenerna menar den kommunala utredningen om musikscener att det också främst varit scener som drivs av krögare som har minskat i Borås. Flera av dessa scener beskrivs ha omformats till klubbverksamhet där musikscenerna har tagits bort till fördel för dansgolv, i regel av ekonomiska skäl.⁵⁸

I Borås finns det även arrangörsföreningar, som hårdrocksklubben Hades, som saknar en specifik lokal men som flyttar runt och hyr in sig på lämpliga ställen, samt Borås kammarmusikförening och konstmusikföreningen Ny musik.

Offentliga scener och arrangörer

I Borås används de offentliga lokalerna till viss del för livemusik. Stadsteatern har två scener av olika storlek, där externa arrangörer ibland hyr in sig för att ge konserter för sittande publik. Stadsteatern har även after work-verksamhet där det kan förekomma livemusik. Stadens konstmuseum har tidigare arrangerat konserter, men gör det inte längre. Det finns även kommunala lokaler som används som restauranger och som har musikscener. Det gäller till exempel Orangeriet, där det

58. Borås stad, 2020.

ges konserter inom blues och jazz, och Kulturhuset, där klubben Blue velvet huserar på en mindre scen och arrangerar konserter. Kommunens destinationsbolag Borås TME är en annan aktör som arrangerar större konserter under sommartid.

Närheten till Göteborg påverkar

En utmaning för att skapa tillgång till flera ändamålsenliga musikscener i Borås som nämns återkommande är närheten till storstaden Göteborg. Informanterna beskriver hur musikintresserade boråsare hellre åker till Göteborg för att gå på konsert, eftersom det är lätt att ta sig dit och att utbudet är mycket större.

Strategi för ny populärmusikscen

Minskningen av antalet musikscener i Borås har lett till att kommunen startat ett utvecklingsarbete och 2019 gjordes en genomlysning av förutsättningarna för populärmusik i Borås. Inventeringen omfattade både musikscener och tillgången till exempelvis replokaler och musikstudios.

Mellanstor klubbscen saknas

I genomlysningen konstaterades det bland annat att det var svårt för arrangörer att få ekonomin att gå ihop och att det var omständligt att hitta lämpliga lokaler. Under föregående år hade vissa nyckelaktörer inom Borås musikscen slutat, och utredningen identifierade att det saknades en fungerande infrastruktur för musikscener. Enligt rapporten saknades främst en klubbscen för stående publik i storleksordningen 200–400 personer.⁵⁹

Samverkan krävs

Utredningen ledde sedan fram till en aktivitetsplan som tydliggör vikten av att lyfta frågan om stadens musikkiv till en övergripande politisk nivå och att det behövs en starkt samverkan mellan relevanta aktörer för att skapa en fysisk musikscen.⁶⁰ Planen har pågått sedan 2021 och har nu förlängts till 2025. I arbetet har två nya koordinatörer anställts, som tillsammans med en tjänsteperson ska arbeta fram organisations- och samverkansformer för att driva en sådan scen. Det gäller främst samverkan mellan destinationsbolaget, kommunen, studieförbund och relevanta föreningar inom näringsliv och kultur. Dialoger har hållits och den informant som Kulturrådet har intervjuat vid Borås kommun upplever att det finns ett intresse bland lokalhållare att delta i samverkansarbetet.

Svårt att hitta lämplig lokal

Arbetet med att hitta en ny scen för populärmusik har dock försvårats då man ännu inte hittat en lämplig lokal för ändamålet. Därför har fokus legat på befintliga lokaler med musikscener, som dock har vissa begränsningar, geografiskt och funktionellt. Det handlar bland annat om att de musikscener som används på restauranger och liknande behöver byggas upp och tas ned vid varje evenemang, vilket tar tid och resurser, samt att de flesta lokalerna enbart har sittande publik, vilket inte passar alla genrer. En kommunal tjänsteperson beskriver vilken sorts lokal man söker:

59. Borås stad, 2020.

60. Borås stad, 2023.

Tillgången till musikscener

Lokalen ska vara relativt central, och för en boråsare är det väldigt centralt, mitt i stan i princip, och det ska rymmas publik för mellan 300 och 500 personer. För det är det vi identifierat inte finns i Borås. Det kanske finns upp till 200 och sen är det ett glapp upp till scener med stor kapacitet. Men de ligger lite "off" upplever musiklivet, så man vill gärna ha en central mötesplats. (Kommunal tjänsteperson)

Kommunens roll är en utmaning

Den kommunala tjänstepersonen beskriver att arbetet med att kommunen har en så pass framträdande roll i att ta fram en musikscen kan leda till vissa konflikter med andra, privata, lokalhållare som kan vara oroliga för konkurrensen från en kommunal scen. Samtidigt menar hon att den nya musikscenen blir en resurs också för de kommersiella aktörerna och att kommunen även har ett uppdrag att främja förutsättningarna för de ideella aktörerna som de behöver beakta.

Positiv syn på arbetet från arrangörer

Den intervjuade arrangören ser positivt på arbetet för en ny musikscen i kommunen, men menar att det troligen kommer att ta ett par år innan en ny scen kan börja användas. Att det tar så pass lång tid kan innebära utmaningar för kommunens nuvarande musikliv. Han ser ingen större risk att den nya scenen skulle innebära en konkurrent till hans egen verksamhet, utan menar att det är bra att det finns fler ställen i staden att välja på.

Kommunens roll

Utöver arbetet med att ta fram en musikscen stöttar Borås kommun även musikarrangörer genom ett arrangörsstöd för ideella arrangemang. Kommunen arbetar även med att uppdatera sitt bidragssystem, så att även arrangörer som är enskilda företagare ska kunna få någon form av stöd för arrangemang, likt Prontostödet i Göteborg. Det finns idag inget specifikt lokalstöd i kommunen.

Arrangören på Grill och gryta har varit med på ett antal möten kring den nya strategin för en ny musikscen. Den egna arrangörsverksamheten har han dock drivit på egen hand, än så länge utan att starta en förening. Hittills har han inte sett ett behov av att göra det, men framöver kan han tänka sig att starta en förening, för att på så sätt kunna få kommunalt stöd och mer långsiktighet i finansieringen.

I arbetet med den nya musikscenen har kommunen haft stort stöd från Västra Götalandsregionen. Bland annat har det funnits ett samverkansavtal, där kommunen och regionen arbetat gemensamt för populärmusikområdet och en utveckling av scenerna i Borås.

Ljusdal

Förutsättningar

Ljusdals kommun i Gävleborgs län har en befolkning på strax under 20 000 invånare. Samtidigt är det Sveriges tjugonde största kommun till ytan. I kommunen ingår förutom centralorten Ljusdal även orter som Järvsö, Färila och Loos.

Offentliga scener

I Ljusdal finns två kommunala scener. Den ena är Slottescenen, som är en skolaula med en scen för drygt 340 åskådare. Scenen används både av privata aktörer och samarbetsföreningar, som genomför kulturevenemang. De privata aktörerna betalar då en högre hyra än samarbetsföreningarna för lokalen. På Slottescenen, som nyligen har renoverats, genomförs cirka ett större musik-evenemang i månaden, ungefär jämnt fördelat mellan föreningar och privata aktörer. Den andra kommunala scenen är Stenegård i Järvsö som främst ger teaterföreställningar, men där även konserter med större artister ibland förekommer.

Privata och ideella scener och arrangörer

Utöver kommunens lokaler finns det en rad privata lokalhållare i form av restauranger och caféer som fungerar som mindre musikscener för exempelvis trubadurer och vissångare. I Ljusdal finns även ideella arrangörsföreningar. Bland föreningarna märks studieförbundet Bilda som arrangerar främst folkmusik i lokalen Stallet, och föreningen Röda kvarn, vars verksamhet vi beskriver mer utförligt nedan.

Stark drivkraft i bygden ger goda förutsättningar

Med tanke på att Ljusdal är en glesbygdskommun beskriver kommunala tjänstepersoner förutsättningarna för att få tillgång till musikscener som goda. Invånarna i kommunen uppges ha ett stort driv och en önskan om att samverka. Samtidigt som tillgången till musikscener och utbudet i kommunen generellt beskrivs som bra finns det även vissa upplevda hinder.

Stora avstånd försvårar tillgängligheten

Trots att Ljusdals kommun endast har knappt 20 000 invånare tillhör kommunen en av de största i landet sett till ytan. Det lilla publikunderlaget och de stora avstånden mellan orterna innebär att kommunikationer i form av lokaltrafik spelar en viktig roll för att publiken ska kunna ta sig till och från konserterna. Informanterna ser just det begränsade antalet avgångar i lokaltrafiken som ett hinder för att kunna bedriva arrangemang. Det handlar inte bara om antalet avgångar och när de sker. I Ljusdal gäller skolelevernas kostnadsfria busskort enbart under dagtid. Skulle busskortet även gälla på kvällar och helger skulle möjligheten att ta del av konserter och annan kultur i kommunen för barn och unga öka, enligt de kommunala tjänstepersonerna.

Det andra hindret som nämns är de ekonomiska förutsättningarna. De allra flesta scenerna i kommunen och regionen är små, vilket ordföranden i arrangörsföreningen Röda kvarn menar försvårar för verksamheterna att få tillräckligt stora biljettintäkter och gå ihop ekonomiskt. Maxkapaciteten på spelställen beror delvis på brandsäkerhet, och Röda kvarn för en dialog med kommunen om en ändring av brandskyddstillståndet så att deras lokal, likt tidigare, kan ta in fler åskådare och på så sätt få in större biljettintäkter.

Eldsjälar och offentligt stöd krävs

För att verksamheten ska fungera i en liten glesbygdskommun krävs det enligt informanterna drivna eldsjälar, som är beredda att lägga ner tid och energi på att locka artister till kommunen. Kommuner av Ljusdals storlek är beroende av att det finns ett bra kulturutbud för att invånarantalet inte ska minska, och i det arbetet beskrivs de offentliga stöden som viktiga.

Röda kvarn

En av de ideella musikarrangörerna i Ljusdal är Röda kvarn. Kulturföreningen håller till i en välbevarad lokal med samma namn från 1800-talet som har en scen, salong och restaurang. För musik-evenemang kan lokalen ta emot 50–150 personer. Lokalen ägs av en privat fastighetsägare, men hyrs av restaurangen som låter föreningen nyttja lokalen utan kostnad eftersom evenemangen drar publik även till restaurangen.

Verksamheten lockar publik och musiker från andra orter

Sedan starten har Röda kvarns verksamhet gått bra och de genomför 45–50 evenemang per år. Föreningens ordförande beskriver hur konserterna lockar publik även från orter och kommuner utanför Ljusdal. De artister som engageras är en blandning av lokala förmågor och artister och musiker från andra delar av landet.

Lokalens utformning och utbudet är framgångsfaktorer

Det finns enligt informanten flera orsaker till att verksamheten har gått så pass bra. Det handlar dels om att lokalen har en restaurang med fullständiga rättigheter, dels om att lokalen är så välbevarad och har en speciell stil. En annan framgångsfaktor som nämns är att de erbjuder ett genomtänkt program, med ett lite smalare utbud. Det har resulterat i att publik lockas till stället som sådant, utan att den aktuella artisten behöver vara så känd.

Ekonomi underlättas av stöd

Publikintäkterna gör att Röda kvarn kan erbjuda de ersättningar som artisterna vill ha, i regel utifrån minimitarifferna. I de fall det är många personer i bandet behövs det i regel externt stöd för att kunna gå runt. Genom att Röda kvarn är en ideell förening har de möjlighet att få offentligt stöd, och de har fått stöd från både staten, regionen och kommunen. Stöden ger enligt ordföranden en stabil och trygg ekonomi, som också innebär att de kan erbjuda rimliga entrépriser. Ekonomi underlättas även av att föreningen inte betalar någon hyra för lokalen. Än så länge har de inte behövt söka stöd genom sponsring, men informanten menar att det eventuellt kan bli aktuellt i framtiden.

Bred samverkan lägger grunden för verksamheten

Röda kvarn har en nära samverkan med flera olika aktörer såväl lokalt som regionalt. Kommunens stöd till Röda kvarn handlar utöver det tillfälliga finansiella stödet även om att vara ett bollplank. Kommunen har en kontinuerlig dialog med Röda kvarn, liksom med flera andra kulturaktörer i kommunen. Det förs även diskussioner mellan kommunen och Röda kvarn om föreningen ska bli en av arrangörsföreningarna i kommunen.

Utöver kommunen och regionen har Röda kvarn samverkan med studieförbundet Bilda. Vidare sker en samverkan mellan RFoD (Riksförbundet för Folkmusik och Dans) och Folkets hus och parker kring nätverksträffar och rabatterade akter, och med lokala kulturföreningar som använder Röda kvarn för sina konserter och föreställningar. Ordföranden upplever att samverkan med de andra aktörerna fungerar bra.

Kommunens roll

Kommunens stöd till musikscenerna består av att man stöttar tre specifika arrangörsföreningar, varav en (Bildå) är för musik, med årliga anslag. Kulturförvaltningen genomför inga egna arrangemang utan ger sådana uppdrag till de tre arrangörsföreningarna. Kommunen stöttar också med mer allmänna föreningsstöd som även arrangörer, däribland Röda kvarn, kan söka och fungerar alltså som bollplank och en slags förmedlare av akter och lokaler.

Information om evenemangen är viktigt

För att sprida informationen om bland annat konserter har kommunen en evenemangskalender på nätet. Alla föreningar som har någon verksamhet uppmanas av kommunen att lägga in sina evenemang i kalendern. Evenemangskalendern har även efterfrågats av föreningslivet, för att undvika krockar i utbudet. Den kommunala tjänstepersonen beskriver hur sådana krockar blir särskilt förödande på mindre orter då publikunderlaget är litet.

Både likheter och skillnader i kommunernas förutsättningar

I det här kapitlet har vi beskrivit hur musikrådets förutsättningar att få tillgång till och nyttja musikscener kan se ut i olika sorters kommuner. Vid en jämförelse kan vi konstatera att det både finns likheter och skillnader i förutsättningar.

Arrangörer i storstäder har av naturliga skäl ett större publikunderlag, vilket gör det lättare att få evenemangen att gå ihop ekonomiskt. Det större publikunderlaget ger även större möjligheter att kunna arrangera evenemang inom smalare musikuttryck än vad som i regel är möjligt på mindre orter. I mindre kommuner finns ett mindre utbud, och ett lyckat koncept på musikscen som i Ljusdal, kan å andra sidan ha större möjligheter att locka publik, oavsett vilket musikuttryck som evenemanget avser.

Även om större städer har ett mer omfattande utbud kan mentala barriärer och större segregation mellan olika områden minska möjligheterna att verka i vissa områden för arrangörer och för publik att röra sig över områdesgränserna till spelningar. Detta kan leda till ett ojämnt musikutbud. För arrangörer i storstäderna är hyrorna, inte minst i de centrala delarna, högre än i landsbygdskommuner, vilket kan påverka möjligheten att etablera sig. Det kan också vara svårt att hitta ändamålsenliga lokaler för musikscener i tätbefolkade områden, då bostadsinnehavare kan störas av buller från musikscenerna.

I arbetet med att hitta och verka i en ändamålsenlig lokal är samverkan mellan arrangörer, lokalhållare, fastighetsägare och kommun och region viktig, det gäller oavsett kommuntyp. I mindre kommuner upplevs dock beslutsvägarna vara kortare och de olika aktörerna har i regel närmare kontakt.

I såväl större som mindre kommuner spelar det offentliga, i form av främst kommun men även region, en viktig roll. Det offentliga kan ge ekonomiskt stöd, subventionera lokalyror och erbjuda lokaler samt arbeta främjande genom kunskapsförmedling och nätverkande. I de tre storstäderna har bland annat kulturlotsar inrättats och det har tagits fram olika strategier för musikscener och nattliv. I Borås har det kommunala engagemanget lett till analyser och strategier för att stärka kommunens utbud av musikscener, både övergripande och i form av att starta upp en ny fysisk musikscen för populärmusik. Mindre kommuner än så saknar i regel den sortens specialtjänster och graden av stöttning blir mer personberoende då resurserna i regel är mindre och tjänstepersonerna har flera områden att hantera. Oavsett övriga förutsättningar är dock kommunens intresse för och kunskap om musikscener och spelställen av stor betydelse för att en kommun ska kunna erbjuda ett musikutbud med en mångfald av uttryck.

Det regionala perspektivet kan vara viktigt för både större och mindre kommuner. För spelställen i mindre kommuner kan möjligheten att vara en del av en turnéstruktur stärka spelställena och bidra till ett ökat utbud på orten. Samtidigt upplever de flesta informanter att det saknas väl uppbyggda turnéstrukturer.

För såväl större som mindre kommuner är tillgången till ändamålsenliga musikscener som kan ge ett varierat musikutbud av stor vikt, inte bara ur ett kulturpolitiskt perspektiv. Att kunna erbjuda ett bra musik- och kulturutbud som alla har möjlighet att ta del av stärker ett områdes och en kommuns attraktivitet på flera sätt. Det kan på så sätt bidra till att locka och behålla både boende och turister. Därför har det offentliga mycket att vinna på att ta ett större, holistiskt perspektiv på frågan om tillgången till musikscener. I detta ingår både näringslivsfrågor och kommunikationsfrågor, i form av exempelvis kollektivtrafiken i regionen och kommunen.

5. Musikscener i statliga fastigheter

Kapitelsammanfattning

I det här kapitlet har Kulturrådet inhämtat kunskap om statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener. I arbetet har vi intervjuat representanter för både statliga fastighetsägare och för kulturinstitutioner. I kapitlet framkommer följande övergripande resultat:

- Det är relativt ovanligt att musikarrangörer nyttjar statligt ägda lokaler för musikevenemang. Statliga fastigheter upplåts som musikscener genom längre hyresavtal för institutioner och verksamheter eller genom kortare upplåtelser av mark eller lokaler för evenemang.
- Nationella kulturinstitutioner ser positivt på att deras lokaler kan nyttjas som musikscener. För att det ska ske behöver musikevenemanget passa in i verksamhetens huvudsakliga programläggning och uppdrag, vilket kan begränsa vilken typ av musikevenemang som kan få tillgång till kulturinstitutionernas lokaler. Andra hinder är kulturinstitutionernas ekonomiska förutsättningar och begränsningar i lokalernas ändamålsenlighet för vissa evenemang.
- Kulturinstitutionerna föredrar samarrangemang, snarare än rena uthyrningar, och ser då främst förutsättningar att samverka med mindre arrangörer inom civilsamhället och andra offentliga institutioner.
- Höga hyreskostnader och kostnader som uppstår för kulturinstitutionerna i samband med musikevenemang utgör hinder för att öka nyttjandet av statligt ägda lokaler för musikevenemang. För att kulturinstitutionerna ska kunna utveckla sin samverkan med musikarrangörer krävs ekonomiska resurser för det. Då detta delvis saknas får det till följd att insatser utanför kärnuppdraget inte prioriteras i lika hög grad. Fristående arrangörer har ofta ekonomiska utmaningar, vilket innebär att de flesta har svårt att själva ingå långsiktiga hyresavtal med statliga fastighetsägare.
- Det finns förutsättningar för statliga fastighetsägare att kunna hyresgästanpassa sina lokaler för musikverksamhet. Möjligheten till sådana anpassningar står dock i relation till kulturverksamheternas ekonomi, eftersom anpassningarna behöver finansieras genom hyresintäkter. Anpassningarna kan även ta tid på grund av långa processer för beslut.
- Statens fastighetsverk (SFV) har inte i uppdrag att i sin prissättning av hyror ta hänsyn till vilken typ av verksamhet som deras hyresgäster bedriver eller vilka ekonomiska förutsättningar de har, vilket kan försvåra möjligheten att använda fastigheterna som musikscener. Bland kulturaktörer finns det invändningar kring SFV:s uppdrag, som idag fokuserar på själva lokalen, men inte är kopplat till att skapa förutsättningar för den kulturverksamhet som finns i den aktuella fastigheten.
- För att statliga fastigheter i högre grad ska kunna nyttjas som musikscener förordar Kulturrådet att uppdraget till Statens fastighetsverk bör ses över samt att förutsättningarna för att förenkla tillfälliga upplåtelser av lokaler eller mark utreds.

Inledning

En del av Kulturrådets uppdrag har varit att inhämta kunskaper om statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener från relevanta myndigheter och institutioner. För att få en bild av i vilken mån statliga fastigheter (mark och tillhörande byggnader) används som musikscener och vilka möjligheter och hinder det finns för att upplåta dessa för ändamålet har vi träffat representanter för tre statliga fastighetsägare: Statens fastighetsverk (SFV), Akademiska Hus och Jernhusen AB.

Vi har också intervjuat representanter från kulturinstitutioner som verkar i statligt ägda fastigheter, nämligen Kungliga Dramatiska Teatern (Dramaten), Moderna museet och Scenkonstmuseet i Stockholm, Världskulturmuseet i Göteborg samt Linnéträdgården i Uppsala som drivs av Uppsala universitet. Dessa verksamheter har alla erfarenheter av att själva arrangera, och/eller upplåta sina fastigheter till andra konsertarrangörer i form av uthyrningar eller samarrangemang. Dessutom har vi träffat representanter från två statliga utbildningsinstitutioner, Örebro universitet och Lunds universitet, för att få en bild av hur de nyttjar sina lokaler för konsertverksamhet.

Svårt att överblicka omfattningen av konserter i statliga fastigheter

Det finns ingen sammanhållen statistik som visar hur statliga fastigheter (mark och tillhörande byggnader) nyttjas som musikscener, men utifrån ett antal olika källor kan vi få en bild av förekomsten.

Kulturrådet har i samband med utlysning av bidrag till musikarrangörer inom det fria kulturlivet ställt frågor om vilka scener som arrangörerna nyttjat under 2023. Av dessa scener var endast ett fåtal kopplade till statligt ägda fastigheter. Det handlar främst om scener vid lärosäten, museer, slott och herrgårdar.

Av den officiella museistatistiken framgår att det vid centralmuseerna, utöver den ordinarie museiverksamheten, även genomförs musikevenemang.⁶¹ I statistiken finns en samlad kategori för "Konsert/musikevenemang/scenkonstföreställningar". Aktiviteterna särredovisas för de centrala museerna av vilka majoriteten är verksamma i statligt ägda fastigheter. De centrala museerna genomförde 109 sådana aktiviteter 2022 och lika många 2023.⁶² Enligt den redovisade statistiken har den här typen av aktiviteter på museerna minskat drastiskt i jämförelse med innan pandemin. Under perioden 2016–2019, genomförde till exempel de centrala museerna 1 148 aktiviteter i samma kategori.⁶³ Förändringen beror bland annat på att ett stort museum inte rapporterat in uppgifter om denna aktivitetstyp efter 2020, men också på att ett antal institutioner verkar ha minskat sin programläggning av musik. Ett av museerna som minskat musikevenemangen beskriver i vår intervju hur omfattningen av evenemangen påverkas av verksamhetens ledningsprioriteringar i relation till deras kärnuppdrag, vilket i sin tur påverkas av museets generella ekonomiska förutsättningar.

Upplåtelse av statliga fastigheter som musikscener

Statligt ägda fastigheter kan, något förenklat, upplåtas eller nyttjas som musikscener på två sätt.

1. En aktör som genomför musikevenemang hyr en lokal eller en markyta av en statlig fastighetsägare, som till exempel Statens fastighetsverk.
2. En musikarrangör hyr in sig hos eller samverkar med en annan verksamhet som i sin tur har ett hyresavtal med fastighetsägaren, till exempel Dramaten eller Moderna museet.

I det här avsnittet redogör vi för hur de statliga fastighetsägare och kulturinstitutioner vi intervjuat upplåter lokaler eller mark för musikevenemang.

61. Museimyndigheter och stiftelsemuseer, vilka är utpekade av riksdagen som ett centralt riksintresse.

62. Myndigheten för kulturanalys, 2024b.

63. Myndigheten för kulturanalys, 2021.

Statliga fastighetsägare

Statens fastighetsverk (SFV) ansvarar för att förvalta en del av statens fasta egendom. Verket ska inom sitt uppdrag bidra till ett hållbart byggande och en hållbar förvaltning. Fastigheterna ska förvaltas så att en god resurshushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås.⁶⁴ SFV beskriver att de kulturhistoriskt viktiga fastigheter de förvaltar i flera fall innefattar någon form av kulturverksamhet – en del av fastigheterna är från början ändamålsanpassade för kultur, såsom teater-, opera- eller museibygnader. De flesta av fastigheterna finns i Stockholmsområdet. Dessutom förvaltar man andra fastigheter runt om i landet som nyttjas för mindre omfattande kulturverksamhet, däribland musik. Det kan till exempel röra sig om musikprogram som förläggs på slott. Vilken typ av evenemang som genomförs påverkas av hur den verksamhet som hyr fastigheten arbetar. Utöver längre hyresavtal arbetar SFV också med avgränsade upplåtelse av delar av fastigheter för enskilda evenemang, såsom upplåtelse av marktyr för konserter.

Akademiska Hus är ett statligt helägt bolag. Deras uppdrag innefattar att äga, utveckla och förvalta fastigheter för universitet och högskolor. Verksamheten ska bedrivas på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning genom en hyressättning som beaktar verksamhetens risk. Bolaget ska verka för en långsiktigt hållbar utveckling av universitets- och högskoleområden⁶⁵ och hyr huvudsakligen ut lokaler till lärosäten och utbildningar. Inom ramen för lärosätenas verksamhet kan det finnas lokaler som är särskilt anpassade för konserter, till exempel kopplat till universitet och högskolor som har musikutbildningar. Fastighetsbeståndet innefattar även lokaler för studentkårer, som i de flesta fall hyrs ut till lärosätet som i sin tur hyr ut dessa till kårverksamheter. Vilken konsertverksamhet som genomförs vid den formen av upplåtelse beror på hur lärosätet eller kåren väljer att bedriva sin verksamhet. Om det finns outhyrda lokaler på ett campus försöker Akademiska Hus hitta hyresgäster som kan komplettera och stärka campuset utifrån lärosätenas uppdrag och inriktning. Lärosätena hyr endast lokalerna och inte marken på campusområdet. Akademiska Hus kan upplåta marken till olika typer av tillfälliga kulturevenemang som exempelvis musikfestivaler, även om detta inte är vanligt förekommande.

Jernhusen AB är också ett statligt helägt bolag. De äger, utvecklar och förvaltar stationer, stationsområden, underhållsdepåer samt gods- och kombiterminaler längs den svenska järnvägen. Jernhusen förvaltar och utvecklar ett antal fastigheter med central funktion för den spårburna trafiken.⁶⁶ Bolaget har ett affärsområde som omfattar publika ytor i stationsnära områden. Genom att hyra ut och förvalta lokaler kopplat till Sveriges järnvägsnät ska de bidra till ökat kollektivt resande och till de transportpolitiska målen. På stationsområdena finns lokaler som hyrs ut till olika verksamheter, bland annat kiosker och restauranger, som syftar till att bidra till god service till resenärer. För att lokalerna ska kunna hyras ut till andra behöver man ta hänsyn till i vilken grad verksamheten påverkar stationens funktion, bland annat avseende säkerhetsfrågor, ljudnivåer och trängsel. Det finns enskilda exempel på när Jernhusen hyr ut lokaler till musikarrangörsverksamhet. Det är dock inte vanligt utifrån de krav som finns för verksamheter som bedrivs på stationsnära områden. Ett av Jernhusens affärsområden är tillfälliga event i lokalerna, där de bland annat har ytor avsatta för event i tågstationsbyggnaderna. Fastighetsbeståndet är inriktat på byggnader som har eller kan tänkas få viktiga funktioner för järnvägsnätet. Byggnader som inte längre bedöms ha eller få sådana funktioner avyttras. I samband med att Jernhusen omvandlar områden för avyttring kan dock olika typer av lokalanpassningar göras för att området ska bli attraktivt.

64. SFS 2007:757.

65. Prop. 2013/14:1.

66. <https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/jernhusen-ab-jernhusen/>

Nationella kulturinstitutioner

För att undersöka möjligheten att upplåta statliga lokaler som musikscener har vi valt att intervjua statliga kulturinstitutioner vars huvudsakliga inriktning inte är att vara en konsertarrangör eller att upplåta lokalerna för sådana evenemang. Samtliga intervjuade institutioner har dock erfarenhet av att det arrangeras konserter i deras lokaler.

- *Dramaten* i Stockholm är en nationalscen för teater, men lokalerna används ibland till konsertverksamhet.
- *Moderna museet* i Stockholm, som samlar, bevarar och ställer ut modern och samtida konst, har även de erfarenhet av konserter i sina lokaler. Det var vanligare att det arrangerades konserter på museet tidigare, och de senaste åren har konserter förekommit ganska oregelbundet.
- *Scenkonstmuseet* i Stockholm är en del av Statens musikverk. I museibyggnaden finns en sal med en musikscen, som särskilt passar för akustisk musik. På museet genomförs en del spelningar, såsom barockkonserter, men de har också klubbkvällar.
- *Världskulturmuseet* i Göteborg har erfarenhet av att arbeta med en bredd av olika musikarrangemang.
- Uppsala universitet ansvarar för *de linneanska trädgårdarna* som innefattar Linnéträdgården, Botaniska trädgården och Linnés Hammarby. De linneanska trädgårdarnas arbete fokuserar på ett grönt kulturarv och i deras uppdrag ingår bland annat att de ska vara platser för rekreation och inspiration. De konserter som arrangeras varierar i storlek och musikuttryck. För universitetet kan konserterna göra att publiken får upp ögonen för deras miljöer, som Botaniska trädgården.

Konserterna ska relatera till institutionernas inriktning

Ett gemensamt drag för de nationella kulturinstitutionerna är att valet av musikevenemang ska överensstämma med institutionernas övriga utbud och varumärke. På Dramaten uppges musikutbudet ha en utgångspunkt i teaterns konstnärliga idé och verksamheten ska sammanbinda teater och musik. Världskulturmuseet beskriver hur de evenemang som genomförs i byggnaden kommer att uppfattas som deras verksamhet, och att det därför är viktigt att de konserter som hålls där passar in i deras uppdrag och inriktning. Konsertverksamheten är inte en kommersiell verksamhetsdel. De konserter som genomförs går inte med överskott, utan är en del som ska stärka museets huvudsakliga verksamhetsinriktning.

Hellre samverkan än uthyrning

De nationella kulturinstitutionerna beskriver att de i huvudsak arbetar med, och förespråkar, samarbeten eller samarrangemang när externa parter nyttjar deras lokaler. Uppsala linneanska trädgårdar ägnar sig i högre grad än övriga institutioner åt rena uthyrningar. I vissa fall är de medarrangörer. Moderna museet föredrar samarbeten framför rena uthyrningar, och får heller inte så många förfrågningar från externa parter som vill arrangera konserter hos dem. I stället söker de själva kontakt med möjliga samarbetsarrangörer vid större konserter, och mindre konserter arrangerar de oftast på egen hand. Scenkonstmuseet upplåter huvudsakligen sina lokaler genom samarbeten med ideella och offentliga arrangörer. De har även viss erfarenhet av att samverka med andra offentligt drivna kulturverksamheter.

Större evenemang är mer utmanande

Flera av kulturinstitutionerna har erfarenhet av samarbeten med eller uthyrningsverksamhet till större, kommersiellt baserade bokningsbolag och arrangörer. I dessa fall har det oftast handlat om större

evenemang. Den här typen av evenemang är enligt informanterna förknippade med en del utmaningar, såväl organisatoriskt som logistiskt. Världskulturmuseet har till exempel erfarenhet av samarbeten med en större festival som förlagt konserter i deras lokaler. Enligt museet har det fungerat bra att genomföra evenemangen, men det har även inneburit hårdare slitage på lokalerna och festivalen kräver resurser från museet på ett annat sätt än vid andra typer av konsertevenemang. De linneanska trädgårdarna, som har större erfarenheter av att arbeta med en mer regelrätt uthyrningsverksamhet, får inte så många förfrågningar från arrangörer som vill förlägga större evenemang hos dem. De tror att det kan bero på att arrangörer behöver hantera särskilda krav för att värna miljöerna.

Organisatoriska utmaningar

De statliga institutionerna beskriver även hur vissa organisatoriska frågor påverkar möjligheten att genomföra musikevenemang i deras lokaler. Moderna museet och Dramaten bedömer att de har kompetens inom organisationen för att kunna bedriva konsertverksamhet. Moderna museet beskriver att den egna kompetensen har varit en viktig utgångspunkt för att få till samarbeten med andra. På Dramaten står scenerna tomma under sommaren och är därför tillgängliga. Under den perioden saknas dock möjligheter att ha personal på plats, vilket försvårar möjligheten att använda lokalerna som musikscener.

Scenkonstmuseets personal har i huvudsak kompetens inom museiverksamhet, och är inte specialiserad på att arbeta med konsertevenemang. När de får förfrågningar om samarbeten med mindre arrangörer innebär det ofta att arrangörerna även vill ha andra sorters stöd från museet, såsom hjälp med marknadsföring och ekonomiska garantier. Även Världskulturmuseet beskriver hur goda resurser och tillräcklig bemanning är avgörande för att kunna genomföra samarbeten kring musikevenemang. Det innebär att möjligheten till eventuella samarbeten är avhängig prioriteringar i förhållande till deras huvudsakliga uppdrag. Flera informanter lyfter också att ett nyttjande av deras fastigheter kräver att evenemanget kan anpassas till, och att det inte stör, organisationens ordinarie verksamhet. Det får bland annat till följd att det är svårt att genomföra förberedelsearbete, såsom scenbygge och soundcheck, utan att störa den ordinarie verksamheten i fastigheten.

Universitet och högskolor

För att få en bild av hur universitet och högskolor nyttjar och har möjlighet att nyttja sina lokaler för konsertverksamhet har vi träffat representanter för Lunds universitet och Örebro universitet. På båda universiteten finns det institutioner som bedriver musikutbildning, och inom dessa finns det lokaler eller scener som används för konsertverksamhet, främst som en del i studenternas utbildning. Det finns också i vissa fall andra lokaler som nyttjas eller skulle kunna nyttjas för konserter. Däremot visar våra samtal vitt skilda ingångar till hur universiteten arbetar eller samarbetar med externa parter och hur man ser på ett sådant samarbete. Vid Örebro universitet har ledningen fattat ett generellt beslut om att inte hyra ut sina lokaler till externa aktörer. Lunds universitet menar i stället att det är viktigt att öppna upp universitetet för externa aktörer och att låta lokalerna fyllas med verksamhet i den mån det är möjligt. Kopplat till universitetet finns kärverksamhet för studenter. En del högskolor och universitet, som Örebro, är hyresvärd till kåren. Inom kärverksamheter kan olika typer av evenemang innefattas, såsom konsertverksamhet.

Utifrån våra samtal med Akademiska Hus och Lunds och Örebros universitet är vår bedömning att det inte finns några generella utgångspunkter för hur universitet och högskolor arbetar med externa uthyrningar. Tillgången till musikscener vid universitet och högskolor varierar således mellan lärosäten. Förutsättningarna att öka tillgången till musikscener vid dessa institutioner är avhängiga interna förutsättningar, beslut och prioriteringar.

Statliga fastigheters ändamålsenlighet

Ändamålsenligheten hos kulturinstitutionerna

Utifrån våra intervjuer med nationella kulturinstitutioner framträder en bild av att det i viss utsträckning finns förutsättningar för att kunna nyttja deras lokaler för konsertverksamhet. Världskulturmuseet menar att det i deras byggnad fungerar relativt bra att arbeta med konserter parallellt med deras museiverksamhet. De kan genomföra både mindre och större konserter (upp till 1 000 personer) på museet. Rummen kan ha vissa utmaningar med akustiken när det gäller evenemang inom vissa musikaliska uttryck, och arrangemang med akustisk musik är lättare att presentera. Moderna Museet konstaterar att de har relativt goda förutsättningar för konsertverksamhet, men att större konserter kan vara utmanande för infrastrukturen, bland annat utifrån möjligheten att erbjuda loger till artister. Dramatens scener kan nyttjas för olika typer av scenkonstverksamhet, inklusive konserter. Deras mindre scener har dock en viss begränsning på grund av att konserter kan störa omkringliggande verksamheter. De linneanska trädgårdarna ser vissa utmaningar kopplat till att nyttja delar av deras fastigheter som konsertscener, då det kräver extra arbete från arrangörernas sida för att värna miljöerna, bland annat när man ska rigga upp och ner scener och teknik. De linneanska trädgårdarna har också utmaningar med att vissa evenemang kan störa andra verksamheter i närheten. Scenkonstmuseet har en lokal som lämpar sig särskilt bra för akustisk musik, men det finns utmaningar i lokalen när det gäller möjligheten att lasta in och ut utrustning för spelningar. Det finns heller inte möjlighet att använda rökmaskiner, vilket efterfrågas av en del arrangörer.

Möjligheter att förbättra ändamålsenligheten

Av våra intervjuer med statliga fastighetsägare framgår att det finns förutsättningar att kunna hyresgästpassa lokaler för olika typer av verksamheter, däribland musikverksamhet. Möjligheten till sådana anpassningar står dock i relation till kulturverksamheternas ekonomi, eftersom anpassningarna behöver finansieras genom hyresintäkter. Beroende på lokalens förutsättningar kan olika typer av anpassningar bli olika utmanande att genomföra. Det kan till exempel handla om krav på särskilda lösningar för att säkerställa att kulturhistoriska värden i fastigheterna inte riskerar att skadas.

Ändamålsenligheten hos statligt ägda markytor som kan upplåtas för enskilda konserter eller festivaler bedöms från fall till fall. Det kan handla om huruvida ett evenemang kan genomföras utan att åsamka skada på känsliga miljöer eller störa omkringliggande verksamheter. Det handlar också om huruvida det går att genomföra evenemanget kopplat till bland annat elförsörjning, utrymningsvägar och andra säkerhetsrelaterade frågor. Akademiska Hus beskriver att det kan finnas utmaningar som rör restaurangverksamhet, vatten och avlopp när det gäller evenemangsytor på campusområden. Jernhusen AB menar att förutsättningarna för deras hyresgäster bygger på att verksamheten inte får påverka stationernas funktion utifrån säkerhet, ljudnivåer och trängsel. När det kommer till tillfälliga upplåtelser kan eventuella förbättringar i ändamålsenlighet inte finansieras av en mer långvarig hyrestagare, eftersom sådan saknas, utan behöver lösas på annat sätt.

Kommunikation och processer kan vara en utmaning

En annan aspekt som påverkar möjligheten att anpassa fastigheter för att de ska bli mer ändamålsenliga handlar om kommunikationen mellan hyresvärden och hyrestagaren. Kulturrådets intryck är att kommunikationen mellan de statliga kulturinstitutionerna och fastighetsägaren generellt verkar god. Däremot uppfattar vi att en del processer kan vara tidskrävande. Scenkonstmuseet beskriver till exempel att det krävdes en utdragen process för att kunna installera en höj- och sänkbar rigg i deras lokal. De kulturinstitutioner som bedrivit verksamhet utanför själva lokalen på markytor beskriver hur processerna för att hitta lösningar och kunna nyttja marken kring fastigheten kan vara mer utmanande än i den egna verksamhetslokalen.

I en undersökning av Sveriges museer och Svensk scenkonst ges en något mer negativ bild av kommunikationen mellan kulturinstitutioner och statliga fastighetsägare.⁶⁷ Av undersökningen framgår att svarande med statliga hyresvärdar upplever sig ha en sämre dialog med hyresvärderna om verksamhetens behov än hyrestagare som har kommunala/regionala eller privata fastighetsägare som hyresvärdar. Urvalet i studien är begränsat, men kan ge en indikation på att kommunikationen i relation till de verksamhetsmässiga behoven kan utvecklas. I ett seminarium med koppling till undersökningen beskrivs hur upplevelsen av en sämre dialog med statliga fastighetsägare kan ha att göra med att kostnaderna för renovering av statligt ägda hus läggs på hyresgästen, och att de statliga värdarna kan ha mer utdragna processer än andra värdar när lokaler behöver justeras.⁶⁸

Förutsättningar för fler konserter i statliga fastigheter

Utifrån de intervjuer vi genomfört med statliga fastighetsägare och statligt finansierade kulturinstitutioner bedömer Kulturrådet att det finns två områden som kan vara särskilt intressanta att utveckla om statliga fastigheter i högre grad ska kunna nyttjas som musikscener:

1. Samarbeten mellan nationella kulturinstitutioner och andra musikarrangörer.
2. Översyn av uppdraget för Statens fastighetsverk och statliga fastighetsägares tillfälliga upplåtelser av delar av fastigheter.

Ökade samarbeten mellan nationella kulturinstitutioner och musikarrangörer

De statligt finansierade kulturinstitutioner som vi intervjuat saknar alla ett huvudsakligt uppdrag att arbeta med konsertverksamhet eller att upplåta sina verksamhetslokaler till andra arrangörer. De samarbeten som finns rörande musikevenemang är inte något som genererar en starkare ekonomisk bas för kulturinstitutionerna utan verkar snarare ge upphov till vissa ökade kostnader. Däremot ser kulturinstitutionerna ett värde i att kunna erbjuda konserter som en del av sin verksamhet. Det gäller till exempel programverksamhet kopplad till en utställning, eller att musikevenemang bidrar till att tillgängliggöra och synliggöra kulturmiljöer, som för Botaniska trädgården.

Merparten av informanterna på de nationella kulturinstitutionerna ser positivt på att öka samverkan med externa musikarrangörer och då främst med ideella arrangörsföreningar och verksamheter eller andra offentliga aktörer. Världskulturmuseet beskriver bland annat hur samverkan bidrar med en värdefull kunskap och nätverk som de själva inte kan ha. Samverkan ställer dock också krav på samarbetsparten, till exempel att de kan avsätta tid för samverkan och att de har förutsättningar för att kunna planera sin verksamhet med samma framförhållning som kulturinstitutionerna.

Hur sådan samverkan mellan statliga kulturinstitutioner och musikarrangörer skulle kunna öka är ingen enkel fråga att besvara. Kulturrådet bedömer att staten inte bör ställa hårdare krav i form av uppdrag till kulturinstitutionerna att i större utsträckning öppna upp för musikevenemang. Ett sådant förändrat eller förtydligt uppdrag, med eller utan en resursförstärkning, påverkar verksamheternas förutsättningar att utforma sin verksamhet så ändamålsenligt som möjligt utifrån deras kärnuppdrag.

67. Sveriges Museer och Svensk Scenkonst, 2024.

68. Seminarium Kultur i Almedalen, 2024, Kulturen, husen och urholkningen.

En förutsättning för att kulturinstitutionerna ska kunna utveckla sin samverkan med musikarrangörer är att de har ekonomiska resurser för det. Idag har många institutioner ökade fasta kostnader som en följd av det ekonomiska läget och en underhållsskuld. Insatser som inte är direkt kopplade till kärnuppdraget kommer därmed troligen inte prioriteras. För de fristående arrangörerna ser den ekonomiska verkligheten än svårare ut, vilket innebär att de flesta har svårt att själva ingå långsiktiga hyresavtal med statliga fastighetsägare. Det bör också understrykas att den potential som kan finnas i att hitta nya samarbeten mellan nationella kulturinstitutioner och musikarrangörer i hög grad skulle vara en angelägenhet för en publik i storstadsområden, och särskilt Stockholm, eftersom en majoritet av de nationella kulturinstitutionerna inom konst- och kulturområdet är placerade där.

Behov av att se över Statens fastighetsverks uppdrag och arbete med tillfälliga upplåtelse av fastigheter

Det finns en inneboende motstridighet i tanken på att statliga lokaler i högre grad ska nyttjas som verksamhetslokaler för musikarrangörer (eller andra kulturverksamheter). Motstridigheten handlar om de statliga fastighetsägarnas hyresmodeller, oavsett om de tillämpar kostnadshyra eller marknadshyra,⁶⁹ och musikarrangörers ekonomiska förutsättningar. Denna motsättning blir särskilt tydlig för offentliga och ideella musikarrangörer som helt eller delvis inte verkar på marknadens villkor.

För de arrangörer som däremot har ekonomiska muskler att själva hyra en egen verksamhetslokal utifrån en marknadsmässig prissättning är privata, kommunala och regionala fastighetsägare ofta ett mer gynnsamt alternativ än en statlig hyresvärd. Kulturrådets undersökning indikerar att förutsättningarna att hyra lokaler av ickestatliga hyresvärdar idag kan vara mer gynnsamma. De data vi har haft tillgång till visar att andra hyresvärdar än statliga är mer vanligt förekommande och i rapporten från Sveriges Museer och Svensk Scenkonst beskrivs hur icke statliga fastighetsägare upplevs som mer benägna att se till kulturverksamheternas förutsättningar. Statens fastighetsbestånd består också i hög grad av fastigheter med kulturhistoriska värden, vilket skapar kostnader och långdragna processer vid olika typer av hyresgästanpassningar, som hyrestagaren i så fall får bekosta. Andra fastighetsägare kan ha ett mer varierat bestånd som innefattar lokaler som inte kräver samma kostnader eller processer för att anpassa.

Om målet är att statliga fastigheter i högre grad ska kunna nyttjas som musikscener bedömer vi dels att uppdraget till Statens fastighetsverk bör ses över, dels att förutsättningarna att förenkla möjligheterna att tillfälligt upplåta lokaler eller mark ses över. Potentialen för en geografisk spridning av musikevenemangen är större vid tillfälliga upplåtelse än vid evenemang som sker i samverkan med nationella kulturinstitutioner.

SFV:s uppdrag

SFV tillämpar två sorters hyresmodeller, kostnadshyra och marknadshyra (se not 69). Modellen med kostnadshyra, som tillämpas vid hyressättningen för Operan, Dramaten, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet och Historiska museet, har kritiserats. Kritiken handlar främst om att renoveringar och ombyggnader belastar hyran, vilket får till följd att hyresnivån kan stiga kraftigt efter att kostnaderna har uppkommit. Regeringen har tillsatt en utredare som ser över modellen med kostnadshyra.⁷⁰ Utredaren ska bland annat göra en fördjupad analys av effekterna av den kostnadshyres-

69. Marknadshyra utgår från jämförelser med hyreskostnaderna på liknande marknader och därefter bestäms hyran med utgångspunkt i detta. Kostnadshyra innebär att hyresgästen betalar vad det kostar att förvalta fastigheten, men att man i gengäld bekostar alla renoveringar och liknande som tas ut via hyran.

70. www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/05/utredare-ska-se-over-hyresmodellen-for-vissa-kulturfastigheter

modell som tillämpas för byggnaderna. Med utgångspunkt i analysen ska utredaren sedan föreslå nya principer för hyressättningen av byggnaderna och uppdraget ska lämnas till regeringen senast den 30 november 2024.

På ett seminarium som hölls i Almedalen i juni 2024 med rubriken *Kulturen, husen och urholkningen* lyfte panelen fram att det inte enbart är SFV:s hyresmodell som är problematisk från kulturverksamheternas perspektiv, utan även hur myndighetens uppdrag är formulerat. SFV har inte i uppdrag att i sin prissättning av hyresavgifter ta hänsyn till vilken typ av verksamhet som deras hyresgäster bedriver eller vilka ekonomiska förutsättningar de har, vilket kan försvåra tillgången till musikscener. På seminariet lyftes även att renoveringar inte genomfördes utifrån kulturinstitutionernas (hyresgästernas) behov utan med syfte att värna ett byggnadsminne, och att kostnaderna för detta inte kan läggas på hyresgästen. Slutsatsen som drogs var att SFV:s uppdrag borde ses över utifrån att myndigheten också borde skapa förutsättningar för den (kultur-)verksamhet som finns i huset.⁷¹

Tillfälliga upplåtelser av fastigheter

De tre statliga fastighetsägare vi träffat har alla arbetat med tillfälliga upplåtelser, men på lite olika sätt och med olika utgångspunkter. Jernhusen AB beskriver att de har ett affärsområde som är kopplat till eventytor på stationsområdet, men att musikevent har blivit allt ovanligare. Detta på grund av de krav som ställs på sådan verksamhet som sker på eller i anslutning till stationer där ljud inte får störa utrop, evenemang inte får bidra till trängsel samt andra säkerhetsfrågor. Akademiska Hus har inte arbetat med tillfälliga upplåtelser som en egen affärsmodell. De har inte heller aktivt marknadsfört möjligheten för arrangörer att hyra en markyta för ett avgränsat evenemang. Samtidigt kan de se att campusområden skulle kunna gagnas av att det sker olika typer av aktiviteter, bland annat musikevenemang. Sådana kan både bidra till attraktivitet och till trygghet genom att minska tomma ytor. Akademiska hus har idag många campusområden som är sammanhållna med olika funktioner, såsom parkmiljöer och idrottsplatser, som skulle kunna nyttjas mer än vad de gör idag. Då Akademiska hus inte har en organisering som bygger på tillfälliga upplåtelser så kan det däremot kosta relativt mycket tid och energi att genomföra den typen av verksamhet. Vid tillfälliga upplåtelser behöver de bedöma eventuell åverkan på parkmiljö och biologisk mångfald, logistiska förutsättningar kopplat restauratörer, toaletter med mera och detta tar resurser i anspråk som de inte har i dagsläget.

SFV har påbörjat ett samordnat arbete för att kartlägga möjliga evenemangsytor inom fastigheter och hur myndigheten kan arbeta för att öka sina intäkter från tillfälliga upplåtelser. Då en del av fastigheterna är känsliga kulturmiljöer behöver de utreda vilka risker det finns för att olika typer av evenemang kan skada miljöerna. Arbetet innefattar bland annat att se över elförsörjning, utrymnings- och säkerhetsaspekter för olika typer av evenemangsytor. Myndighetens kunskap om fastigheternas förutsättningar och hur de skulle kunna nyttjas behöver utvecklas. De beskriver att en viktig del i arbetet med kortare upplåtelser är att genomföra uppföljning av upplåtelsen. Det kan handla om att följa upp hur det gick, om regler behöver förtydligas etcetera. Kopplat till arbetet med att utveckla intäkter för tillfälliga upplåtelser har de även fört dialog med externa parter för att ta reda på vad de behöver för att kunna förlägga verksamhet i myndighetens fastighetsbestånd. SFV ser skillnader mellan olika kulturområden, och menar att det exempelvis inom filmområdet finns regionala filmkommissionärer som har underlättat möjligheten att tillfälligt upplåta delar av fastigheter för filminspelningar.⁷²

71. Seminarium Kultur i Almedalen, 2024, *Kulturen, husen och urholkningen*.

72. Se till exempel Filmkommissionen Stockholm som tillhandahåller hjälp och stöd med tillstånd, logistik, filmresurser och kontakt med myndigheter, tillståndsgivare och mark- och fastighetsägare i Stockholm.

Tillgången till musikscener

Några av de nationella kulturinstitutioner som Kulturrådet träffat har erfarenhet av att arbeta med tillfälliga upplåtelser av markytor utanför deras lokaler för tillfälliga evenemang. Deras erfarenhet är att det varit relativt omständliga och tidskrävande processer, inte minst i de fall där utemiljön har särskilda kulturmiljövärden som behöver beaktas. Mot bakgrund av detta är det intressant att följa vilken effekt som SFV:s utvecklingsarbete kan få.

6. Kulturrådets förslag

I den här rapporten har Kulturrådet undersökt tillgången till ändamålsenliga musikscener i hela landet. Vi har visat att denna tillgång involverar en rad aktörer på olika nivåer som interagerar med varandra och att tillgången är avhängig en rad faktorer, utöver det faktum att det finns en lokal. Lokalens ändamålsenlighet påverkas till exempel av kostnader som är förknippade med den, möjligheter till intäkter, grad av tillgänglighet, geografisk placering, kontext och bullernivåer.

I rapporten har vi identifierat ett antal hinder för att få tillgång till och nyttja musikscener. De mest betydande hindren är:

- Höga kostnader i form av bland annat lokalhyror, teknisk utrustning och åtgärder för att komma till rätta med bullerproblematik.
- Svårigheter att få tillräckliga intäkter, bland annat på grund av att de offentliga stöd som finns inte täcker de ökade kostnader som arrangörer med lägre inkomster upplever.
- Den stora mängd regler och tillstånd som behövs för att arrangera en konsert, och en upplevd oklarhet kring dessa regler.
- Bristande samverkan och svårigheter för externa arrangörer att få tillgång till och skapa evenemang på offentliga kulturinstitutioner.

Möjligheten för arrangörer att få tillgång till ändamålsenliga musikscener påverkas i stor utsträckning av kommunala beslut och prioriteringar. Det handlar bland annat om vilken roll lokaler för musikscener spelar i samhällsplanering och stadsutveckling, vilken sorts stöd och subventioner som ges till lokalhållare och arrangörer, vilka regler och tillstånd som behövs och hur handläggningen av sådana ärenden går till. För detta arbete kan den här rapporten tjäna som underlag och exempel på hur man som kommun kan arbeta, men också vilka utmaningar kommunerna upplever.

I det här kapitlet lägger vi ett antal förslag till regeringen som kan motverka de identifierade hindren och stärka tillgången till musikscener. Kulturrådet vill dock betona att våra förslag även kan gagna kulturscener i vidare mening, och innefatta andra konstområden än musik. För varje förslag presenteras först en bakgrund utifrån specifika hinder, därefter förslag på genomförande, vilka konsekvenser förslaget kan få och en uppskattning av kostnader för förslaget.

Våra förslag innebär att statens kostnader för kultur kommer att öka. På grund av de ekonomiska utmaningar som både kultursektorn och andra delar av samhället befinner sig i anser vi dock inte att det är möjligt att göra omfördelningar inom nuvarande budgetram utan att det får negativa konsekvenser för de kulturpolitiska målen. Givet detta föreslår vi att de förslag vi lägger fram finansieras genom att staten tillför medel till utgiftsområde 17.

Förstärk de ekonomiska förutsättningarna för att få tillgång till och nyttja musikscener

1. Inrätta ett treårigt utvecklingsbidrag för att stärka arrangörers tillgång till kultur-/musikscener

Bakgrund: I rapporten framkommer flera hinder för att arrangörer ska få tillgång till och nyttja musikscener. Ett stort hinder är höga kostnader, i form av lokalhyra och artistgager. Kostnaderna har på senare tid ökat och kan få till följd att färre arrangörer har råd att betala för de lokaler som finns att tillgå. Att hantera de ökade kostnaderna genom att till exempel höja biljettpriserna kan

Tillgången till musikscener

istället avskräcka publik och innebära begränsningar för vilka som har möjlighet att gå på konserter. Det kan även få till följd att smalare musikuttryck, som i regel har mindre biljettintäkter, inte når ut till publik i olika delar av landet. De offentliga stöd som finns att tillgå för arrangörer har inte ökat i motsvarande utsträckning som kostnaderna kring exempelvis lokalhyror har gjort.

Ett annat hinder är bristande samverkan mellan olika parter, såsom arrangörer och lokalhållare inom olika sektorer. Det kan bland annat handla om svårigheter att hitta gemensamma arbetssätt för att mer långsiktigt kunna verka i ändamålsenliga lokaler. Det kan också handla om svårigheter för det fria musiklivet i form av ideella och kommersiella arrangörer att kunna komma in och nyttja offentligt finansierade lokaler som konsert- och kulturhus. Svårigheterna avser bland annat att lokalerna är för dyra att hyra för mindre arrangörer, att lokalerna ofta kan vara uppbokade, har långa ledtider och att de i vissa fall inte är ändamålsenliga för den typ av evenemang vissa arrangörer vill erbjuda. Institutionerna har i uppdrag att samverka med lokala externa aktörer, samtidigt som de också har krav på sig att öka sina intäkter. Följden kan bli att det främst är externa aktörer med tillräckliga ekonomiska resurser som får möjlighet att genomföra arrangemang, vilket innebär att mångfalden vad gäller genrer och musikaliska uttryck minskar. Förutsättningar skiljer sig också åt i olika delar av landet; vissa institutioner har närmare samverkan med det fria musiklivet än andra.

I rapporten beskrivs även utmaningar att genomföra mer omfattande turnéer i landet som täcker in flera, mindre orter. De svaga turnéstrukturerna försvårar möjligheten för boende i hela landet att kunna få ta del av livemusik inom olika genrer. Det innebär även utmaningar för musiker att kunna få tillräckliga inkomster och för arrangörer att kunna engagera artister och musiker från hela landet. Det förekommer mindre satsningar inom vissa län, men inte några mer övergripande lösningar.

Att alla människor i landet ska ha möjlighet att delta i kulturlivet framgår av de nationella kulturpolitiska målen. Särskilt mindre kommuners och landsbygders kulturutbud är ofta beroende av kulturverksamhet som bedrivs i form av ideella organisationer och föreningsliv. Stora geografiska avstånd till städernas kulturutbud utgör ett konkret hinder för människor att ta del av de större kulturinstitutionernas utbud, särskilt i de landsbygdskommuner där de kollektiva transportmöjligheterna är begränsade.

För att kunna möta de ekonomiska utmaningar som arrangörer och lokalhållare står inför och stärka möjligheten till samarbeten som kan leda till nya arbetssätt och mer långsiktiga lösningar i lokalfrågan ser Kulturrådet ett behov av ett ökat statligt stöd.

Genomförande: Kulturrådet får i uppdrag att fördela ett tillfälligt projektbidrag på 20 miljoner kronor årligen under tre år. Projektbidraget ska syfta till att stärka arrangörers möjligheter att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler. Stödet kan användas för att:

- Utveckla och stärka arbetsmetoder för samverkan mellan arrangörer och lokalhållare inom offentlig, privat och ideell sektor för att på så sätt öka arrangörens tillgång till lokaler och scener långsiktigt.
- Öka arrangörers möjlighet att etablera sig i nya lokaler och att få en ökad ekonomisk stabilitet i befintliga lokaler långsiktigt.
- Öka möjligheten till verksamhetsmässig omställning för arrangörer som har befintliga verksamheter, men där nya förutsättningar, såsom ökade lokalkostnader, innebär svårigheter att behålla verksamheten långsiktigt.

Stödet kan sökas av kulturarrangörer i vidare mening, inom olika konstområden, och bedöms utifrån en kulturpolitisk grund, där aspekter som konstnärlig kvalitet, musikalisk mångfald, förnyelse och utveckling samt geografisk spridning beaktas. Kulturrådet bedömer att arbetet i de nätverksträffar som föreslås nedan (förslag 4) kan generera lämpliga teman och kontakter som kan resultera i ansökningar till Kulturrådet.

Konsekvens: Förslaget medför att musik- och kulturarrangörer inom olika genrer får ökade möjligheter att få tillgång till lokaler för musikscener i olika delar av landet. Det möjliggör dessutom för mindre etablerade arrangörer att få tillgång till lokaler, vilket kan stärka återväxten av arrangörer. Förslaget kan även främja en utveckling av arbetssätt och stärka samverkan mellan olika aktörer inom de offentligt finansierade kulturhusen och det fria musiklivet. I förlängningen kan det leda till en ökad geografisk spridning av ändamålsenliga musikscener som kan erbjuda en mångfald av musikuttryck. På så sätt kan fler invånare få möjlighet att ta del av olika sorters musikaliska uttryck och bidra till en mer hållbar, långsiktig lösning för en större bredd av musiker som vill spela på flera orter i Sverige. Förslaget kan på så sätt stärka Sveriges kulturella och kreativa branscher, liksom öka platsers och kommuners attraktivitet för boende och turister runt om i landet.

Kostnad: 20 miljoner kronor per år 2026–2028, totalt 60 miljoner kronor inom anslag 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål.

2. Förstärk medlen till samlingslokaldelegationen för att skapa ändamålsenliga lokaler för musikscener

Bakgrund: Arrangörer och lokalhållare upplever hinder att få tillgång till och nyttja musikscener på grund av de regler som finns gällande bullernivåer från musik. Att genomföra åtgärder för att ljudisolera är mycket kostsamt och kan därför begränsa tillgången till lokaler som kan fungera som musikscener. Det gäller särskilt lokaler i centrala lägen, där risken för konsertverksamheten att störa grannar är större. Andra hinder handlar om att vissa lokaler saknar tillräckligt bra teknisk utrustning för att det ska gå att kunna genomföra ett lyckat arrangemang. Investeringar i teknisk utrustning är i regel kostsamma, vilket kan leda till att lokalhållare och arrangörer inte har råd att investera i den teknik som behövs. Buller kopplat till konserter handlar inte bara om grannar, det rör även arbetsmiljöfrågor för musiker, tekniker och övrig personal samt publik, utifrån ett tillgänglighetsperspektiv.

Icke-offentliga aktörer har möjlighet att söka stöd från bland andra Allmänna arvsfondens lokalstöd. Kulturrådet har varit i kontakt med Allmänna arvsfonden för att undersöka möjligheten att låta fler musikarrangörer söka och få stöd från den aktören. I mötet framkom dock att de förordningar som styr lokalstödet innebär svårigheter för lokalhållare att kunna få ta del av stödet för att hantera buller och investera i teknisk utrustning. Bland svårigheterna märks krav på att verksamheten ska kunna bedrivas i 10 år framåt och att stödet främst avser specifika verksamheter och inte kostnader för exempelvis ljudisolering i sig. För att en förstärkning inom området ska kunna ske ser därför Kulturrådet ett behov av en statlig insats.

Genomförande: Kulturrådet föreslår att medlen till Boverkets samlingslokaldelegation förstärks med 20 miljoner kronor per år, för att på så sätt öka möjligheten för lokalhållare att ljudisolera lokaler för musik och förbättra lokalers tekniska utrustning. Ett sådant stöd skulle kunna sökas av lokalhållare som har utmaningar med att musikverksamheten stör grannar, eller som behöver investera i tekniska lösningar för att skapa en ändamålsenlig scen och öka tillgängligheten bland musiker, personal och publik.⁷³

Boverkets samlingslokaldelegation delar ut medel i form av två bidrag som skulle kunna vara aktuella: bidraget till icke-statliga kulturlokaler och bidraget till allmänna samlingslokaler. Utifrån de två bidragens förordningar och efter dialog med Boverket om deras bidrag och arbetet med

73. Det norska stödet "Kulturrom" kan här användas som inspiration. Stödet avser strategiska satsningar på permanent och långsiktig infrastruktur för det lokala kulturlivet. Under 2023 fördelade Kulturrom cirka 45 miljoner norska kronor till 359 ansökningar. Det ledde bland annat till att 162 scener fick bättre teknisk utrustning och bättre akustik. <https://kulturrom.no/>

Tillgången till musikscener

dessas samt den aktuella problembilden, ser Kulturrådet att bidraget till icke-statliga kulturlokaler skulle vara det mest fördelaktiga att stärka som stöd för det beskrivna ändamålet. Detta bidrag ger stöd till nybyggnad och ombyggnad samt till standardhöjande reparationer och tillgänglighets-skapande åtgärder. Stödet kan också ges till utbyte eller komplettering av inventarier. Bidraget ges till museer, teater- och konsertlokaler som ägs av någon annan än staten. Lokaler för länmuseer är prioriterade. Stödet omfattar cirka 10 miljoner kronor årligen.

Utöver den finansiella förstärkningen kan bidraget förslagsvis delas upp i två anslagposter, där den nuvarande posten, i vilken länmuseer alltså prioriteras, kompletteras med en särskild post där andra icke-statliga kulturlokaler än länmuseerna prioriteras. De förstärkta medlen går till denna post. På så sätt går satsningen inte ut över länmuseerna, samtidigt som andra icke-statliga kulturlokaler får ökad möjlighet att söka stöd för att skapa ändamålsenliga musikscener. Vid handläggningen av stödet gör Kulturrådet idag yttranden utifrån ett kulturpolitiskt perspektiv, vilket kan borga för att beviljade projekt uppfyller aspekter som konstnärlig kvalitet, musikalisk mångfald och geografisk spridning.

Konsekvens: Genom att staten bidrar med ökade resurser för att förbättra lokaler för musikscener genom ljudisolerings- och tekniska lösningar kan fler lokaler användas som musikscener. Det gäller inte minst möjligheten att använda lokaler i mer centrala lägen, där det blivit allt svårare att etablera musikscener på grund av klagomål på buller från grannar. Detta kan leda till mer levande stadskärnor. Det ger också lokalhållare och arrangörer större möjligheter att lägga ekonomiska resurser på själva verksamheten, i form av exempelvis gager och marknadsföring, snarare än på åtgärder i lokalen. En ytterligare konsekvens är att en sådan satsning stärker tillgängligheten i lokalerna och därigenom ger förbättrad arbetsmiljö för musiker och annan personal samt ökar möjligheten för personer som har svårt att vistas i vissa ljudmiljöer att gå på konserter.

Kostnad: 20 miljoner kronor per år 2026–2028, totalt 60 miljoner kronor, inom anslag 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler.

3. Utred skatteregler för sponsring

Bakgrund: Ett sätt att möta de ökande kostnaderna för genomförandet av musikevenemang är att se till att arrangörer och lokalhållare får större inkomster. Utöver offentliga bidrag kan sponsring från privata aktörer och fonder vara en väg framåt. Sponsring utgör en förhållandevis liten del av kulturaktörers ekonomi, vilket även gäller för musikarrangörer. En orsak till det kan vara att det hittills varit svårt för sponsorer att göra skatteavdrag vid sponsring av kultur, bland annat vad gäller kulturaktörens "motprestation". Utmaningarna med att ändra skattelagstiftningen är väl kända, men i ljuset av den pågående diskussionen om vikten av att bredda finansieringen inom kulturområdet ser Kulturrådet ändå att frågan är värd att undersöka. Kulturrådet planerar även att stärka sin dialog med stiftelser som ger medel till kultur, och kan i sådana sammanhang lyfta de utmaningar som finns kopplade till musikscener. För en sådan insats krävs emellertid inget särskilt förslag.

Genomförande: Kulturrådet föreslår att frågan kring skatteregler för kultursponsring utreds. Detta med hänsyn till behovet av breddad finansiering inom kulturområdet generellt och de beskrivna utmaningar som arrangörer, lokalhållare och musiker har utifrån resultaten i den här rapporten specifikt.

Konsekvens: Förenklade skatteregler för kultursponsring kan öka möjligheten för att kulturlivet i stort, och i det här fallet musikarrangörer, ska kunna få större inkomster i en ekonomiskt pressad situation. Ett underlättande av kultursponsring kan också få positiva effekter generellt för Sveriges kulturella och kreativa branscher och för svenskt näringsliv, då fler konserter, i fler genrer och på fler platser i landet, kan genomföras. Det kan leda till ökade intäkter inte bara för musikarrangörer och lokalhållare, utan även för andra sektorer i form av exempelvis skatteintäkter och intäkter från turism.

Kostnad: Kulturrådet bedömer att utredningen bör kunna genomföras med en personalstyrka på cirka 2 årsarbetskrafter.

Genomför insatser för att stärka kunskap och samverkan

4. Kulturrådet får i uppdrag att genomföra regionala nätverksmöten för att stärka tillgången till musik- och kulturscener

Bakgrund: I rapporten lyfter Kulturrådet hur möjligheten att som arrangör få tillgång till och driva en musikscen ofta kräver insatser från flera olika aktörer. Vi visar dock att det finns vissa brister i samverkan och i förståelsen mellan olika aktörer, såsom musikarrangörer, offentliga förvaltningar och institutioner samt privata fastighetsägare, vilket kan innebära svårigheter att få tillgång till och utveckla ändamålsenliga musikscener. Bristen på samverkan handlar bland annat om att de olika aktörerna inte hittar fram till varandra eller förstår varandras förutsättningar, behov och värde. Informanterna beskriver vidare att det finns kunskapsbrister bland arrangörer och lokalhållare kring regler och tillstånd och att den information som finns att tillgå oftast inte är tillräckligt tydlig.

Genomförande: Förslaget innebär att Kulturrådet får i uppdrag att samla regionala aktörer i ett nätverk, för att stärka samverkan och på så sätt stärka tillgången till musikscener. Nätverket delas förslagsvis in i fyra grupper utifrån geografisk tillhörighet. Nätverksmötena sker två gånger per år för varje grupp. På nätverksmötena samlas nyckelaktörer inom olika sektorer som rör musik- och kulturscener. Nätverket, som genomförs i samverkan med regionerna, innehåller representanter för bland annat arrangörer, musiker, lokalhållare, fastighetsägare och offentliga tjänstepersoner från region och i vissa fall kommun. Under mötena behandlas olika teman med relevans för tillgången till ändamålsenliga musik- och kulturscener, där erfarenhetsutbyten och kunskapshöjande insatser kan leda fram till konkreta åtgärder som stärker tillgången till och nyttjandet av sådana scener. För att underlätta för att konkreta åtgärder ska ske kan det behövas ytterligare medel. En förutsättning är att Kulturrådets första förslag, om utvecklingsbidrag för att stärka arrangörers tillgång till kultur-/musikscener genomförs. En annan förutsättning vore om anslag 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet återgår till att årligen räknas upp som Kulturrådet förordar i Budgetunderlag 2025–2027.⁷⁴

De teman som tas upp utgår förslagsvis från hinder som Kulturrådet identifierat i denna rapport. Det kan till exempel handla om en stärkt samverkan mellan arrangörer och statliga fastighetsägare, hur arrangörer ur det fria musiklivet kan få ökad tillgång till offentliga kulturinstitutioner, hur förståelsen mellan privata fastighetsägare och kulturområdet kan öka i syfte att skapa nya etableringar samt information om regler, tillstånd och offentliga bidrag. I nätverket behandlas konkreta exempel och lösningar utifrån specifika förutsättningar på regional eller kommunal nivå. Dessa exempel kan fungera som inspiration för andra aktörer i olika delar av landet. Därefter sker en vidareutveckling på lokal och regional nivå. Nätverket föreslås pågå i två år. Under nätverkets gång har en samverkansstruktur byggts upp, som sedan kan fortsätta på regional och kommunal nivå om behov finns. Förslaget har även en koppling till förslag 1, där de teman som tas upp på nätverket kan tjäna som utgångspunkt för ansökningar till det utvecklingsbidrag för att stärka arrangörers tillgång till kultur-/musikscener som vi föreslår.

Parallellt med genomförandet av förslaget om nätverk kan Kulturrådet även ta upp temat tillgången till ändamålsenliga musikscener i våra regionala dialoger som är kopplade till kultursamverkansmodellen. Genom dessa dialoger kan kunskapen om musikscenerna i respektive region höjas och arbetet med att stärka tillgången till sådana scener utvecklas.

74. Kulturrådet, 2024.

Konsekvens: Nätverket stärker möjligheterna till samverkan och ökar kunskapen om olika aktörers förutsättningar och utmaningar, vilket kan leda till att tillgången till ändamålsenliga musikscener i olika delar av landet ökar. De frågor som diskuteras på nationell nivå kan sedan få spridning på regional och kommunal nivå och bidra till att konkreta utmaningar kan lösas. Nätverket kan också handla om hur man kan tydliggöra regler och underlätta olika ansökningar om exempelvis tillstånd och stöd på regional och kommunal nivå. De regionala representanterna kan sedan utveckla arbetet inom kommunerna i den aktuella regionen och det ges även möjlighet till interregionala lösningar och samverkan, vilket bland annat kan omfatta förbättrade turnéstrukturer.

Kostnad: 1 miljon kronor per år 2026–2027, totalt 2 miljoner kronor. Kostnader för Kulturrådets personalresurser och kommunikation för att samla och leda nätverket.

Stärk möjligheten att använda statliga fastigheter som musikscener

5. Utred möjligheten till en eventuell förändring i SFV:s uppdrag

Bakgrund: I rapporten har Kulturrådet undersökt statens möjligheter att upplåta lokaler och ytor för musikscener från relevanta myndigheter och institutioner. Vi har främst fokuserat på två områden; möjligheten att hyra statligt ägda lokaler från statliga fastighetsbolag och möjligheten att få tillgång till statliga kulturinstitutioners lokaler genom samarbeten och hyresavgifter.

Av rapporten framgår att statliga lokaler används som musikscener i förhållandevis liten utsträckning. Som förklaringar anges höga hyreskostnader och, i de fall arrangörer vill få tillgång till kulturinstitutioners lokaler, att det tillkommer kostnader för kulturinstitutionerna i samband med musikevenemang som ligger utanför deras ordinarie program, samt att evenemangen inte alltid överensstämmer med institutionernas eget program eller lokalernas ändamålsenlighet.

I de fall musikarrangörer hyr lokaler direkt från statliga fastighetsbolag är det antingen via längre hyresavtal eller kortare upplåtelser kopplat till enskilda evenemang. Kulturverksamheter som hyr av Statens fastighetsverk (SFV) betalar antingen marknadshyra eller, i ett fåtal fall, kostnadshyra. För kulturverksamheter i centralt belägna fastigheter med kulturvärden som behöver bevaras till höga kostnader, såsom Operan och Dramaten, finns det dock utmaningar med att betala kostnadshyra. Det är dessutom svårt att hitta jämförbara objekt för de här byggnaderna, vilket innebär svårigheter att fastställa en marknadshyra för dem. Under 2024 pågår en utredning av SFV:s modell med kostnadshyra.

Kulturrådet har identifierat två utvecklingsområden för att öka möjligheten att använda statliga lokaler och ytor som musikscener: 1) samarbeten mellan nationella kulturinstitutioner och andra musikarrangörer och 2) utveckling av uppdraget för Statens fastighetsverk och statliga fastighetsägares tillfälliga upplåtelser av delar av fastigheter.

I rapporten visar vi att möjligheten att stärka samarbeten mellan nationella kulturinstitutioner och musikarrangörer till stor del beror på institutionernas ekonomiska förutsättningar. De kostnader som följer med att genomföra ett musikevenemang, såsom kostnader för personal och anpassning av scener, medför att institutionerna sällan kan ta ut någon vinst vid sådana evenemang. Det i sin tur innebär att evenemanget behöver genomföras inom ramen för den ordinarie verksamheten, vilket kan innebära en utmaning då institutioner har andra kostnader kopplade till sitt grunduppdrag. Vill regeringen att musikevenemangen på statliga kulturinstitutioner ska öka kan det därför behövas extra resurser till dessa institutioner. Kulturrådet lägger dock inget specifikt förslag kring detta utvecklingsområde.

När det gäller möjligheten att underlätta för externa arrangörer att använda statliga fastigheter genom tillfälliga upplåtelser har Kulturrådet undersökt om en utredning rörande en subventionerad hyresmodell vore ett lämpligt förslag. Enligt SFV är dock regeringens inriktning att staten inte ska finansiera kultur genom subventionerade hyror tydlig. Staten kan i stället stödja kulturarrangemang via anslag, eller bidrag. Ett sätt för regeringen att öka musikarrangörers tillgång till statligt ägda fastigheter kan därför vara att, i enlighet med det första förslaget i det här kapitlet, inrätta ett utvecklingsbidrag som stärker arrangörers tillgång till musik-/kulturscener. Ett sådant bidrag skulle öka musikarrangörers möjligheter att hyra statliga fastigheter genom tillfälliga upplåtelser. En annan aspekt som kan öka möjligheten för externa arrangörer att använda sig av tillfälliga upplåtelser är att stärka kontakten mellan statliga fastighetsägare och externa arrangörer, vilket vi återkommer till i vårt förslag nedan. Förslaget avser även en utveckling av uppdraget för Statens fastighetsverk.

Genomförande: Kulturrådet föreslår en utredning av hur statliga fastigheter i högre grad kan nyttjas av kulturverksamheter. Utredningen bör främst fokusera på följande delar:

1. Undersök möjligheten till en eventuell förändring av SFV:s uppdrag med utgångspunkt i att det finns ett värde i att bedriva kulturell verksamhet i SFV:s lokaler och att myndigheten behöver skapa särskilda förutsättningar för det, utöver uppdraget att ta hand om fastigheterna.
2. Utveckla statliga fastighetsägares tillfälliga upplåtelser av fastigheter genom en stärkt kontakt mellan statliga fastighetsägare och externa aktörer.

Utredningen bör undersöka möjligheten att ge SFV i uppdrag att tillhandahålla ett antal lokaler för av regeringen utpekad kulturverksamhet. Utgångspunkten är att det finns ett värde för staten att det bedrivs kulturverksamhet i några av SFV:s lokaler som till exempel operahuset i Stockholm och teaterhuset vid Nybroplan (där Dramaten bedriver sin verksamhet). En fråga som bör undersökas i en sådan utredning är huruvida SFV:s uppdrag kan vidgas till att även skapa förutsättningar för de kulturverksamheter som är myndighetens hyresgäster. Det handlar om att undersöka förutsättningarna för att hyresgäster som är kulturverksamheter och som hyr i första eller andra hand inte ska behöva stå för kostnader kopplade till renovering av byggnadsminnen. Det handlar också om att undersöka om SFV kan få i uppdrag att vidta åtgärder för att underlätta själva kulturverksamheten i lokalerna. Utredningen bör även beräkna vilka kostnadsökningar som en sådan förändring skulle innebära.

Utredningen bör vidare studera möjliga vägar framåt för att stärka kontakten mellan statliga fastighetsägare, såsom SFV, Jernhusen AB och Akademiska hus, och externa aktörer. Det kan till exempel handla om hur statliga fastighetsägare samordnar information om tillfälliga upplåtelser och hur ärendehantering kan kortas, för att underlätta för externa kulturaktörer att få tillgång till sådana fastigheter. SFV har själva startat ett inventeringsarbete av möjliga evenemangsytor som skulle kunna användas i större utsträckning, som kan tjäna som ett exempel. I det nätverk som Kulturrådets föreslår (förslag 4) ges även möjlighet att stärka kontakten mellan statliga lokalhållare och externa arrangörer.

Konsekvens: Den föreslagna utredningen kan på olika sätt bidra till att statliga fastigheter kan nyttjas av kulturaktörer i större utsträckning. Ett utökat uppdrag till SFV som tydligare innefattar ansvar för att skapa förutsättningar för kulturverksamheter i deras fastigheter kan minska hyresgästernas kostnader och på så sätt öka möjligheten att lokalerna används för kulturevenemang. Kulturrådet ser ett behov av att en översyn av SFV:s uppdrag också inkluderar en konsekvensanalys som i så fall redovisas i samband med uppdraget.

En förbättrad kontakt mellan statliga fastighetsägare och kulturaktörer kan bland annat tydliggöra vilka utmaningar som finns för arrangörer som vill hyra lokaler för att genomföra kulturevenemang

Tillgången till musikscener

och hur dessa utmaningar eventuellt skulle kunna hanteras. Då de statliga fastighetsägarnas bestånd är spritt runtom i landet kan en stärkt kontakt mellan dessa och kulturarrangörer öka den geografiska spridningen av musikevenemang i landet. En ökad möjlighet för arrangörer att använda sig av statliga fastigheter runt om i landet rimmar väl med kulturpolitikens mål om att främja allas möjlighet till kulturupplevelser.

Kostnad: Kulturrådet bedömer att utredningen bör kunna genomföras med en personalstyrka på cirka 1 årsarbetskraft.

7. Referenser

Borås stad (2020). *Musikutredning 2019 – En genomlysning av Borås musikliv på populärmusikområdet*. Borås: Kulturförvaltningen.

Borås stad (2023). *Scen för populärmusik i Borås – ett utvecklat förslag för drift och organisation*. Borås: Kulturförvaltningen.

British Council (2021). *Time to Act. How lack of knowledge in the cultural sector creates barriers for disabled artists and audiences. Final report*. London: British Council.

Göteborgs stad (2020). *Var görs kulturen? Kreativa verksamheters lokalisering i Göteborg*. Göteborgs Stads kulturförvaltning.

Kulturdepartementet (2023). *Uppdrag till Statens kulturråd om tillgången till musikscener i hela landet*. <https://www.regeringen.se/contentassets/1a9596f6146e4dbe86e85491bccb4391/uppdrag-till-statens-kulturrad-om-tillgangen-till-musikscener-i-hela-landet---tillg.anp.pdf>

Kulturrådet (2021). *Arrangörer – uppföljning och kartläggningar av förutsättningar*. Stockholm: Kulturrådet.

Kulturrådet (2023a). *Jästen i modellen – en tematisk undersökning av kultursamverkansmodellens utvecklingsbidrag 2017–2021*. Stockholm: Kulturrådet.

Kulturrådet (2023b). *Tillgängligt kulturliv – kulturorganisationers arbete med funktionshindersfrågor*. Stockholm: Kulturrådet.

Kulturrådet (2024). *Budgetunderlag 2025–2027*. Stockholm: Kulturrådet.

Myndigheten för kulturanalys (2021). *Museer 2020*. Kulturfakta 2021:1. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Myndigheten för kulturanalys (2023a). *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter*. Rapport 2023:2. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Myndigheten för kulturanalys (2023b). *Kulturområdets finansiering – en kartläggning med fokus på icke-offentliga aktörer*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Myndigheten för kulturanalys (2024a). *Kulturvanor 2023*. Kulturfakta 2024:4. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Myndigheten för kulturanalys (2024b). *Museer 2023*. Kulturfakta 2024:3. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Region Stockholm (2024). *Musikarrangörer i länet – underlag till Kartläggning av musikområdet i Stockholmsregionen*. Dnr KN2023/34. (Ej publicerad).

SCB (2024). *Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2023 och befolkningsförändringar 2023*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/folkmangd-och-befolkningsforandringar---helarsstatistik/folkmangd-i-riket-lan-och-kommuner-31-december-2023-och-befolkningsforandringar-2023/>

Tillgången till musikscener

- Scenrum.se (2024). *Om scenrum*. <https://scenrum.se/scenrum/om>
- Stockholms stad (2019). *Fler platser i staden för live- och kulturscener*. Dnr 6.1/1320/2019.
- Stockholms stad (2020). *Buller från musikverksamheter – vägledning november 2020*.
- Stockholms stad (2021). *Stockholms stads strategi för nattklubbar och livescener*. Dnr: 1.1/321/2020.
- Stockholms stad (2022). *Stockholms kulturkartor, En kartläggning av Stockholms kulturliv 2019*.
- Stockholms stad (2023). *Lokalbehovsanalys för Stockholms kulturliv 2031*. KUL 2023/370.
- Sveriges kommuner och regioner (2022). *Kommungruppsindelning – Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023*.
- Sveriges kommuner och regioner (2024). *Ekonomirapporten, maj 2024 – om kommunernas och regionernas ekonomi*.
- Sveriges Museer och Svensk Scenkonst (2024). *Kulturen, husen och urholkningen – Läget i landet enligt 192 chefer för scener och museer*.
- VG Live (2024). *2023 – Arrangörens nya verklighet*.
- Vibelab (2022). *Creative footprint Stockholm*. Vibelab: Amsterdam.
- Vibelab (2024). *Preliminary Study on Malmö's Nightlife and a Vision for the Future of a Creative City*. Vibelab: Amsterdam.
- Prop. 2009/10:3. Tid för kultur.
- Prop. 2016/17:188. Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken.
- Prop. 2013/14:1. Utgiftsområde 24.
- SFS 1998:808. Miljöbalk.
- SFS 2007:757. Förordning med instruktion för Statens fastighetsverk.
- SFS 2010:900. Plan- och bygglag.
- SFS 2011:338. Plan- och byggförordning.
- SFS 2012:516. Förordning om statsbidrag till det fria kulturlivet.
- SOU 2024:23 *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. Betänkande av Utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet*.
- SOU 2024:42 *Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid. Betänkande av Folkbildningsutredningen*.

Källor från internet

<https://www.daretocare.se/>

<https://www.kulturcrew.se>

<https://www.kulturljudzon.se/>

<https://kulturrom.no/>

<https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/jernhusen-ab-jernhusen/>

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/05/utredare-ska-se-over-hyresmodellen-for-vissa-kulturfastigheter/>

<https://www.svensklive.se/om-oss/organisation/>

<https://tillstand.stockholm/tillstand-regler-och-tillsyn/miljoregler/buller-fran-musikverksamheter/>

Seminarium Kultur i Almedalen, 2024, Kulturen, husen, urholkningen. <https://www.youtube.com/watch?v=AS4YndFkUHQ>

Kulturrådet
Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1-5
Tel: 08 519 264 00
E-post: kulturradet@kulturradet.se

© Statens kulturråd 2024
ISBN: 978-91-89748-34-7
Foto omslag: Magnus Palmquist Lunay

kulturradet.se